

4

FÓRUM

ODBORNÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

sociální politiky

dvouměsíčník/ročník 12

2018

Editorial	1	Informační servis čtenářům	
Recenzované stati, studie, úvahy a analýzy			
Retrospektivní modelová mikroekonomická analýza důchodového valorizačního mechanismu v období 2006–2017	2	Workshop: Systém hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací a jejich využití při odměňování a ochraně zaměstnanců	24
Jiří Vopátek		V České republice vznikají první Centra pro rodinné pečující. Měštům a obcím mohou ušetřit finanční prostředky a rodinám usnadnit orientaci v nabídce sociálních a zdravotních služeb	26
Poznatky z praxe		Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016–2025	27
Využití sociálně znevýhodněných zaměstnanců, aneb za jakých podmínek lze zaměstnávat osoby propuštěné z výkonu trestu v sektoru služeb	13	Z domácího tisku	32
Čtyřčata	23	Ze zahraničního tisku	32

Editorial	1	Information service for readers	
Reviewed articles, studies, essays and analyses			
Retrospective model microeconomic analysis of the retirement valorisation mechanism in the period 2006–2017	2	Workshop: System for the assessment of the complexity, responsibility and difficulty of work and its application with respect to the remuneration and protection of employees	24
Jiří Vopátek		The first Centres for Family Carers are established in the Czech Republic. Local municipalities will both reduce spending and help families to orient themselves with respect to the availability of social and health services	26
Findings from practice		National Strategy for the Development of Social Services for the period 2016–2025	27
The employment of socially disadvantaged workers - the conditions under which persons released from serving a sentence of imprisonment can be employed in the service sector	13	From the domestic press	32
Quadruplets	23	From the foreign press	32

For summaries of the non-reviewed articles see the 3rd page of the cover.

Časopis je zařazen Radou pro výzkum, vývoj a inovace do Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR, a do databáze ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities and Social Sciences).

Informace pro autory

Obsahové zaměření časopisu: sociální problematika v nejširším vymezení. Časopis se skládá ze dvou částí, v první, tvořené rubrikou Recenzované stati, studie, úvahy a analýzy, jsou uveřejňovány pouze recenzované příspěvky. O zařazení do recenzované části časopisu rozhoduje redakční rada na základě výsledků recenzního řízení, které je oboustranně anonymní. Redakce v tomto směru provádí potřebné kroky. Autoři mohou nabízet příspěvky do obou částí, tj. do recenzované i nerecenzované části, s tím, že uvedou, do které. Redakce přijímá pouze dosud nepublikované příspěvky v elektronické podobě. Autor by měl připojit úplnou kontaktní adresu včetně telefonního čísla a e-mailové adresy. Příspěvky zasílejte v elektronické podobě na adresu: hana.roztocilova@vupsv.cz.

Formální požadavky

Rukopis příspěvku do recenzované části (nejlépe v členění souhrn /resumé, abstrakt/, úvod, současný stav poznání a odkazy na odbornou literaturu, zkoumaná problematika a použité metody, výsledky, diskuse, závěr) o rozsahu zhruba 20 tisíc znaků včetně mezer v editoru Word musí vedle vlastního textu obsahovat cca 20řádkové resumé, klíčová slova v češtině a kód JEL Classification. Citace a bibliografické odkazy musí být úplné a v souladu s příslušnou normou. Grafy a obrázky musí být přizpůsobeny černobílému provedení (ve formátu excel skupinový sloupcový, ne prostorový). Připojeny musí být i jejich zdrojové soubohy. Redakce provádí jazykovou úpravu textu.

Více na: www.vupsv.cz

FÓRUM sociální politiky

odborný recenzovaný časopis

4/2018

Vydává Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
Dělnická 213/12
170 00 Praha 7 - Holešovice
IČO 45773009

Šéfredaktorka: Mgr. Hana Roztočilová
kontakt: hana.roztocilova@vupsv.cz
tel. 211 152 723

Tisk: Vydavatelství KUFR, s. r. o.
Naskové 3, 150 00 Praha 5

Distribuce a předplatné:
Česká pošta, s. p., odd. periodického tisku
Olšanská 38/9, 255 99 Praha 3
Kontakt: e-mail postabo.prstc@cpost.cz
fax: 267 196 287
tel.: 800 300 302 (bezplatná infolinka ČR)
www.postabo.cz

Prodej za hotové:
Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7 - Holešovice

Cena jednotlivého čísla: 60 Kč

Vychází: 6krát ročně

Dáno do tisku: 13. 8. 2018

Registrace MK ČR E 17566
ISSN 1802-5854 – tištěná verze
ISSN 1803-7488 – elektronická verze
© VÚPSV

Redakční rada:

Doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (předseda - VÚPSV)
Doc. Ing. Marie Dohnalová, CSc. (FHS UK)
Prof. JUDr. Vilém Kahoun, Ph.D. (ZSF JČU)
Prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc. (VŠE)
Mgr. Aleš Kroupa (VÚPSV)
PhDr. Věra Kuchařová, CSc. (VÚPSV)
Prof. PhDr. Tomáš Sirovátka, CSc. (MU)
Doc. JUDr. Iva Chvátalová, CSc. (MUP, o. p. s., VŠE)
Doc. Ing. Jitka Langhamrová, CSc. (VŠE)
Prof. Ing. Eva Rievajová, Ph.D. (EU Bratislava)

Milé čtenářky, milí čtenáři,

prázdniny a dovolené jsou v plném proudu a vlna letošních veder nám dává obzvlášť zabrat. Pro ty, kteří mohou tyto dny trávit u vody, je to zcela jistě úžasné, pro nás ostatní je to utrpení, stejně jako pro přírodu. Nezbyvá než doufat, že horka skončí a svaží nás dešť.

I v tomto čísle jsme si pro vás připravili zajímavé články, tak mi dovolu, abych vás s nimi alespoň letmo seznámila.

V recenzované části časopisu publikujeme článek s názvem „Retrospektivní modelová mikroekonomická analýza důchodového valorizačního mechanismu v období 2006–2017“. Autor v článku nabízí velmi zajímavou sondu do problematiky valorizování důchodových dávek za posledních více než deset let, a to v pěti modelových situacích. Analýza dokládá, že mezi rokem 2005 a 2017 nedošlo k významnému růstu reálné hodnoty postupně valorizované důchodové dávky. Příspěvek se tak zabývá problematikou nastaveného valorizačního mechanismu z pohledu indexu spotřebitelských cen za domácnosti spolu s porovnáním reálné hodnoty důchodové dávky dle indexu spotřebitelských cen za důchodce. Ve vzájemných souvislostech příspěvek upozorňuje na situaci, kdy reálná hodnota průměrné výše důchodové dávky vypočítaná pomocí statistických údajů je vyšší než individuální reálná hodnota důchodové dávky.

V rubrice Poznatky z praxe je jako první publikován článek „Využití sociálně znevýhodněných zaměstnanců, aneb za jakých podmínek lze zaměstnávat osoby propuštěné z výkonu trestu v sektoru služeb“. Autoři se v článku zabývají velice zásadním tématem, a to zaměstnáváním osob po výkonu trestu odnětí svobody. Osoby, které opouštějí vězení, by měly mít možnost plně se integrovat do běžného života, aby si zajistily prostředky na obživu, na úhradu dluhů, uspokojení svých zájmů a potřeb. Článek se zabývá otázkami, co ztěžuje propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody vstup na trh práce a jaké jsou v současné době podmínky pro zaměstnávání těchto osob v sektoru služeb.

Další článek v rubrice Poznatky z praxe se jmenuje jednoduše, „Čtyřčata“. Autorka, která se problematikou dvojčat a vícčrat zabývá dlouhá léta a sama je maminkou dvojčat, ve svém článku informuje, že se v červnu letošního roku v České republice po dlouhých patnácti letech narodila čtyřčata, tři holčičky a chlapec. Děti i maminka jsou v pořádku a doma na ně čeká ještě starší bráška.

V rubrice Informační servis čtenářům přinášíme článek informující o workshopu, který uspořádal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí na téma „Systém hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací a jejich využití při odměňování a ochraně zaměstnanců“. V rámci workshopu byli účastníci seznámeni s významem klasifikací prací a činností podle hledisek složitosti, odpovědnosti a namáhavosti a s jejich úlohou a využitím ve státní politice ochrany mzdy, při tvorbě systémů odměňování zaměstnanců v pracovním poměru a dalších skupin osob v obdobných vztazích.

Další článek v této rubrice informuje o tom, že v České republice vznikají první Centra pro rodinné pečující, a to v Havířově a Uherském Brodě. Městům a obcím mohou tato centra ušetřit finanční prostředky a rodinám usnadnit orientaci v nabídce sociálních a zdravotních služeb. Jedním z hlavních cílů center bude poskytovat maximální péči lidem v rodinném prostředí. Centra vznikají v rámci projektu „Systém sociálně-zdravotní péče osoby 50+ s využitím inovativního komunitního modelu“, který realizuje Česká asociace pečovatelské služby.

Poslední článek v této rubrice pak informuje o dokumentu Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016–2025.

V závěru časopisu najdete obvyklé informační rubriky z domácího a zahraničního tisku.

Mojí milí, děkuji Vám za Vaši přízeň, užijte si zbytek prázdnin i zbývající dny léta, připravte sebe i děti na nový školní rok a já už se moc těším na setkání u dalšího, už podzimního čísla!

Vaše Hana Roztočilová
šéfredaktorka

Retrospektivní modelová mikroekonomická analýza důchodového valorizačního mechanismu v období 2006–2017

Jiří Vopátek

Abstrakt

Příspěvek se zabývá problematikou valorizace řádně přiznané důchodové dávky v roce 2005 v pěti modelových situacích předdůchodového příjmu z pohledu důchodového systému ČR. Analýza dokládá, že mezi rokem 2005 a 2017 nedošlo k významnému růstu reálné hodnoty postupně valorizované důchodové dávky dle zákona o důchodovém pojištění, a to za situace jejího postupného nominálního zvyšování v jednotlivých modelových situacích. Příspěvek se tak zabývá problematikou nastaveného valorizačního mechanismu v období 2006–2017 z pohledu indexu spotřebitelských cen za domácnosti spolu s porovnáním reálné hodnoty důchodové dávky dle indexu spotřebitelských cen za důchodce. Ve vzájemných souvislostech příspěvek upozorňuje na situaci, kdy reálná hodnota průměrné výše důchodové dávky vypočítaná pomocí statistických údajů je vyšší než individuální reálná hodnota důchodové dávky. Poukazuje se tak na odlišný nominální a reálný vývoj mezi individuální důchodovou dávkou a jejím celorepublikovým průměrem.

Klíčová slova: předdůchodový příjem, řádný starobní důchod, valorizace, hodnota důchodové dávky, index spotřebitelských cen

Abstract

The paper deals with the issues surrounding the valorisation of properly granted pension benefit in 2005 in five model situations of pre-pension income from the perspective of the Czech pension system. The analysis shows that between 2005 and 2017 there was no significant increase in the real value of the gradual valorisation of pension benefits under the law governing pension insurance and on the situation of its gradual nominal increase in individual model situations. The paper deals with the issue of the adjusted valorisation mechanism in the period of 2006–2017 from the point of view of the consumer price index for households, together with a comparison of the real value of the pension benefit according to the consumer price index per pensioner. In this context, the contribution highlights a situation where the real value of the average amount of the pension benefit calculated by statistical data is higher than the individual real value of the pension benefit. This indicates a different nominal and realistic development between the individual retirement benefit and its national average.

Keywords: pre-retirement income, regular retirement pension, valorisation, retirement benefit, consumer price index

Úvod

Základním pilířem důchodového systému v ČR je průběžný systém financování (PAYGO)¹, který je založený na povinné účasti s prvkem mezigenerační solidarity, systém dávkově definovaný, solidární a tudíž méně ekvivalentní. Výše důchodové dávky v době jejího vyměření je ovlivněna zejména: a) dobou důchodového pojištění, kdy za jeden její rok se tzv. procentní výměra důchodu zvyšuje o 1,5 %² z tzv. výpočtového základu po redukci dle příslušných redukčních hranic platných pro daný rok; b) předdůchodovými příjmy od roku 1986 do roku, který předchází roku odchodu do důchodu. Do výpočtu se zahrnují pouze příjmy, které od roku 1993 včetně podléhaly platbě důchodového pojištění. Výpočet důchodové dávky je ovlivněn parametry³, které se každoročně zveřejňují ve sbírce zákonů.

Českou důchodovou dávkou tvoří tzv. základní a procentní výměra, která je valorizována ve svých dvou částech, tj. v části základní výměry (tvořena 9 % vymezené průměrné mzdy) a dále v části procentní výměry (valorizována v závislosti na indexu spotřebitelských cen za domácnosti⁴ a dále ve vazbě na růstu reálných mezd v ekonomice dle zákona o důchodovém pojištění; viz § 67).

Zajímavý je postupný vývoj průměrného starobního důchodu na straně jedné a průměrné doby jeho pobírání na straně druhé. V roce 2006 pobíralo 10 % důchodců starobní důchod nižší než 6360 Kč, 50 % důchodců pak méně než 8081 Kč a 90 % méně než 10 265 Kč. V roce 2016 pak 10 % důchodců pobíralo méně než 8576 Kč, 50 % méně než 11 344 Kč a 90 % méně než 14 501 Kč. Průměrná délka doby pobírání řádného starobního důchodu se postupně zvyšuje. V roce 2006 činila 21,72 roků (muži 18,03 a ženy 24,64 roků) a v roce 2016 činila 23,97 roků (muži 19,10 a ženy 27,59 roků); (ČSSZ, 2017).

V oblasti finančního zabezpečení v období pobírání důchodové dávky je zásadní nejenom výše jejího vyměření (první fáze), ale také její valorizování (druhá fáze) v období, kdy je dávka pobírána, a to ve vazbě na vývoj cen a mezd v ekonomice. Vymezení valorizačního mechanismu je podstatné, neboť statistická data ukazují, že průměrná doba pobírání důchodové dávky se postupně zvyšuje. Z tohoto pohledu je vhodné se detailněji zabývat postupným vývojem nejenom nominální hodnoty důchodové dávky, ale také vývojem její reálné hodnoty z pohledu hypoteticky vymezených příjmově typizovaných jedinců v delší souvislé časové řadě v českých podmínkách.

Příspěvek je rozdělen do pěti částí. První část vymezuje cíle příspěvku. Druhá část je zaměřena na současný stav poznání z pohledu valorizace důchodové dávky. Třetí část vymezuje právní prostředí valorizačního mechanismu v českém důchodovém systému v období od 1. 12. 2005 do 1. 1. 2017. Ve čtvrté části je uvedena použitá metodika výpočtu řádného starobního důchodu spolu s metodikou jeho valorizace a přepočtu na reálnou hodnotu. V páté části jsou vymezeny modelové situace spolu s analýzou důchodové dávky zaměřené na její nominální a reálnou hodnotu. Poté následuje závěr, který poznatky z provedené retrospektivní analýzy shrnuje.

1. Cíle příspěvku

Cílem příspěvku je prověřit nastavení důchodového systému v ČR z pohledu jeho valorizačního mechanismu v období 2006–2017 spolu s jeho vlivem na nominální a reálnou hodnotu důchodové dávky za použití retrospektivních situací z pohledu konkrétně vymezených příjmově typizovaných jedinců.

Cílem je provést analýzu vývoje nominální a reálné hodnoty důchodové dávky přiznané v roce 2005, která bude postupně

valorizována dle zákona o důchodovém pojištění v analyzovaném období 2006 až 2017 dle indexu spotřebitelských cen - domácnosti celkem v porovnání s indexem spotřebitelských cen - důchodci celkem (MPSV, 2017; ČSÚ 2010–2017) u hypoteticky příjmově vymezeného jedince dle příslušné výše minimální mzdy (2 modelové situace) a příslušné výše průměrného příjmu, resp. všeobecného vyměřovacího základu (3 modelové situace). Prostřednictvím reálných retrospektivních dat umožní horizontální a vertikální analýza kvantifikovat postupný vývoj vyměřeného řádného starobního důchodu (nominální a reálný) pod vlivem valorizačního mechanismu platného pro uvedené analyzované období v souvislé časové řadě.

K provedení analýzy bude použit platný zákonem upravený metodický postup spolu s vlivem indexu spotřebitelských cen - domácnosti celkem v porovnání s alternativním pohledem dle vlivu indexu spotřebitelských cen - důchodci celkem (MPSV, 2017; ČSÚ 2010–2017).

2. Současný stav poznání: valorizace důchodové dávky ovlivňující životní úroveň jejího příjemce

Valorizace (zhodnocení), se používá pro úpravu již vyplácených (přiznaných) důchodových dávek v souvislosti s růstem příjmů a cen v ekonomice.

Autoři Krebs, Průša (2007) z pohledu valorizace důchodů uvádějí, že *vazba na index spotřebitelských cen a na nárůst reálné mzdy přitom zabezpečuje jak zachování reálné hodnoty vyplácených důchodů v dlouhém časovém horizontu, tak umožňuje i její nárůst ve vazbě na vývoj příjmů ekonomicky aktivního obyvatelstva* (s. 24). Autoři s odkazem na dokument Strategie valorizace důchodů v letech 2000–2005 (MPSV, Praha 1999) upozorňují, že *dříve provedené propočty ukazují, že k tomu, aby se reálná hodnota důchodů nesnižovala, je nutné zvyšovat důchody podle růstu cen, přičemž by se reálná hodnota průměrného vypláceného důchodu díky tzv. směně generací dle Anděla, M.⁵ mírně zvýšila, relace důchodu ke mzdě se však snížila o cca 7 procentních bodů* (s. 30).

Autoři Hait a Janský (2013) upozorňují, že *hodnoty míry inflace informují pouze o průměrné změně cen, kdežto různé domácnosti nakupují velmi různé zboží a služby*. Ve studii analyzují problematiku rozdílných demografických skupin, které díky odlišné struktuře spotřeby byly vystaveny cenovým růstům, které se od průměrné míry inflace více či méně lišily. Současně upozorňují, že *hospodářská a sociální politika vlády by v případech valorizace důchodů měla brát v potaz rozdílné dopady růstu cen na různé skupiny obyvatel* (s. 1). V při-

padě valorizace důchodových dávek čistě podle průměrné inflace zveřejňované Českým statistickým úřadem fakticky znamená, že reálná hodnota důchodové dávky se postupně snižuje a její poživatelé nebudou moci nakupovat stejné množství pro ně obvyklého zboží a služeb jako dříve. Autoři tak ve své studii uvádějí *kumulativní růst cen pro různé skupiny obyvatel z pohledu celorepublikových cenových indexů 1994–2010, kumulativně: pro celou populaci 34 %, skupina důchodci přes 40 % a skupina nízkopříjmové domácnosti pak necelestých 44 %* (graf č. 7, s. 7). Autoři na základě provedené studie činí závěr, že *zhruba tři pětiny českých domácností čelí specifické inflaci* (s. 11).

Autoři Šatava a Pertold (2017) uvádějí, že *pro vývoj výše důchodu v následujících letech po odchodu do důchodu je klíčové nastavení valorizace. Ta v současnosti udržuje reálnou kupní sílu během života v důchodu, ale obvykle zaostává za průměrným růstem reálných mezd. Zaostává přitom tím více, čím vyšší je nástupní starobní důchod* (s. 3). Zároveň se upozorňuje, že spotřební koš průměrné domácnosti nemusí být stejný jako spotřební koš domácnosti poživatelů důchodové dávky. Studie poukazuje na *nastavení valorizace, která zvyšuje rozdíly mezi životní úrovní důchodců a pracujících, protože důchody se kromě růstu cen od roku 2018 valorizují pouze o polovinu růstu reálných mezd. Rozdíly mezi průměrnými příjmy seniorů a průměrnou čistou mzdou v ekonomice se tak zvyšují s dobou, kterou senioři stráví v důchodu. Například příjmy seniora, který dnes odejde do důchodu s průměrným důchodem, odpovídají 55 % průměrné čisté mzdy v ekonomice. Za 20 let však bude jeho důchod odpovídat pouze 45 %*. **Růst důchodů zaostává za růstem mezd tím více, čím vyššího věku se důchodce dožije a čím vyšší je jeho nástupní důchod** (s. 12).

Krebs (2010, s. 201) upozorňuje na existenci rozporu mezi statickým charakterem výše důchodové dávky a dynamickým charakterem nejen soustavy odměňování, ale také vývoje ekonomiky. Současně vymezuje **dva přístupy k valorizaci**: a) *přizpůsobování v závislosti na růstu maloobchodních cen a životních nákladů, kdy cílem je zachovat reálnou hodnotu vypláceného důchodu a zabránit tak poklesu jeho kupní síly*. Tento způsob je považován za minimální úpravu důchodové dávky, neboť by šlo pouze o udržení kupní síly. Současně by narůstal rozdíl mezi životní úrovní těch, kteří pobírají důchodovou dávku a těch, kteří pobírají pracovní příjmy. Takový systém valorizace by postupně vedl ke zvýšení rozdílu mezi těmi, kterým byla důchodová dávka dříve přiznána a těmi, kterým se důchodová dávka aktuálně vyměřuje; b) *přizpůsobování v závislosti na růstu mezd ekonomicky ak-*

tivních členů společnosti, kdy cílem je zaručit příjemcům důchodu růst jejich kupní síly. Tento způsob valorizace důchodových dávek je z pohledu životní úrovně důchodců významný, neboť jde o růst kupní síly.

Pilný (2001, s. 156) dodává, že *cílem valorizace podle cen je zachovat reálnou hodnotu důchodu a tím zabránit poklesu jeho kupní síly (jde o minimální hranici úprav)*. *Cílem valorizace podle mezd je zabezpečit proporcionální vývoj důchodů a mezd. Pokud reálné mzdy rostou, pak tento způsob valorizace zajišťuje i růst kupní síly, resp. životní úrovně důchodců*.

S ohledem na **cíl sociální a cíl finanční stability důchodového systému** (dva inkonzistentní cíle v důchodové oblasti) lze v omezené míře použít velkovýhodnotový mechanismus. Praxe připouští různou kombinaci valorizačních modelů. Způsob nastavení důchodového systému a také valorizačního mechanismu důchodové dávky je dán politickým rozhodnutím a společenským konsenzem.

Z pohledu uspokojování spotřebních nároků části neproduktivní populace autoři Šimková a Sixta (2013) upozorňují na samotnou životní úroveň penzistů, a to i z pohledu makroekonomického, neboť výdaje na konečnou spotřebu domácností tvoří cca 50 % HDP. Autoři rovněž upozorňují, že *s rostoucím věkem se mění struktura výdajů domácností tak, že roste podíl výdajů na potraviny, bydlení a výdajů souvisejících se zdravím a se sociálními službami. Naopak klesá podíl výdajů na odívání, dopravu a za rekreační, kulturní, stravovací, ubytovací a ostatní služby. Osoby 70leté a starší mají téměř třikrát vyšší podíl výdajů na zdraví (3,3 %) než osoby ve věku 29 let (1,8 %), naopak mají třikrát nižší podíl výdajů za odívání nebo za dopravu* (s. 23).

Z pohledu složitosti Vostatek (2016) kriticky hodnotí konstrukci **českého valorizačního mechanismu**, kdy se valorizují obě složky státní důchodové dávky: „základní výměra“ a „procentní výměra“. *Dále uvádí, že zatímco do roku 2012 mohly vlády při zvyšování důchodů poněkud měnit celkovou relaci základní a procentní výměry důchodů (což se nezdá být systémové), od „malé“ důchodové reformy (z. č. 220/2011 Sb.) je základní výměra důchodů zákonem parametrizována na 9 % všeobecného vyměřovacího základu, resp. průměrné celostátní mzdy (PM), takže jediným úkolem vlády při každoročním zvyšování důchodů je zde schválit správnost výpočtu 9 % PM. Výpočet zvýšení procentní výměry důchodu je poněkud krkolomný, protože index zvýšení procentní výměry se stanoví tak, aby u průměrného starobního důchodu úhrn částky zvýšení základní výměry důchodu a částky zvýšení procentní výměry důchodu odpovídal zvýšení průměrného starobního důchodu, stanovené-*

mu ve výši součtu růstu cen a jedné třetiny růstu reálné mzdy (Vostatek, 2016, s. 1). Autor upozorňuje, že takováto konstrukce nemusí mít vždy řešení. Současně uvádí, že „naštěstí“ pro rok 2015 bylo novelou záko na stanovení, že zvýšení musí u průměrného starobního důchodu dosáhnout nejméně 1,8 % (viz zákon č. 183/2014 Sb.). Vostatek dále v příspěvku uvádí, že Odborná komise pro důchodovou reformu v červnu 2016 projednala dva návrhy na „vylepšení“ indexu zvýšení průměrného starobního důchodu:

1. místo indexu spotřebitelských cen použít index životních nákladů důchodců, bude-li v daném roce vyšší. Autor příspěvku se k této možnosti staví kriticky, neboť upozorňuje na nesystémovost zvyšování základní výměry a procentní výměry a také z důvodu, že navržená konstrukce komplikuje způsob výpočtu;
2. místo součtu růstu cen a jedné třetiny růstu reálné mzdy použít součet růstu spotřebitelských cen a jedné poloviny růstu reálné mzdy. I v tomto případě autor příspěvku upozorňuje na tutéž výše uvedenou nesystémovost a dále uvádí, že jde spíše o přání navrhovatelů bez analýzy dopadů.

Vostatek (2016) rovněž poukazuje na fakt, že valorizace důchodů má vycházet ze znalosti širších souvislostí důchodového systému.

I přes vymezení problematiky valorizačního mechanismu důchodových dávek se nabízí rozšíření a doplnění uvedené problematiky o komplexnější modelově souvislý pohled na vývoj valorizované základní důchodové dávky v souvislé časové řadě z pohledu její nominální hodnoty a také její reálné hodnoty u konkrétního hypoteticky příjmově typizovaného jedince, který je vymezen příslušnou výší předdůchodového příjmu ve formě příslušného násobku minimální mzdy a průměrné mzdy. Analýza tohoto zaměření umožní ve sledovaném období kvantitativně prokázat faktické dopady českého valorizačního mechanismu do dříve přiznaného řádného starobního důchodu v hypoteticky vymezených modelových situacích.

3. Právní prostředí valorizačního mechanismu v českém důchodovém systému

Důchody byly poprvé valorizovány na základě zákona č. 46/1991 Sb., o zvyšování důchodů, který nabyl účinnosti 1. března 1991. Uvedeným předpisem byly mimo jiné vymezeny podmínky a způsob pravidelného zvyšování důchodů, a to § 9, který uvádí, že *důchody se neprodleně zvýší, nejdříve však po uplynutí tří měsíců od posledního zvýšení důchodů, jestliže od to-*

hoto zvýšení činí růst životních nákladů alespoň 10 % nebo růst průměrné mzdy alespoň 5 %. Uvedený zákon byl zrušen od 1. ledna 1996 zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který současně v § 67 nově vymezil podmínky pro valorizování důchodů. Zvýšení důchodů bylo nově vymezeno za podmínky, jestliže úhrnný index spotřebitelských cen za domácnosti vzroste alespoň o 5 %. Současně byla stanovena konstrukce pro zvýšení důchodů 100 % indexu spotřebitelských cen za domácnosti plus jedna třetina průměru indexu růstu reálné mzdy. Ke zvyšování důchodů byla zákonem pověřena vláda formou nařízení vlády podle zákonem uvedených zásad.

Podstatnou změnu v oblasti valorizace důchodových dávek v ČR znamenala změna na základě zákona č. 314/2012 Sb., kterým došlo k úpravě zákona o důchodovém pojištění zejména v oblasti valorizace důchodových dávek, kdy došlo **pod vlivem motivace snížit výdaje státního rozpočtu k úpravě § 67 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění: pro zvýšení procentní výměry vyplácených důchodů v období od 1. ledna 2013 do 31. prosince 2015 se však při stanovení růstu cen použije jen jedna třetina procentního přírůstku indexu spotřebitelských cen za domácnosti.** Zvyšování druhé složky důchodu, tedy základní výměry, zůstalo zachováno tak, aby i nadále tvořila 9 % průměrné mzdy. Podle uvedené **dočasně upraveného valorizačního mechanismu** bylo takto postupováno pouze pro rok 2013 a 2014, neboť zákonem č. 183/2014 Sb. byl valorizační mechanismus vrácen k původnímu systému, tedy 100 % dle indexu spotřebitelských cen za domácnosti.

Procentní výměra důchodové dávky byla v období 2006–2017 zvýšena celkem desetkrát a to v rozmezí 0,4 % (r. 2014) až 5,6 % (r. 2007). Základní výměra se za stejné období zvýšila jedenáctkrát, a to z částky 1470 Kč (r. 2006) na 2550 Kč (r. 2017).

Bližší základní vymezení postupného vývoje základní konstrukce valorizačního mechanismu dle § 67 zákona o důchodovém pojištění je s ohledem na časté změny a také na rozsah právní úpravy obsaženo v příloze (Tabulka A1 a Tabulka A2).

V širším kontextu nelze opomenout ani tzv. „malou“ důchodovou reformu, která byla reakcí na nález Ústavního soudu Pl. ÚS 8/07 (Sbírka zákonů č. 135/2010 Sb.), který zrušil s účinností od 30. 9. 2011 tehdejší znění § 15 zákona o důchodovém pojištění, tzv. redukční hranice pro stanovení výpočtového základu procentní výměry důchodu. Ústavní soud na základě podané žaloby ve vzájemných souvislostech s ostatními parametry výpočtu důchodové dávky shledal ve vazbě na čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod za nedostatečně ústavně zaručené právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří. Za-

lobce napadl výši přiznaného důchodu dle právní úpravy s poukázáním na skutečnost, že jeho výše přiznaného důchodu činí pouze 19 % z jeho příjmu, když průměrná výše důchodu činila v roce 2004 44 % hrubého průměrného příjmu, resp. 57 % čistého průměrného příjmu. Žalobce tak poukázal na nerovnost jeho osoby ve vztahu k ostatním poživatelům důchodu. Ústavní soud se proto zabýval otázkou, *zda poměr mezi výší příjmu, pojistného na důchodové pojištění a výší důchodu za stávající právní úpravy naplňuje ústavní požadavek „přiměřenosti“ hmotného zabezpečení ve stáří a nezakládá namítanou nerovnost účastníků důchodového pojištění, tj. rovněž z hlediska naplnění principu rovnosti zakotveného v čl. 1 Listiny (Pl. ÚS 8/07 zveřejněno ve sbírce zákonů č. 135/2010 Sb., bod 34).* Ústavní soud se zabýval dle podané žaloby parametry pro výpočet důchodové dávky (nikoliv problematikou její valorizace), kdy shledal důvody pro nedostatečně ústavně zaručené právo na přiměřené hmotné zabezpečení a § 15 k 30. 9. 2011 zrušil, přičemž současně nezpochybnil samotnou existenci tzv. redukčních hranic. Zákonem číslo 220/2011 Sb. bylo na uvedené zrušení § 15 reagováno zejména v oblasti nového nastavení tzv. redukčních hranic pro výpočet nově přiznávaných důchodových dávek pro období od 30. 9. 2011 do prosince 2014 a poté od roku 2014. Uvedený zákon současně zavedl valorizaci tzv. základní (pevné) výměry, a to na úrovni 9 % průměrné mzdy vymezené zákonem o důchodovém pojištění. Problematikou „malé“ důchodové reformy se zabývá příspěvek *Mikroekonomická analýza malé důchodové reformy v České republice (tzv. I. pilíř)* (Vopátek, 2017).

4. Metodika

4.1 Metodika výpočtu řádného starobního důchodu

Pro vyměření řádného starobního důchodu v roce 2005 je dle zákona o důchodovém pojištění potřebné:

- a) určit tzv. osobní vyměřovací základ z rozhodného období 1986 až 2004, do kterého jsou zahrnuty hrubé roční příjmy, které podléhaly odvodům na důchodové pojištění;
- b) stanovit tzv. vyloučenou dobu (např. doby nemoci). Pro níže uvedené modelové situace se předpokládá nulová vyloučená doba;
- c) pro potřebu jednotlivých kalendářních roků („t“) v rozhodném období (s výjimkou kalendářního roku předcházejícího roku přiznání řádného starobního důchodu) použít z nařízení vlády výši

tzv. všeobecných vyměřovacích základů („VVZt“) a výši příslušného tzv. přepočítacího koeficientu („PK“), kdy současně pro výpočet uvedené důchodové dávky v roce 2005 činí PK2003 hodnotu 1,0665 (viz 521/2004 Sb.);

d) pro každý rok v rozhodném období stanovit:

- tzv. koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu („KNVVZ“), který se stanoví s přesností na čtyři platná desetinná místa, kdy číslice na čtvrtém místě se zaokrouhlí podle obecných pravidel:

$$\text{KNVVZ}_t = (\text{VVZ}_{2003} * \text{PK}_{2003}) : \text{VVZ}_t \quad (1)$$

- tzv. roční vyměřovací základ („RVZ“) se zaokrouhlením vždy na celé koruny nahoru:

$$\text{RVZ}_t = \text{VZ}_t * \text{KNVVZ}_t \quad (2)$$

kde „VZ“ představuje vyměřovací základ, resp. hrubý roční příjem, který podléhal odvodům důchodového pojištění;

e) určit tzv. osobní vyměřovací základ („OVZ“) se zaokrouhlením na celé koruny nahoru, tj. výpočet měsíčního průměru z RVZ za rozhodné období 1986 až 2004:

$$\text{OVZ} = \frac{\text{úhrn RVZ}_{1986 \text{ až } 2004}}{\text{počet dní } 1986 \text{ až } 2004 - \text{VD}} : *30,4167 \quad (3)$$

kde 30,4167 činí průměrný měsíční počet kalendářních dnů; VD (vyloučená doba) bude vzhledem k nastaveným parametrům výpočtu činit 0;

f) určit tzv. výpočtový základ („VYPZ“) z OVZ za pomoci pro rok 2005 platných tzv. redukčních hranic (viz nařízení vlády č. 521/2004 Sb., první redukční hranice činí 8400 Kč a druhá redukční hranice činí 20 500 Kč), kdy do první redukční hranice se započítá 100 %, od první redukční hranice do druhé redukční hranice se započítá 30 % a od druhé redukční hranice se počítá již pouze 10 % OVZ;

g) určit tzv. procentní výměru důchodu („PV“), která za každý celý rok důchodového pojištění získané do vzniku nároku na uvedenou důchodovou dávku činí 1,5 % z VYPZ. Při předpokladu celkové doby důchodového pojištění 45 let ve všech variantách PV činí 67,5 % z VYPZ;

h) určení celkové měsíční výše řádného starobního důchodu vyměřeného dle podmínek platných pro rok 2005:

$$\text{ZV} + \text{PV} = 1\,400 + \text{PV} \quad (4)$$

kde ZV (základní výměra) dle nařízení vlády č. 565/2004 Sb. činí pro rok 2005 částku 1400 Kč.

Tabulka 1: VVZ a PK pro jednotlivé roky rozhodného období 1986–2004

Rok	VVZ	PK	Nařízení vlády číslo
1986	2964 Kč	údaj se nevyskytuje	227/1995 Sb.
1987	3026 Kč	údaj se nevyskytuje	227/1995 Sb.
1988	3095 Kč	údaj se nevyskytuje	227/1995 Sb.
1989	3170 Kč	údaj se nevyskytuje	227/1995 Sb.
1990	3286 Kč	údaj se nevyskytuje	227/1995 Sb.
1991	3792 Kč	údaj se nevyskytuje	227/1995 Sb.
1992	4644 Kč	údaj se nevyskytuje	227/1995 Sb.
1993	5817 Kč	údaj se nevyskytuje	227/1995 Sb.
1994	6896 Kč	údaj se nevyskytuje	227/1995 Sb.
1995	8172 Kč	1,1978	255/1996 Sb.
1996	9676 Kč	1,1194	254/1997 Sb.
1997	10 696 Kč	1,0891	234/1998 Sb.
1998	11 693 Kč	1,0850	228/1999 Sb.
1999	12 655 Kč	1,0620	375/2000 Sb.
2000	13 490 Kč	1,0942	346/2001 Sb.
2001	14 640 Kč	1,0693	439/2002 Sb., 489/2002 Sb.
2002	15 711 Kč	1,0717	338/2003 Sb.
2003	16 769 Kč	1,0665	521/2004 Sb.

Zdroj: platné právní předpisy; vlastní tvorba

4.2 Metodika valorizace řádného starobního důchodu

Důchodová dávka podléhá uvedenému valorizačnímu mechanismu (detaily uvedeny v § 67 ZDP). **Základní výměra** je pevná částka, která je pro všechny typy důchodů stejná. **Zvýšení procentní výměry** pro každý rok valorizace odpovídá vztahu:

$$\left(\frac{\text{PV}_{\text{důchodové}}}{\text{dávky k 31. 12. daného roku}} * \left(\frac{\text{procento zvýšení PV od 1. ledna následujícího roku}}{\text{procento}} \right) \right) \quad (5)$$

Výsledná částka se zaokrouhluje na celé koruny nahoru a přičte se k původní PV. **K valorizované procentní výměře důchodové dávky se přičte ZV platná k 1. lednu daného roku.** Valorizovaná procentní a aktuální základní výměra poté tvoří celkovou aktuální výši důchodové dávky.

4.3 Metodika reálné výše řádného starobního důchodu v době pobírání

Nominální hodnota řádně přiznaného starobního důchodu v roce 2005 představuje 100 % její reálné hodnoty (kupní síly) pro tento rok. Tato hodnota se bude postupně pod vlivem valorizace v každém roce zvyšovat a současně bude přepočítána na její reálnou hodnotu za pomoci příslušných inde-

xů, tj. indexu spotřebitelských cen - domácností celkem v porovnání s indexem spotřebitelských cen - důchodci celkem (MPSV, 2017; ČSÚ 2010–2017). Výsledná reálná hodnota bude poté porovnána s výchozí reálnou hodnotou z roku 2005.

Kumulované zvýšení příslušného indexu „In“ (index spotřebitelských cen - domácností celkem, index spotřebitelských cen - důchodci celkem dle MPSV, 2017 a ČSÚ 2010–2017):

$$\left(1 + \frac{I_n_{2006}}{100} \right) * \left(1 + \frac{I_n_{2007}}{100} \right) * \dots * \left(1 + \frac{I_n_{2017}}{100} \right) \quad (6)$$

Přepočet nominální hodnoty výše starobního důchodu na jeho aktuální reálnou hodnotu:

$$\frac{\text{nominální hodnota starobního důchodu pro sledovaný rok po příslušné jeho valorizaci}}{\text{kumulované zvýšení příslušného indexu In ke sledovanému roku}} \quad (7)$$

5. Modelové situace a analýza

Za účelem provedení analýzy je **hypoteticky příjmový jedinec za společně splněných předpokladů vymezen následovně:**

muž odchází do řádného starobního důchodu v roce 2005; **rozhodným obdobím** pro výpočet důchodové dávky je období **1986–2004**; modelový výpočet je proveden ve dvou variantách pro pobírání minimální mzdy (MM) v jednotlivých letech (období 1991 až 2004) ve výši jejího jednonásobku a dvojnásobku a dále ve třech variantách (jednonásobek, dvojnásobek a trojnásobek) v případech, kdy byla pobírána průměrná mzda v jednotlivých letech (období 1991 až 2004). Za průměrnou mzdu je dosazována hodnota tzv. všeobecného vyměřovacího základu (VVZ), který lze pro tyto účely s průměrnou mzdou ztotožnit, a to i v případě, že se od statisticky vykazované průměrné mzdy liší, resp. se pohybuje nad hodnotou průměrné mzdy. Pro všechny varianty je pro období 1986 až 1990 dosazován vždy stejný hrubý výdělek. V celém rozhodném období 1986 až 2004 je stejná tzv. vyloučená doba, která činí pro každou variantu 0. Do výpočtu důchodu pro rok 2005 vstupují za uvedené rozhodné období výděly vy-
mezené § 16 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění a všechny varianty počítají s dobou důchodového pojištění 45 let, kdy jeden celý rok doby důchodového pojištění je hodnocen 1,5 % z tzv. výpočtového základu po redukcii dle redukčních hranic platných pro rok 2005.

Na základě výše uvedených předpokladů činí celková výše důchodové dávky pro rok 2005 v případě:

- a) jednonásobku minimální mzdy **7416 Kč**,
- b) dvojnásobku minimální mzdy **8315 Kč**,
- c) jednonásobku průměrné mzdy, resp. VVZ **9184 Kč**,
- d) dvojnásobku průměrné mzdy, resp. VVZ **10 298 Kč**,

e) trojnásobku průměrné mzdy, resp. VVZ **11 186 Kč**.

Uvedená výše hodnoty důchodové dávky je včetně tzv. základní výměry, která pro rok 2005 činí **1400 Kč**.

Základní vstupní údaje pro jednotlivé modelové situace spolu se souhrnnými výpočty jsou uvedeny v příloze (Tabulka A3 a Tabulka A4).

5.1 Analýza vývoje nominální hodnoty důchodové dávky v období 2006–2017

V jednotlivých rocích mikroekonomická horizontální analýza (viz příloha, Tabulka A5) vývoje nominální hodnoty přiznané důchodové dávky v roce 2005 ukázala postupný její vývoj, kdy nominální výše z roku 2005 se mezi roky 2006 a 2017, tj. za dobu pobírání 12 let, zvýšila ve všech variantách na cca 1,38 až cca 1,41 násobek vyměřené výše z roku 2005. Konkrétně pro variantu 1 x MM cca 1,41 násobek, 2 x MM cca 1,40 násobek, 1 x VVZ cca 1,39 násobek, 2 x VVZ cca 1,38 násobek a v případě varianty 3 x VVZ pak cca 1,38 násobek hodnoty z roku 2005. Cílem provedené analýzy bylo kvantifikovat násobek vyměřené výše důchodové dávky z roku 2005 k valorizované dávce v jednotlivých modelových situacích k roku 2017. Uvedený násobek postupně s rostoucími předdůchodovými příjmy klesá. Současně lze určit průměrnou roční valorizaci, která se pohybuje v rozmezí cca 2,72 % až cca 2,90 %.

Z pohledu **mikroekonomické vertikální analýzy se složka základní výměry** podílí na celkové výši důchodové dávky vyměřené v roce 2005 v rozmezí 12,52 % (u nejvyšší varianty 3 x VVZ) až 18,88 % (u nejnižší varianty 1 x MM). Konkrétně u varianty 1 x MM cca 18,88 %, 2 x MM cca 16,84 %, 1 x VVZ cca 15,24 %, 2 x VVZ cca 13,59 % a v případě varianty nejvyšší 3 x VVZ pak pouze cca 12,52 %.

V roce 2017 se tento podíl zvyšuje na úroveň od cca 16,57 % (u nejvyšší varianty 3 x VVZ) až 24,41 % (u nejnižší varianty 1 x MM). Cílem vertikální analýzy bylo kvantifikovat relativní vliv základní výměry důchodové dávky na celkovou její výši. Podíl základní výměry na celkové výši důchodové dávky od nejnižších předdůchodových příjmů směrem k vyšším předdůchodovým příjmům postupně klesá, neboť u varianty 1 x MM činí cca 24,41 %, 2 x MM cca 21,94 %, 1 x VVZ cca 19,98 %, 2 x VVZ cca 17,93 % a v případě varianty 3 x VVZ pak cca 16,57 %. Současně mezi rokem 2005 a 2017 se zvyšuje podíl základní výměry na celkové důchodové dávce.

5.2 Analýza vývoje reálné hodnoty důchodové dávky ovlivněné indexem spotřebitelských cen - domácnosti celkem a indexem spotřebitelských cen - důchodci celkem

Nominální vývoj důchodové dávky poukazuje na situaci, kdy je důchodová dávka vyměřena a poté pobírána. Významným pohledem, který má faktický dopad do životní úrovně příjemců důchodové dávky, je zkoumání postupného vývoje její reálné hodnoty. Cílem uvedené analýzy je poukázat na rozdílnost v použití indexu spotřebitelských cen - domácnosti celkem a indexu spotřebitelských cen - důchodci celkem ve valorizačním mechanismu.

Níže uvedená tabulka 2 zobrazuje postupný vývoj uvedených indexů (MPSV, 2017; ČSÚ 2010–2017), kdy kumulovaná vypočítaná hodnota je vždy vztažena k roku 2005, který tvoří základ 100 %. Za období 2006–2017 se sledované spotřebitelské ceny za domácnosti kumulovaně zvýšily

Tabulka 2: Kumulovaný vývoj spotřebitelských cen za domácnosti a za důchodce

Meziroční index spotřebitelských cen (t-1)	Rok (t)					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
domácnosti (kumulovaně, r. 2005=100 %)	2,5 % (102,5 %)	2,8 % (105,37 %)	6,3 % (112,01 %)	1,0 % (113,13 %)	1,5 % (114,83 %)	1,9 % (117,01 %)
důchodci (kumulovaně, r. 2005=100 %)	3,6 % (103,6 %)	3,7 % (107,43 %)	8,2 % (116,24 %)	1,5 % (117,99 %)	2,1 % (120,46 %)	3,0 % (124,08 %)

Meziroční index spotřebitelských cen (t-1)	Rok (t)					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
domácnosti (kumulovaně, r. 2005=100 %)	3,3 % (120,87 %)	1,4 % (122,56 %)	0,4 % (123,05 %)	0,3 % (123,42 %)	0,7 % (124,28 %)	2,5 % (127,39 %)
důchodci (kumulovaně, r. 2005=100 %)	4,6 % (129,79 %)	2,0 % (132,38 %)	-0,1 % (132,25 %)	0,1 % (132,38 %)	0,6 % (133,17 %)	2,2 % (136,11 %)

Zdroj: MPSV, 2017; ČSÚ 2010–2017; vlastní zpracování

o 27,39 %, v případě sledovaných spotřebitelských cen za důchodce došlo ke zvýšení až o 36,11 %, tj. o 8,72 procentních bodů více než z pohledu spotřebitelských cen za domácnosti. Uvedené hodnoty významně ovlivňují vývoj reálné hodnoty důchodové dávky, která byla přiznána v roce 2005.

Prostřednictvím provedené analýzy, jejíž souhrn je v níže uvedené tabulce 3, lze konkrétně kvantifikovat, že na straně jedné se **nominální hodnota důchodu ke stavu roku 2017** zvyšuje v rozmezí 37,56 % až 40,84 %. Na druhé straně lze pozorovat, že toto nominální zvýšení neznamena významné zvýšení životní úrovně, neboť **reálná hodnota důchodové dávky** přiznané v roce 2005 se v roce 2017 významně nezvyšuje. Při zohlednění reálné hodnoty **dle indexu spotřebitelských cen za domácnosti** dochází k reálnému zvýšení v rozmezí od 7,99 % (modelová situace 3 x VVZ) až do 10,57 % (modelová situace 1 x MM). V případě **dle indexu spotřebitelských cen za důchodce** dochází k reálnému zvýšení v rozmezí pouze od 1,07 % (modelová situace 3 x VVZ) až do 3,48 % (modelová situace 1 x MM). Vyšší reálný růst je patrný u jedinců s nejnižšími předdůchodovými příjmy.

Na základě provedené analýzy důchodové dávky vyměřené v roce 2005 lze pozorovat **meziroční pokles reálné hodnoty**, konkrétně mezi roky 2009 a 2010, 2011 a 2012 a dále pak 2012 a 2013. V případě modelové situace 2 x VVZ a 3 x VVZ je zaznamenán pokles i mezi roky 2007 a 2008, dále pak mezi 2009 a 2010, mezi 2011 a 2012 a dále pak mezi 2012 a 2013 (detailně viz příloha, Tabulka A6). Nejnižší reálná hodnota je vykazovaná ve vztahu k vývoji indexu spotřebitelských cen za důchodce, který pro potřeby valorizace důchodových dávek nebyl v analyzovaném období důchodového systému z pohledu valorizačního mechanismu, na základě tehdy platné legislativy, používán.

Analýza ukazuje konkrétní hodnoty, kdy **reálná hodnota** důchodové dávky se k roku 2017 zvyšuje velmi pozvolna. Na straně jedné vyšších hodnot nabývá u varianty s nejnižšími předdůchodovými příjmy, a to díky vlivu růstu základní výměry, která činí 9 % z průměrné mzdy vymezené zákonem o důchodovém pojištění. Na druhé straně lze konkrétně pozorovat, že reálná hodnota důchodové dávky roste pomalejším tempem u variant s vyššími příjmy. V porovnání s reálnou hodnotou důchodové dávky dle indexu spotřebitelských cen za důchodce lze pozorovat nepatrný reálný nárůst za období 2006–2017 a v případě vyšších předdůchodových příjmů je reálný růst zanedbatelný.

Zajímavý pohled ukazuje **vývoj mezi rokem 2005 a 2016⁷ u průměrného starobního důchodu** (MPSV, 2017; Tabulka č. 9 - Nominální a reálný starobní důchod v letech 1993–2016), který v roce 2005 činil nominálně 7728 Kč a v roce 2016 pak 11 439 Kč, tj. nominální růst o 48,02 %. **Reálná hodnota průměrného starobního důchodu** se v případě indexu spotřebitelských cen za domácnosti zvýšila na částku 9205 Kč, tj. reálný růst o 19,11 % a v případě indexu spotřebitelských cen za důchodce na částku 8590 Kč, tj. reálný růst o 11,15 %. **Celorepublikově tak průměrné starobní důchody rostou jiným tempem, než individuální důchodové dávky.** Vysvětlení lze hledat ve faktu, že v důchodovém systému dříve přiznané důchodové dávky, které jsou nižší, zanikají a postupně se přiznávají nové důchodové dávky, které jsou vyšší. Dochází tak automaticky k nahrazování nižších důchodových dávek dávkami vyššími. Tento **poznatek je důležitý pro pochopení reálného růstu pobíraných individuálních důchodových dávek v porovnání s celorepublikovým průměrem sledované důchodové dávky.** Nominální a reálné hodnoty ve vzá-

jném porovnání z uvedených pohledů (individuální versus celorepubliková důchodová dávka) se tak fakticky liší.

Závěr

Na základě provedených retrospektivních analytických výpočtů z mikroekonomického pohledu za analyzované období bylo prokázáno, že nominální důchodová dávka prostřednictvím nastaveného valorizačního mechanismu se zvyšovala, ale v případě přepočtu nominální hodnoty na hodnotu reálnou je její růst výrazně přibrzděn. V případě přepočtu na reálnou hodnotu je přímo pozorovatelné, že za 12 let pobírání důchodové dávky se její reálná hodnota významně nezvyšuje. Provedená analýza dokládá, že o něco lépe jsou na tom nízkopříjmové skupiny.

V případě nastavení valorizačního mechanismu lze doložit, že valorizační mechanismus důchodové dávky v analyzovaném období nebyl z pohledu absence vlivu **indexu spotřebitelských cen za důchodce** ideálně nastaven. Reálná životní úroveň poživatelů důchodové dávky se zvyšovala zanedbatelně.

Za pomoci **mikroekonomické horizontální analýzy** byl kvantifikován u jednotlivých modelových situací průměrný **roční nominální růst** důchodové dávky, který se ve sledovaném období 2006–2017 pohyboval v rozmezí 2,69 % až 2,89 %. Současně důchodová dávka z roku 2005 se za roky 2006 až 2017 zvýšila v rozmezí 37,6 % až 40,8 % dle jednotlivých variant.

Mikroekonomická vertikální analýza při důrazu na strukturu důchodové dávky (základní výměra, procentní výměra) prokázala, že u nízkopříjmových jedinců má větší podíl na celkové důchodové dávce tzv. základní výměra důchodu, která je tvořena 9 % z legislativně vymezené průměrné mzdy.

Životní úroveň poživatelů důchodové dávky je odvozena od **reálné hodnoty** jejich

Tabulka 3: Statické zachycení výchozích (rok 2005) a cílových hodnot (rok 2017) řádně přiznané důchodové dávky v roce 2005

Modelová situace (varianta)	Výchozí stav roku 2005 (důchodová dávka celkem)	Cílový stav roku 2017 s přepočtem na reálnou hodnotu roku 2005 (porovnání s výchozím stavem roku 2005)		
		nominální hodnota	reálná hodnota dle indexu spotřebitelských cen - důchodci	reálná hodnota dle indexu spotřebitelských cen - domácnosti
1 x MM	7416 Kč	10 445 Kč (+40,84 %)	7674 Kč (+3,48 %)	8200 Kč (+10,57 %)
2 x MM	8315 Kč	11 622 Kč (+39,77 %)	8539 Kč (+2,69 %)	9124 Kč (+9,73 %)
1 x VVZ	9184 Kč	12 763 Kč (+38,97 %)	9377 Kč (+2,10 %)	10 019 Kč (+9,09 %)
2 x VVZ	10 298 Kč	14 222 Kč (+38,10 %)	10 449 Kč (+1,47 %)	11 165 Kč (+8,42 %)
3 x VVZ	11 186 Kč	15 388 Kč (+37,56 %)	11 306 Kč (+1,07 %)	12 080 Kč (+7,99 %)

Zdroj: vlastní výpočty

důchodových dávek, která je ovlivněna nejenom růstem spotřebitelských cen za domácnosti, ale zejména růstem spotřebitelských cen za důchodce. Za období 2006–2017 došlo k celkovému růstu spotřebitelských cen za domácnosti o více než 27,39 %, ale z pohledu růstu spotřebitelských cen za důchodce pak o více než 36,11 %, tj. o 8,72 p. b. více. I přesto, že nominální hodnota důchodové dávky se k roku 2017 zvýšila o 37,56 % (nejvyšší důchodová dávka) až 40,84 % (nejnižší důchodová dávka), tak reálná hodnota důchodové dávky se **a) dle indexu spotřebitelských cen za domácnosti** zvýšila v rozmezí 7,99 % (nejvyšší důchodová dávka) až 10,57 % (nejnižší důchodová dávka), **b) v případě indexu spotřebitelských cen za důchodce** došlo k reálnému zvýšení v rozmezí 1,07 % (nejvyšší důchodová dávka) až 3,48 % (nejnižší důchodová dávka). Prostřednictvím provedené analýzy lze tak poukázat na fakt, že v takto nastaveném důchodovém systému ve sledovaném období jsou zvýhodňování nízkopříjmoví jedinci a znevýhodňování jedinci s vysokými předdůchodovými příjmy.

Ve vzájemných souvislostech se poukazuje na situaci, kdy **reálná hodnota celorepublikového průměrného starobního důchodu** roste vyšším tempem, než individuální důchodové dávky, neboť v důchodovém systému postupně zanikají nižší dříve přiznané důchodové dávky a současně se postupně přiznávají nové vyšší důchodové dávky. **Mezi lety 2005 a 2016** se celorepublikový průměrný důchod reálně zvýšil o 19,11 % dle indexu spotřebitelských cen za domácnosti a o 11,15 % dle indexu spotřebitelských cen za důchodce.

O změně valorizačního mechanismu se začalo hovořit a také uvažovat v souvislosti s vládním návrhem zákona, kterým se mění zákon o důchodovém pojištění (Sněmovní tisk 912/0). Při projednávání novely uvedeného zákona bylo přijato **Usnesení výboru pro sociální politiku ze 49. schůze 25. ledna 2017** ve věci doporučení *Poslanecké sněmovně PČR, aby vyslovila souhlas s vládním návrhem zákona, kterým se mění zákon o důchodovém pojištění se změnou, kdy dle § 67 odst. 6 se výpočet růstu cen provádí z originálních bazických úhrnných indexů spotřebitelských cen (životních nákladů) za domácnosti celkem a z originálních bazických indexů spotřebitelských cen (životních nákladů) za domácnosti důchodců zjištěných Českým statistickým úřadem, přičemž se použije ten růst cen, který je vyšší. Současně v § 67 odst. 8 se navrhlo, že procentní výměry vyplácených důchodů se při zvýšení důchodů v pravidelném termínu zvýší o tolik procent zaokrouhlených s přesností na jedno platné desetinné místo nahoru, aby u průměrného starobního důchodu úhrn částky zvýšení základní výměry důchodu a částky zvýšení procentní výměry důchodu odpovídá zvýšení průměrného starobního dů-*

chodu stanoveného ve výši součtu růstu cen podle odstavce 6 a jedné poloviny růstu reálné mzdy zaokrouhlené s přesností na jedno platné desetinné místo, viz Sněmovní tisk 912/1 a 912/2. Uvedené znění bylo schváleno a vyhlášeno ve sbírce zákonů pod číslem 203/2017 Sb. s účinností od 1. srpna 2017.

Při případné jakékoliv budoucí úpravě valorizačního mechanismu bude nezbytně nutné klást důraz na jeho jednoduchost, předvídatelnost vývoje z pohledu valorizovaných důchodových dávek a také z pohledu finanční stability důchodového účtu a nepochybně také klást důraz na jeho maximální transparentnost, tedy i jeho srozumitelnost pro veřejnost. Pozitivní změna valorizačního mechanismu (plnění cíle sociálního) bude na druhé straně významně omezena finančními limity z pohledu příjmové strany důchodového systému (respektování cíle finanční stability důchodového účtu). Z pohledu finančního vývoje důchodového účtu bude mít svůj význam i růst mezd a platů v ekonomice, neboť to představuje zvýšení příjmu pro důchodový účet s pozitivním vlivem jak na jeho saldo, tak i na saldo státního rozpočtu.

- 1 Zákon číslo 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
- 2 Tj. bez ohledu na případnou současnou účast v tzv. II. pilíři v období 2013–2015.
- 3 Příslušný tzv. všeobecný vyměřovací základ, přepočítací koeficient, redukční hranice.
- 4 Od 1. 8. 2017 se nově při valorizaci důchodové dávky přihlíží k růstu cen za domácnosti důchodců, použije se růst, který je pro poživatele důchodové dávky výhodnější, viz z. č. 203/2017 Sb., bod č. 5 a 6.
- 5 Viz Vliv směny generací na vývoj průměrné výše důchodu, mzdy a příjmu na hlavu v domácnostech nepracujících důchodců a v domácnostech ekonomicky aktivních v ČSSR, ČSVÚPSV, Praha 1983.
- 6 Minimální měsíční výše PV činí 770 Kč (§ 33 odst. 2 z. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
- 7 K dispozici poslední rok dle zdroje MPSV, 2017.

Literatura

- Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ), oddělení statistiky a controllingu a odbor komunikace (2017). *Statistická ročenka z oblasti důchodového pojištění 2016*. Praha 2017, první vydání. ISBN 978-80-87039-50-2. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/077B80C4-B744-4C47-A3A8-0E44867E1B4B/0/WEB_SR201620170815.pdf
- Český statistický úřad (2010–2017). *Indexy spotřebitelských cen (životních nákladů)*. Tab. č. 4 Domácnosti celkem. Tab. č. 8 Důchodci celkem. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/indexy-spotřebitelských-cen-zivotních-nakladu-podrobne-clenění-prosinec-2017>
- Hait, P.; Janský, P. (2013). *Kdo je nejvíce zasažen růstem cen? Rozdíly v inflaci pro různé domácnosti*. Studie 1/2013, 15. 3. 2017, Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu, projekt Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i., 1–17. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_1_2013.pdf
- Krebs, V. (2010). *Sociální politika*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-585-4.
- Krebs, V.; Průša, L. (2007). *Možnosti řešení současných problémů systému důchodového pojištění*. ACTA VŠFS - Ekonomické studie a analýzy, ročník 1,

2/2007, 20–35, ISSN pro elektronickou verzi 1802–7946 (www.vfsfs.cz/acta). Dostupné z: <http://www.vfsfs.cz/periodika/acta-2007-02.pdf>

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), odbor strategií a plánování (červenec 2017). *Vývoj vybraných ukazatelů životní úrovně v České republice v letech 1993–2016*. ISBN 978-80-7421-144-7. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/31672/webb_MPSV_CJ_A5_2017.pdf

Pilný, J. (2001). *Návrh důchodové reformy v ČR*. Scientific papers of the University of Pardubice. Series D Faculty of Economics and Administration. 6 (2001). ISSN 1211-555X. Dostupné z: <http://dspace.upce.cz/handle/10195/32255>

Přib, J. (2012). *Kdy do důchodu a za kolik*. 13. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-4090-4.

Sněmovní tisk číslo 912/0. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sntisk.sqw>

Sněmovní tisk číslo 912/1. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sntisk.sqw>

Sněmovní tisk číslo 912/2. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sntisk.sqw>

Šatava, J.; Pertold, F. (2017). *Příjmy seniorů: práce, nástupní důchody a jejich valorizace*. Idea pro volby 2017, červen 2017, Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu, projekt Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i., 1–24. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_9_2017_Prijmy_senioru/IDEA_Studie_9_2017_Prijmy_senioru.html

Šimková, M.; Sixta, J. (2013). *Vývoj životní úrovně osob v důchodovém věku*. Acta Oeconomica Pragensia, 21 (3), 14–31, ISSN 0572-3043.

Vopátek, J. (2017). *Mikroekonomická analýza malé důchodové reformy v České republice (tzv. I. pilíř)*. Politická ekonomie, 65 (1), s. 96–118. ISSN 0032-3233 (Print)/2336-8225 (Online). Dostupné z: <https://www.vse.cz/polek/1129>

Vostatek, J. (2016). *Zvyšování českých starobních důchodů: jak dál?* Dostupné z: <http://www.duchodovakomise.cz/wp-content/uploads/2016/12/J.-Vostatek-Zvyšování-českých-starobních-duchodu-jak-dal-odborny-clanek.pdf>

Zákon číslo 46/1991 Sb., o zvyšování důchodů, ve znění zákona České národní rady číslo 37/1993 Sb.

Zákon číslo 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění a související právní předpisy (Novely zákona o důchodovém pojištění, Vyhlášky, Nařízení vlády) dle textu

Zákon číslo 135/2010 Sb., nález Ústavního soudu ze dne 23. března 2010 ve věci návrhu na zrušení § 15 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění; Pl. ÚS 8/07

Zákon číslo 220/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (tzv. "malá" důchodová reforma)

Autor Ing. Jiří Vopátek, Ph.D. (jiri.vopatek@vse.cz; jvopatek@centrum.cz) působí jako odborný asistent a současně i jako vedoucí Katedry společenských věd Fakulty managementu VŠE v Praze (University of Economics Prague, Faculty of Management, the Head of Department of Social Sciences), Jarošovská 1117/II, 377 01 Jindřichův Hradec, Česká republika.

Přílohy

Tabulka A1: Vymezení valorizačního mechanismu pro období 1. 12. 2005–1. 1. 2017

Stav § 67 ZDP k	Základní vymezení valorizačního mechanismu (bližší podmínky pro naplnění valorizace viz § 67)
1. 12. 2005, 1. 12. 2006, 1. 12. 2007	Valorizace procentní výměry: nejméně 100 % růstu spotřebitelských cen + nejméně 1/3 růstu reálné mzdy Existence mechanismu pro valorizaci v mimořádném termínu: růst cen dosáhl aspoň 10 % .
1. 12. 2008 (vliv z. č. 178/2008 Sb.), 1. 12. 2009, 1. 12. 2010	Valorizace procentní výměry: nejméně 100 % růstu spotřebitelských cen + nejméně 1/3 růstu reálné mzdy Existence mechanismu pro valorizaci v mimořádném termínu: růst cen dosáhl aspoň 5 % .
1. 12. 2011, resp. od 22. 7. 2011 (vliv z. č. 220/2011 Sb., tzv. „malá“ důchodová reforma)	Základní výměra činí 9 % průměrné mzdy (zaokrouhlo na celé desetikoruny nahoru). Valorizace procentní výměry: 100 % růstu spotřebitelských cen + 1/3 růstu reálné mzdy ¹⁾ Existence mechanismu pro valorizaci v mimořádném termínu: růst cen dosáhl aspoň 5 %.
1. 12. 2012 (vliv z. č. 314/2012 Sb.), 1. 12. 2013	Základní výměra činí 9 % průměrné mzdy (zaokrouhlo na celé desetikoruny nahoru). Valorizace procentní výměry v období od 1. ledna 2013 do 31. prosince 2015: 1/3 růstu spotřebitelských cen + 1/3 růstu reálné mzdy ¹⁾ Existence mechanismu pro valorizaci v mimořádném termínu: růst cen dosáhl aspoň 5 %.
1. 12. 2014 (vliv z. č. 183/2014 Sb.)	Základní výměra činí 9 % průměrné mzdy (zaokrouhlo na celé desetikoruny nahoru). Valorizace procentní výměry: 100 % růstu spotřebitelských cen + 1/3 růstu reálné mzdy ¹⁾ . Současně minimální valorizace pro důchody splatné v lednu 2015 činí u průměrného starobního důchodu 1,8 % (viz čl. II z. č. 183/2014 Sb.). Existence mechanismu pro valorizaci v mimořádném termínu: růst cen dosáhl aspoň 5 %.
1. 12. 2015	Základní výměra činí 9 % průměrné mzdy (zaokrouhlo na celé desetikoruny nahoru). Valorizace procentní výměry: 100 % růstu spotřebitelských cen + 1/3 růstu reálné mzdy ¹⁾ . Existence mechanismu pro valorizaci v mimořádném termínu: růst cen dosáhl aspoň 5 %.
1. 12. 2016 (vliv z. č. 212/2016 Sb.), 1. 1. 2017	Základní výměra činí 9 % průměrné mzdy (zaokrouhlo na celé desetikoruny nahoru). Valorizace procentní výměry: 100 % růstu spotřebitelských cen + 1/3 růstu reálné mzdy ¹⁾ . Současně může být uplatněna minimální valorizace průměrného starobního důchodu - limit 2,7 % (viz čl. I z. č. 212/2016 Sb.), která se současně neuplatní v případě zvyšování důchodů i v mimořádném termínu. Existence mechanismu pro valorizaci v mimořádném termínu: růst cen dosáhl aspoň 5 %.

¹⁾ již není možné vyšší zvýšení (absence právní úpravy „nejméně“). Procentní výměry vyplácených důchodů se při zvýšení důchodů v pravidelném termínu zvýší o tolik procent, aby u průměrného starobního důchodu úhrn částky zvýšení základní výměry důchodu a částky zvýšení procentní výměry důchodu odpovídal zvýšení průměrného starobního důchodu stanoveného ve výši součtu růstu cen a 1/3 růstu reálné mzdy. Procentní výměry vyplácených důchodů se však nezvýší, pokud se v důsledku zvýšení základní výměry důchodu zvýší výše průměrného starobního důchodu alespoň o tolik procent, kolik činí procento zvýšení podle věty první (§ 67 odst. 8 ZDP; Příb, 2012, s. 102).

Poznámka: **průměrná mzda** je vymezena § 15 odst. 4 ZDP, tj. součin všeobecného vyměřovacího základu_{t-2} a přepočítacího koeficientu pro úpravu tohoto všeobecného vyměřovacího základu.

Zdroj: § 67 zákona o důchodovém pojištění (ZDP); platné právní předpisy; vlastní tvorba

Tabulka A2: Valorizace důchodových dávek v období 2006–2017

Právní předpis	Rok valorizace	Zvýšení procentní výměry	Zvýšení základní výměry
415/2005 Sb.	2006	4,0 %	1470 Kč
461/2006 Sb.	2007	5,6 %	1570 Kč
256/2007 Sb.	2008	3,0 %	1700 Kč
211/2008 Sb. - zvýšení pouze tzv. základní výměry	od 1. 8. 2008	Nezvyšovalo se	2170 Kč
363/2008 Sb.	2009	4,4 %	Zůstala výše 2170 Kč
Nezvyšovalo se ¹⁾	2010	Nezvyšovalo se	2170 Kč
281/2010 Sb.	2011	3,9 %	2230 Kč
286/2011 Sb.	2012	1,6 %	2270 Kč
324/2012 Sb.	2013	0,9 %	2330 Kč
296/2013 Sb.	2014	0,4 %	2340 Kč
208/2014 Sb.	2015	1,6 %	2400 Kč
244 /2015 Sb. - zvýšení pouze tzv. základní výměry	2016	Nezvyšovalo se	2440 Kč
<i>V roce 2016 byl vyplacen jednorázový příspěvek k důchodu ve výši 1200 Kč (jako finanční výpomoc) dle zákona číslo 381/2015 Sb. za podmínky, že důchodová dávka byla přiznána ode dne, která spadá do období před rokem 2016.</i>			
325/2016 Sb.	2017	2,2 %	2550 Kč

¹⁾ minimální zvýšení dle zákona činilo 0,9 %; nedošlo tak k naplnění 2% podmínky pro povinnou valorizaci.

Zdroj: platné právní předpisy; vlastní tvorba

Recenzované stati, studie, úvahy a analýzy

Tabulka A3: Základní vstupní údaje za rozhodné období 1986–2004

Rok	Od roku 1991 - příslušný hrubý násobek MM, VVZ					Pro všechny varianty vyloučená doba - nemoc apod.	KNVVZ pro výpočet důchodové dávky v roce 2005
	Minimální mzda (MM)		Všeobecný vyměřovací základ (VVZ)				
	1 x MM	2 x MM	1 x VVZ	2 x VVZ	3 x VVZ		
1986	41 500	41 500	41 500	41 500	41 500	0	6,0338
1987	42 200	42 200	42 200	42 200	42 200	0	5,9102
1988*	43 400	43 400	43 400	43 400	43 400	0	5,7784
1989	48 800	48 800	48 800	48 800	48 800	0	5,6417
1990	49 000	49 000	49 000	49 000	49 000	0	5,4425
1991	24 000	48 000	45 504	91 008	136 512	0	4,7163
1992*	26 400	52 800	55 728	111 456	167 184	0	3,8510
1993	26 400	52 800	69 804	139 608	209 412	0	3,0745
1994	26 400	52 800	82 752	165 504	248 256	0	2,5934
1995	26 400	52 800	98 064	196 128	294 192	0	2,1885
1996*	30 000	60 000	116 112	232 224	348 336	0	1,8483
1997	30 000	60 000	128 352	256 704	385 056	0	1,6720
1998	31 800	63 600	140 316	280 632	420 948	0	1,5295
1999	41 100	82 200	151 860	303 720	455 580	0	1,4132
2000*	51 000	102 000	161 880	323 760	485 640	0	1,3257
2001	60 000	120 000	175 680	351 360	527 040	0	1,2216
2002	68 400	136 800	188 532	377 064	565 596	0	1,1383
2003	74 400	148 800	201 228	402 456	603 684	0	1,0665
2004*	80 400	160 800	214 584	429 168	643 752	0	1,0000**

KNVVZ - koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu; * přestupný rok

** KNVVZ, který o jeden rok předchází roku přiznání důchodové dávky, činí vždy hodnotu 1,0000 (viz § 17 odst. 3 zákona číslo 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění)

Zdroj: vlastní tvorba

Tabulka A4: Souhrnné výpočty modelových situací při přiznání řádného starobního důchodu v roce 2005

Rok	$RVZ_t = VZ_t * KNVVZ_t$				
	$RVZ_1 \times MM$	$RVZ_2 \times MM$	$RVZ_1 \times VVZ$	$RVZ_2 \times VVZ$	$RVZ_3 \times VVZ$
1986	250 403 Kč	250 403 Kč	250 403 Kč	250 403 Kč	250 403 Kč
1987	249 411 Kč	249 411 Kč	249 411 Kč	249 411 Kč	249 411 Kč
1988	250 783 Kč	250 783 Kč	250 783 Kč	250 783 Kč	250 783 Kč
1989	275 315 Kč	275 315 Kč	275 315 Kč	275 315 Kč	275 315 Kč
1990	266 683 Kč	266 683 Kč	266 683 Kč	266 683 Kč	266 683 Kč
1991	113 192 Kč	226 383 Kč	214 611 Kč	429 222 Kč	643 832 Kč
1992	101 667 Kč	203 333 Kč	214 609 Kč	429 218 Kč	643 826 Kč
1993	81 167 Kč	162 334 Kč	214 613 Kč	429 225 Kč	643 838 Kč
1994	68 466 Kč	136 932 Kč	214 610 Kč	429 219 Kč	643 828 Kč
1995	57 777 Kč	115 553 Kč	214 614 Kč	429 227 Kč	643 840 Kč
1996	55 449 Kč	110 898 Kč	214 610 Kč	429 220 Kč	643 830 Kč
1997	50 160 Kč	100 320 Kč	214 605 Kč	429 210 Kč	643 814 Kč
1998	48 639 Kč	97 277 Kč	214 614 Kč	429 227 Kč	643 840 Kč
1999	58 083 Kč	116 166 Kč	214 609 Kč	429 218 Kč	643 826 Kč
2000	67 611 Kč	135 222 Kč	214 605 Kč	429 209 Kč	643 813 Kč
2001	73 296 Kč	146 592 Kč	214 611 Kč	429 222 Kč	643 833 Kč
2002	77 860 Kč	155 720 Kč	214 606 Kč	429 212 Kč	643 818 Kč
2003	79 348 Kč	158 696 Kč	214 610 Kč	429 220 Kč	643 829 Kč
2004	80 400 Kč	160 800 Kč	214 584 Kč	429 168 Kč	643 752 Kč
Celkem	2 305 710 Kč	3 318 821 Kč	4 297 106 Kč	7 301 612 Kč	10 306 114 Kč
OVZ	10 106 Kč	14 546 Kč	18 834 Kč	32 002 Kč	45 170 Kč
VYPZ	8912 Kč	10 244 Kč	11 531 Kč	13 181 Kč	14 497 Kč
PV (67,5 %)	6016 Kč	6915 Kč	7784 Kč	8898 Kč	9786 Kč
ZV	1400 Kč	1400 Kč	1400 Kč	1400 Kč	1400 Kč
Výše dávky	7416 Kč	8315 Kč	9184 Kč	10 298 Kč	11 186 Kč

Poznámka: Počet kalendářních dnů ve všech modelových situacích činí 6 940 a současně počet vyloučených dnů činí 0. Doba důchodového pojištění činí 45 let, kdy jeden rok je hodnocen 1,5 % z VYPZ, tj. 67,5 %.

Zdroj: vlastní tvorba

Tabulka A5: Vývoj nominální hodnoty důchodové dávky ovlivněné platným valorizačním mechanismem za sledované období 2005–2017

Modelová situace: 1xMM - postupná valorizace důchodové dávky přiznané v roce 2005 (v Kč)				Modelová situace: 2xMM - postupná valorizace důchodové dávky přiznané v roce 2005 (v Kč)			
ROK	ZV	PV	CELKEM	ROK	ZV	PV	CELKEM
2005	1400	6016	7416	2005	1400	6915	8315
2006	1470	6257	7727	2006	1470	7192	8662
2007	1570	6608	8178	2007	1570	7595	9165
2008	2170	6807	8977	2008	2170	7823	9993
2009	2170	7107	9277	2009	2170	8168	10 338
2010	2170	7107	9277	2010	2170	8168	10 338
2011	2230	7385	9615	2011	2230	8487	10 717
2012	2270	7504	9774	2012	2270	8623	10 893
2013	2330	7572	9902	2013	2330	8701	11 031
2014	2340	7603	9943	2014	2340	8736	11 076
2015	2400	7725	10 125	2015	2400	8876	11 276
2016	2440	7725	10 165	2016	2440	8876	11 316
2017	2550	7895	10 445	2017	2550	9072	11 622

Modelová situace: 1xVVZ - postupná valorizace důchodové dávky přiznané v roce 2005 (v Kč)				Modelová situace: 2xVVZ - postupná valorizace důchodové dávky přiznané v roce 2005 (v Kč)				Modelová situace: 3xVVZ - postupná valorizace důchodové dávky přiznané v roce 2005 (v Kč)			
ROK	ZV	PV	CELKEM	ROK	ZV	PV	CELKEM	ROK	ZV	PV	CELKEM
2005	1400	7784	9184	2005	1400	8898	10 298	2005	1400	9786	11 186
2006	1470	8096	9566	2006	1470	9254	10 724	2006	1470	10 178	11 648
2007	1570	8550	10 120	2007	1570	9773	11 343	2007	1570	10 748	12 318
2008	2170	8807	10 977	2008	2170	10 067	12 237	2008	2170	11 071	13 241
2009	2170	9195	11 365	2009	2170	10 510	12 680	2009	2170	11 559	13 729
2010	2170	9195	11 365	2010	2170	10 510	12 680	2010	2170	11 559	13 729
2011	2230	9554	11 784	2011	2230	10 920	13 150	2011	2230	12 010	14 240
2012	2270	9707	11 977	2012	2270	11 095	13 365	2012	2270	12 203	14 473
2013	2330	9795	12 125	2013	2330	11 195	13 525	2013	2330	12 313	14 643
2014	2340	9835	12 175	2014	2340	11 240	13 580	2014	2340	12 363	14 703
2015	2400	9993	12 393	2015	2400	11 420	13 820	2015	2400	12 561	14 961
2016	2440	9993	12 433	2016	2440	11 420	13 860	2016	2440	12 561	15 001
2017	2550	10 213	12 763	2017	2550	11 672	14 222	2017	2550	12 838	15 388

PV - procentní výměra, ZV - základní výměra
Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Tabulka A6: Nominální vývoj valorizované důchodové dávky z roku 2005 a její postupný přepočítání na její reálnou hodnotu dle modelových situací

Modelová situace 1xMM					Modelová situace 2xMM					
Rok	Nominální výše	Nominální výše důchodu k hodnotě z r. 2005	Reálná výše důchodu dle indexu spotřebitelských cen		Rok	Nominální výše	Nominální výše důchodu k hodnotě z r. 2005	domácnosti		důchodci
			domácnosti	důchodci				domácnosti	důchodci	
2006	7727 Kč	104,19%	7539 Kč	7459 Kč	2006	8662 Kč	104,17%	8451 Kč	8362 Kč	
2007	8178 Kč	110,28%	7762 Kč	7613 Kč	2007	9165 Kč	110,22%	8698 Kč	8532 Kč	
2008	8977 Kč	121,05%	8015 Kč	7723 Kč	2008	9993 Kč	120,18%	8922 Kč	8597 Kč	
2009	9277 Kč	125,09%	8201 Kč	7863 Kč	2009	10 338 Kč	124,33%	9139 Kč	8762 Kč	
2010	9277 Kč	125,09%	8079 Kč	7702 Kč	2010	10 338 Kč	124,33%	9003 Kč	8583 Kč	
2011	9615 Kč	129,65%	8218 Kč	7750 Kč	2011	10 717 Kč	128,89%	9160 Kč	8638 Kč	
2012	9774 Kč	131,80%	8087 Kč	7531 Kč	2012	10 893 Kč	131,00%	9013 Kč	8393 Kč	
2013	9902 Kč	133,52%	8080 Kč	7480 Kč	2013	11 031 Kč	132,66%	9001 Kč	8333 Kč	
2014	9943 Kč	134,07%	8081 Kč	7519 Kč	2014	11 076 Kč	133,21%	9002 Kč	8376 Kč	
2015	10 125 Kč	136,53%	8204 Kč	7649 Kč	2015	11 276 Kč	135,61%	9137 Kč	8518 Kč	
2016	10 165 Kč	137,07%	8180 Kč	7634 Kč	2016	11 316 Kč	136,09%	9106 Kč	8498 Kč	
2017	10 445 Kč	140,84%	8200 Kč	7674 Kč	2017	11 622 Kč	139,77%	9124 Kč	8539 Kč	

Nominální výše důchodu v r. 2005: 7416 Kč.

Nominální výše důchodu v r. 2005: 8315 Kč.

Modelová situace 1xVVZ				
Rok	Nominální výše	Nominální výše důchodu k hodnotě z r. 2005	Reálná výše důchodu dle indexu spotřebitelských cen	
			domácnosti	důchodci
2006	9566 Kč	104,16%	9333 Kč	9234 Kč
2007	10 120 Kč	110,19%	9605 Kč	9421 Kč
2008	10 977 Kč	119,52%	9801 Kč	9444 Kč
2009	11 365 Kč	123,75%	10 046 Kč	9633 Kč
2010	11 365 Kč	123,75%	9898 Kč	9435 Kč
2011	11 784 Kč	128,31%	10 071 Kč	9498 Kč
2012	11 977 Kč	130,41%	9909 Kč	9228 Kč
2013	12 125 Kč	132,02%	9894 Kč	9160 Kč
2014	12 175 Kč	132,57%	9895 Kč	9207 Kč
2015	12 393 Kč	134,94%	10 042 Kč	9362 Kč
2016	12 433 Kč	135,38%	10 005 Kč	9337 Kč
2017	12 763 Kč	138,97%	10 019 Kč	9377 Kč

Nominální výše důchodu v r. 2005: 9184 Kč.

Modelová situace 2xVVZ				
Rok	Nominální výše	Nominální výše důchodu k hodnotě z r. 2005	Reálná výše důchodu dle indexu spotřebitelských cen	
			domácnosti	důchodci
2006	10 724 Kč	104,14%	10 463 Kč	10 352 Kč
2007	11 343 Kč	110,15%	10 765 Kč	10 559 Kč
2008	12 237 Kč	118,83%	10 925 Kč	10 528 Kč
2009	12 680 Kč	123,13%	11 209 Kč	10 747 Kč
2010	12 680 Kč	123,13%	11 043 Kč	10 527 Kč
2011	13 150 Kč	127,69%	11 239 Kč	10 599 Kč
2012	13 365 Kč	129,78%	11 058 Kč	10 298 Kč
2013	13 525 Kč	131,34%	11 036 Kč	10 217 Kč
2014	13 580 Kč	131,87%	11 037 Kč	10 269 Kč
2015	13 820 Kč	134,20%	11 198 Kč	10 440 Kč
2016	13 860 Kč	134,59%	11 153 Kč	10 408 Kč
2017	14 222 Kč	138,10%	11 165 Kč	10 449 Kč

Nominální výše důchodu v r. 2005: 10 298 Kč.

Modelová situace 3xVVZ				
Rok	Nominální výše	Nominální výše důchodu k hodnotě z r. 2005	Reálná výše důchodu dle indexu spotřebitelských cen	
			domácnosti	důchodci
2006	11 648 Kč	104,13%	11 364 Kč	11 244 Kč
2007	12 318 Kč	110,12%	11 691 Kč	11 467 Kč
2008	13 241 Kč	118,37%	11 822 Kč	11 392 Kč
2009	13 729 Kč	122,73%	12 136 Kč	11 636 Kč
2010	13 729 Kč	122,73%	11 956 Kč	11 398 Kč
2011	14 240 Kč	127,30%	12 170 Kč	11 477 Kč
2012	14 473 Kč	129,38%	11 975 Kč	11 152 Kč
2013	14 643 Kč	130,90%	11 948 Kč	11 062 Kč
2014	14 703 Kč	131,44%	11 949 Kč	11 118 Kč
2015	14 961 Kč	133,75%	12 123 Kč	11 302 Kč
2016	15 001 Kč	134,11%	12 071 Kč	11 265 Kč
2017	15 388 Kč	137,56%	12 080 Kč	11 306 Kč

Nominální výše důchodu v r. 2005: 11 186 Kč.

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

MPSV vydalo Úspornou kuchařku

Ministerstvo práce a sociálních věcí dlouhodobě podporuje lidi v nouzi dávkami potravin či základních hygienických potřeb. V rámci projektů „Potravínová a materiální pomoc nejchudším osobám I a II“ financovaných z EU byla rozdána pomoc za téměř 200 mil. Kč. Nyní ministerstvo vydalo Úspornou kuchařku. Ta má například lidem bez domova či matkám v azylových domech (tedy příjemcům pomoci) ukázat, jak z rozdávaných potravin připravit co nejpěstřejší škálu pokrmů a zároveň suroviny hospodárně využít.

Nápad na vznik Úsporné Kuchařky vzešel od těch, kteří pomoc potřebným rozdávají. Kuchařka, která vyšla v nákladu 3300 ks, obsahuje recepty na polévky, hlavní jídla, sladká jídla i pomazánky. Jsou zde také nejrůznější typy a triky, třeba na to, jak skladovat zeleninu či ovoce, aby co nejdéle vydrželo, nebo které suroviny ukládat do horních pater ledničky a které naopak dolů.

Na tvorbě kuchařky se podílela Slezská diakonie, Institut cirkulární ekonomiky, Sekce výživy a nutriční péče i lidé z iniciativy Zachraň jídlo. Různé kombinace potravin totiž přinášejí nejen pestrost, ale také zajistí jejich lepší využití, čímž se zamezí plýtvání.

Příjemci potravinové pomoci jsou často maminky s dětmi v azylových domech nebo lidé bez domova. Kuchařku dostanou zdarma při odběru potravin v charitativních organizacích. MPSV kromě Slezské diakonie v této oblasti spolupracuje s Charitou ČR, Nadějí, Diakonií SKP ČCE, Diakonií Církve bratrské, 11 potravinovými bankami a městem Jindřichův Hradec.

Lidé v nouzi dostávají základní potraviny (masové konzervy, těstoviny, rýži, cukr, olej, mouku, kojenecké výživy či přesnídávky pro děti apod.), hygienické potřeby (zubní kartáčky, pasty, šampóny, mýdla atd.), domácí potřeby (nádobí) či ošacení (šály a čepice v zimě apod.).

MPSV v rámci projektů „Potravínová a materiální pomoc nejchudším osobám I a II“ dosud rozdalo 1652 tun potravin za 103 milionů korun, hygienické potřeby v hodnotě 52 milionů korun, domácí potřeby za 8 milionů korun a textil za přibližně 12 milionů korun. Kuchařka stála 75 tis. Kč. Projekty jsou financované z Fondu evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD) a ze státního rozpočtu. Jsou zaměřeny na osoby bez domova, osoby ohrožené ztrátou bydlení, materiálně deprivované rodiny s dětmi, neúplně rodiny s nízkou pracovní intenzitou a další osoby ve vážné sociální nouzi.

Zdroj: MPSV

Využití sociálně znevýhodněných zaměstnanců, aneb za jakých podmínek lze zaměstnávat osoby propuštěné z výkonu trestu v sektoru služeb

Marek Merhaut, Eliška Suchá

Tento článek se zabývá tématem využití sociálně znevýhodněných zaměstnanců, zejména otázkou za jakých podmínek lze zaměstnávat osoby propuštěné z výkonu trestu v sektoru služeb tak, aby došlo k jejich plnohodnotné reintegraci do pracovního života. Článek se dále opírá o teoretický výklad problematiky sociální deviace. Získání zaměstnání je pro osoby propuštěné z výkonu trestu jedním z nejdůležitějších faktorů, které určují kvalitu jejich budoucího života. Článek odpovídá na otázky: Co ztěžuje osobám propuštěným z výkonu trestu vstup na trh práce? Jaké jsou v současné době na trhu práce podmínky pro zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu?

Úvod

Kriminalita provází každou společnost od nepaměti. Jedná se o závažné sociálně patologické jednání, které má na společnost řadu negativních dopadů. Proto se kriminalitu každá společnost snaží potlačovat, snaží se nalézt způsoby, jak ji minimalizovat. Jedním z těchto způsobů je také péče o osoby propuštěné z výkonu trestu, které se vrací zpět do reálného života. Pojem „delikvence“ pochází z latinského slova *deliquere*, což znamená provinut se. Delikvencí se obecně označuje činnost porušující zákonné nebo jiné normy chování a způsobující společnosti nebo jednotlivci újmu (Petrušek, 1996). Protože pojem delikvence označuje činnost porušující nejen právní, ale i společenské, tedy širší normy, jedná se o poměrně široký pojem, který v sobě mj. zahrnuje i pojem „kriminalita“.

V současné době můžeme na kriminalitu pohlížet z různých pohledů. Vymezíme-li například kriminalitu z pohledu sociálně-etického, budeme za kriminalitu považovat to, co se neslučuje s dobrými mravy. Vznikne tak rozdělení na zločin *přírozený* (např. vražda či krádež, tedy nepřipustná a odsouzeníhodná forma chování) a *umě-lý* (nežádoucí chování vymezené společností) (Dubský, Urban, 2005). Všeobecně nejčastěji uváděným přístupem ke kriminalitě je přístup normativní (trestně-právní). Tento přístup kriminalitu vymezuje jako výskyt trestněprávního nebo kriminálního chování, který vyjadřuje souhrn trestných činů spáchaných ve společnosti v určitém časovém období. Oba zmínění autoři (2005) dále uvádějí, že normativní přístup se využívá všude tam, kde je potřeba získat o kriminalitě informace jako je její struktura, objem či pohyb. Týká se činů, které jsou popsány v legislativě každé země. Vedle sociálně-etického a normativního pohledu na kriminalitu, existuje také pohled sociologický, který jí umožňuje chápat v širších souvislostech. Sociologický přístup zkoumá sociální pod-

míněnost (a sociální důsledky) kriminálního chování (na rozdíl od předchozích dvou přístupů tedy neklade důraz na pouhý akt páchaní kriminality, ale hledá též procesy vedoucí k jejímu vzniku). Kriminální chování je zde spojováno s pojmem sociální deviace, tedy s odchylkou nebo porušením sociální normy (skupiny norem: právní, sociální, etické, náboženské apod.). Sociologické výklady týkající se deviantního chování často odkazují na oblast kriminality (Novotný, 2008). Dubský s Urbanem (2005) dále vysvětlují, že tomu tak je zřejmě proto, že zkoumání deviace obecně poskytuje široký prostor pro zkoumání společensky závažných odchylek od norem, mj. také jejich příčin.

Příčiny vzniku sociální deviace

Sociální patologie, jak již bylo naznačeno výše, je souhrnné označení pro nežádoucí formy deviantního chování. Deviantní chování bylo zkoumáno řadou odborníků, jejichž teorie o příčinách jeho vzniku lze shrnout do tří kategorií - biologické teorie, psychologické teorie a teorie sociologické. Zatímco biologické a psychologické teorie nemají pro tento článek zásadní význam, v teoriích sociologických lze nalézt odpověď na otázku, jaké mechanismy a jaké okolnosti vedou ke vzniku patologického jednání ve společnosti. Biologické teorie vzniku sociální deviace hovoří o biologicky podmíněných okolnostech jejího vzniku. Aplikovat lze i teorii, která hovoří o vztahu mezi deviací a inteligencí, respektive její pozdější úprava, která říká, že některé typy deviantního chování mohou být častější u osob s nižším intelektem, zatímco pro jiné jsou typické nadprůměrné intelektové schopnosti (Hrčka, 2001).

Zatímco biologické teorie akcentují převážně fyzické anomálie v organické substituci jedince, teorie psychologické připouštějí, že vznik sociální deviace mohou ovlivnit i psychologické faktory. Psychologické teorie jsou vystavěny na přesvědče-

ní, že je deviace podmíněna nerovnováhou mezi pudovými tendencemi a internalizovanými normativními závazky. Hrčka (2001) dále uvádí, že například psychoanalytická teorie chápe deviantní chování jako důsledek zkušenosti z raného dětství (emoční deprivace, nevyřešené komplexy apod.). Poměrně známou psychologickou teorií sociální deviace je také teorie frustrace - agrese, která se zaměřuje nejen na osobnost, ale také na situace, které mohou patologické jednání vyprovokovat. Uvažuje, že patologický deviant má v sobě určitou míru frustrace, jejíž síla závisí na síle potřeb a míře jejich blokování.

Zatímco biologické i psychologické teorie sociální deviace jsou teoriemi predispozičními a jsou více či méně statické, teorie sociální připouští, ba dokonce podmiňují vznik sociální deviace interakcemi okolí, společnosti. Následně stejný autor (2001) předkládá názor, že mezi tyto teorie patří například behaviorální teorie sociální deviace a teorie sociálního učení, která říká, že stupeň odmítání (nebo přijímání) deviantního chování souvisí s kvalitou podmiňování během socializace. Pokud se v průběhu socializace (která trvá celý život) člověku dostávají nesprávné podněty, může to u něj vyvolat (naučenou) potřebu jednat patologicky.

Jinými příklady sociální teorie deviace jsou teorie subkulturní a teorie konfliktová. První ze jmenovaných teorií vysvětluje, že deviantní chování vzniká v důsledku řešení kulturně podmíněných adaptačních problémů. Druhá potom hovoří o vzniku deviace ve spojitosti s rolovými konflikty. Deviace podle této teorie vzniká proto, že jedinec není schopen dostat požadavkům a očekáváním spojených s určitou rolí (Hrčka, 2001). Sociolog Homans tvrdí, že veškeré lidské chování je motivováno snahou maximalizovat odměny a minimalizovat tresty. Podle tohoto autora je proto možné na deviace pohlížet z pozice teorie sociální směny. Podle této teorie jednají lidé patologicky proto, aby ve společnosti získali nějaký status nebo proto, že tím

sledují vyřešení problematické a stresové situace (Trevino, 2006). Výstižně popisuje vznik sociální deviace také kontrolní teorie sociální deviace, podle které vzniká deviantní chování absencí nebo neúčinností sociální kontroly - formální i neformální. Doporučuje se střední stupeň rozsahu a přísnosti sociální kontroly, aby nevznikl naopak tlak k deviaci (Homar, 2006). Vznik deviantního chování je možné spojovat s prožitím určité zátěžové životní události, při pocitu selhání nebo v krizi. Ve všech uvedených případech dochází k narušení rovnováhy jedince a k selhání navykých způsobů řešení sociálních situací, a proto se v nich může objevit deviantní chování (situační teorie sociální deviace) (Trevino, 2006).

Postpenitenciární péče v oblasti zaměstnávání

Je možné, že člověk, který byl právě propuštěný z vězení, se na svobodě bude hůře orientovat. Často například neví, kam by jeho první kroky měly vést, co vše je třeba zařídit, aby si tzv. „dal život do pořádku“. K tomuto účelu slouží tzv. postpenitenciární péče. Tou se rozumí souhrn prostředků sekundární a terciární prevence kriminality. Jejím cílem je rehabilitace propuštěných osob, omezení jejich sociálního vyloučení, zvýšení kvality jejich života a začlenění zpět do společnosti (Kolektiv autorů, 2008). V České republice ale neexistuje téměř žádná legislativní úprava postpenitenciární péče, proto péči o osoby propuštěné z výkonu trestu (dále jen „OPVT“) v tomto směru většinou přebírají neziskové organizace. Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o. s. například vydalo brožuru *Kroky*, ve které OPVT naleznou rady v nejrůznějších oblastech (např. oblast řešení dluhů, ubytování či zaměstnání) (Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2012).

Úspěch postpenitenciární péče do značné míry závisí na kontinuitě všech fází penitenciární péče. S odsouzeným člověkem by měla tato péče probíhat ve fázi trestního řízení (tedy na svobodě), poté ve výkonu vazby a ve výkonu trestu, následně také po ukončení trestu odnětí svobody. Podle Motejla a kol. (2010) je obzvláště postpenitenciární péče důležitým nástrojem prevence recidivy páčání trestné činnosti OPVT a zároveň základním nástrojem jejich resocializace a reintegrace (Motejl, 2010). Tuto skutečnost potvrzuje také Říčan (2010), který tvrdí: „*Celý výkon trestu, chování ve vězení, práce a ostatní aktivity, které odsouzený podstupuje, mohou vyznít naprázdno, pokud není odsouzený na tuto obrovskou změnu dostatečně připraven*“ (Říčan, 2010).

Pomoc OPVT je poskytována dvěma způsoby - prostřednictvím sociálních dávek (hmotné zabezpečení) a prostřednictvím

sociálních služeb. Stejně jako jiní občané mají OPVT nárok na všechny dávky státní sociální podpory a dávky pomoci v hmotné nouzi (splňují-li podmínky pro jejich přiznání), popřípadě i na důchody vyplývající z pojistných systémů. Mezi dávky pomoci v hmotné nouzi patří: příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a dávky mimořádné okamžité pomoci (poskytované osobám, které se ocitnou v situacích, vyžadujících neodkladné řešení, jedním z takových případů je ohrožení sociálním vyloučením - jedná se např. právě o situace osob vracejících se z vězení) (MMR, 2018).

Sociální služby poskytované v rámci postpenitenciární péče se dělí na služby specializované a na služby obecné (tedy služby poskytované osobám v tíživých sociálních nebo osobních situacích obecně). Základním dokumentem, který upravuje poskytování sociálních služeb, je zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, přičemž pomoc OPVT definuje především ustanovení § 37 (Sociální poradenství) odst. 2 a 3, podle kterých základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Zákon rovněž ukládá zaměstnancům sociálních služeb povinnost tuto činnost zajistit. Uvádí také, že odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob a zahrnuje též práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností (OPVT). V ustanovení § 70 téhož zákona je upravena oblast sociální rehabilitace jakožto součást sociální prevence. Je zde uvedeno, že sociální rehabilitaci je míněn soubor specifických činností, které směřují k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, činností, které probíhají formou terénních nebo ambulancních služeb.

Zaměstnavatelé po OPVT často požadují předložení výpisu z rejstříku trestů (ne vždy oprávněně). Výkon trestu podle antidiskriminačního zákona není sám o sobě uveden jako přípustná forma rozdílného zacházení (viz zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů). Bezúhonnost uchazeče by měl zaměstnavatel vyžadovat pouze v konkrétních, odůvodněných případech. Závěr o opodstatněnosti by měl být navíc posuzován v souvislosti s povahou zaměstnání a povahou spáchaného trestného činu. Motejl (2010) k této problematice uvádí, že bránění uplatnění OPVT na trhu práce má podobu sekundární represe a je nepřipustné.

Na OPVT by nemělo být automaticky nahlíženo jako na osoby, které budou trestnou činnost opakovat, pokračovat v ní. Zaměstnávání OPVT je výhodné nejen pro ně samotné, ale pro celou spo-

lečnost - dochází k minimalizaci zatížení systému sociálních dávek, k řádnému odvádění daní (legální práce), ke snížení recidivy apod. Zvyšuje se navíc pravděpodobnost, že pachatel uhradí poškozenému škodu. Běžná praxe některých zemí (např. Velké Británie či Švýcarska) ukazuje, že zaměstnavatelé od svých potenciálních pracovníků výpis z rejstříku trestů vůbec nepožadují (Hasmanová, Musílková, 2012). Výše zmíněná brožura *Kroky*, jejíž autorem je Sdružení pro probaci a mediaci v justici, obsahuje poměrně rozsáhlou kapitolu o zaměstnávání OPVT. Je zde například uvedeno, jak postupovat, chce-li se OPVT vrátit do bývalého zaměstnání, nebo jaké kroky jí pomohou zvýšit šance na úspěšné zaměstnání (např. komunikace s kurátorem, účast v programech úřadu práce či dočasné zaměstnávání formou veřejně prospěšných prací, veřejné služby či brigády) (Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2012).

Problematika zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu

Každý občan ve společnosti potřebuje získávat finanční prostředky na obživu a na úhradu svých potřeb. OPVT navíc mnohdy tíží dluhy spojené s trestnou činností (náklady trestního řízení, náhrada škody). Zatímco ve výkonu trestu mohou mít odsouzený pocit, že jsou od civilních finančních závazků vzdáleni, na svobodě se setkají s realitou. Je-li zadluženost odsouzeného po dobu jeho výkonu trestu ponechána bez řešení, může se stát, že v okamžiku propuštění se OPVT ocitne v situaci s téměř neřešitelnými závazky, jež jsou ve fázi exekuce. Hrozí jí další zadlužování a sociální vyloučení, což může ve své podstatě vést k páčání další a další trestné činnosti. Na rozdíl od předchozích let se v roce 2018 ekonomika České republiky nachází v období růstu, situace na trhu práce je také velmi příznivá - klesá nezaměstnanost, mzdy se zvyšují, zvyšuje se počet volných pracovních pozic. Zvyšuje se také nabídka práce na pozicích, které chce málokdo vykonávat z důvodu nekvalifikovanosti (iDnes, 2012). Tato situace naznačuje, že vstup OPVT na trh práce by měl být díky uvedeným skutečnostem jednodušší. Sebejednodušší situace a sebelepší výchozí podmínky pro získání pracovního uplatnění OPVT však ztěžuje skutečnost, že ve společnosti přetrvává řada stereotypních představ o jejich zaměstnávání. „*Zaměstnavatelé potenciál, který pro ně tyto osoby mají, doposud reflektují jen minimálně, nejsou dostatečně připraveni je zaměstnávat, zaměstnávají je jen velmi ojedinelé*“, tvrdí ve výzkumné zprávě týkající se možnosti zaměstnávání OPVT Bareš s Mertlem (2016). Potenciál, který mohou

OPVT zaměstnavatelům nabídnout, tak zůstává nevyužitý. Za obavami zaměstnavatel OPVT nestojí ale pouze tyto předsudky. Mezi specifika zaměstnávání OPVT patří například také již zmíněná dluhová problematika a exekuce. OPVT se vyznačují vysokou mírou finanční zadluženosti, kterou pravděpodobně budou řešit formou splátek poměrné částky ze své výplaty. Armstrong s Taylorem (2015) tvrdí, že peníze jsou mocnou silou, neboť jsou přímo či nepřímo spojeny s uspokojivým množstvím potřeb. Mají tedy velkou motivační sílu. OPVT ze své výplaty odebírají podstatnou část na splácení dluhů. Podle Hendrycha tento fakt působí demotivačně. Proto zmíněný autor navrhuje, aby si OPVT vytvořili se zaměstnavatelem individuální splátkový kalendář, díky kterému OPVT zůstane z výplaty přiměřeně motivující finanční částka na uspokojování životních potřeb (Hendrych). Další oblast, která může vstup OPVT na trh práce ztěžovat, je oblast jejich pracovních návyků a praktických zkušeností. V americkém časopisu Rural Cooperatives byl v roce 2016 zveřejněn článek zabývající se počtem propuštěných osob z výkonu trestu odnětí svobody a následnou recidivou, která je způsobena nedostatkem pracovních příležitostí. Uvádí se zde, že nedůvěra zaměstnavatele obsadit pracovní pozice OPVT není jediným slabým místem v diskutované problematice. Podle autorky článku drtivá většina vězňů postrádá pracovní dovednosti, vzdělání, sebevědomí a sociální podporu, což samo o sobě jejich začlenění na trh práce ztěžuje. Někteří OPVT navíc čelí duševním nemocem (následek výkonu trestu odnětí svobody), (Moriarty, 2007). Ze statistické ročenky Vězeňské služby vyplývá, že v roce 2017 bylo ve věznicích z celkového počtu odsouzených 43,41 % se základním vzděláním a 37,97 % vyučených (viz tabulka 1).

Lze tedy předpokládat, že pro tyto osoby, které budou jednou z výkonu trestu propuštěny, bude třeba na trhu práce nalézt uplatnění. S tím souvisí problematika dosažitelných pracovních míst. Analýza možnosti zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody ukázala, že poptávka po pracovní síle je obzvláště silná právě v těch oborech, kterým řada OPVT svým profesním profilem odpovídá. To je velmi pozitivní skutečnost, stejně jako informace, že se postoj a přístup zaměstnavatelů k osobám s trestní minulostí mění a zájem o jejich zaměstnávání se zvyšuje (Bareš, Mertl, 2016).

Lze shrnout, že okruh překážek, které ztěžují možnosti zaměstnávání OPVT je široký. Zahrnuje strukturální a systémové překážky (předsudky, nedůvěra, podmínka čistého trestního rejstříku, nemožnost vykonávat některé pracovní pozice v souvislosti s charakterem trestné činnosti) i překážky osobní povahy (zadlužení, exekuce,

Tab. 1: Přehled vzdělání odsouzených v roce 2017

Nejvyšší dosažené vzdělání	Muž	Žena	Celkový součet	Celkem v %
nezjištěno (cizinci), neuvedeno	180	7	187	0,92 %
zvláštní škola	486	46	532	2,62 %
bez základního vzdělání	33	8	41	0,20 %
nedokončené základní vzdělání	348	33	381	1,88 %
základní vzdělání	8012	787	8799	43,41 %
vyučení bez maturity	7356	340	7696	37,97 %
vyučení s maturitou	433	23	456	2,25 %
středoškolské vzdělání bez maturity	131	19	153	0,75 %
středoškolské všeobecné vzdělání s maturitou	293	50	343	1,69 %
středoškolské odborné vzdělání s maturitou	1195	165	1360	6,71 %
vyšší odborné	19	3	22	0,11 %
vysokoškolské vzdělání - bakalářské	58	5	63	0,31 %
vysokoškolské vzdělání - magisterské	55	6	61	0,30 %
vysokoškolské vzdělání - inženýr	131	11	142	0,70 %
vysokoškolské vzdělání - doktorské	28	7	35	0,17 %
Celkový součet	18 761	1510	20271	100,00 %

Zdroj: VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY: Statistická ročenka 2017

nepříznivá finanční situace, absence dokladů, osobnostní charakteristiky, sociální zázemí atp.).

Empirické šetření zkoumané problematiky

Nejprve bylo třeba získat informace od OPVT. Pro tuto část výzkumu byla zvolena kvantitativní výzkumná strategie.

Sběr dat proběhl v měsíci únoru roku 2018 v jedné z věznic. Prostřednictvím zaměstnanců byly vězňům distribuovány dotazníky v papírové podobě. Celkově bylo distribuováno 60 dotazníků. Zpět se jich vrátilo 52 a 3 dotazníky byly vyřazeny, neboť nebyly vyplněny všechny otázky. Návratnost dotazníků tedy činila celkem 82 %. Data byla vyhodnocována prostřednictvím softwaru EXCEL. K vyhodnocení bylo využito procentního podílu odpovědí a váženého aritmetického průměru. Vážený aritmetický průměr poskytuje charakteristiku statistického souboru v situacích, kdy mají hodnoty v tomto souboru různou hodnotu (váhu). Metoda aritmetického průměru se užívá tam, kde se vypočítává celkový aritmetický průměr souboru složeného z více podsouborů. Pro jeho výpočet je třeba znát jednak hodnoty, jejichž průměr je počítán a zároveň jejich váhy. Tyto hodnoty jsou potom s ostatními soubory snadno porovnatelné. V analytické části bylo postupováno následovně:

$$\bar{x} = \frac{w_1x_1 + w_2x_2 + w_3x_3 + \dots + w_nx_n}{w_1 + w_2 + w_3 + \dots + w_n}$$

kde: x je váha odpovědi (stupnice 1–5)
w je počet odpovědí respondentů

Data jsou prezentována ve statistické podobě, tedy prostřednictvím grafů a tabulek.

Data jsou prezentována ve dvou kategoriích (kapitolách):

1. Zájem osob propuštěných z výkonu trestu o práci v sektoru služeb
2. Podmínky práce osob propuštěných z výkonu trestu v sektoru služeb

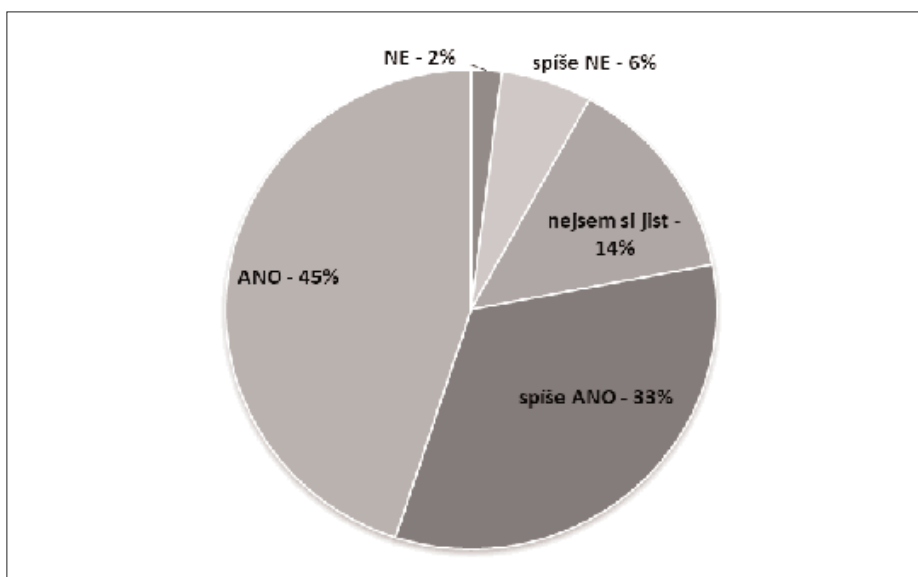
Druhá část empirického šetření

Výběr dalšího výzkumného vzorku byl proveden s ohledem na stanovený cíl a výzkumné otázky. Z pohledu statistiky se jednalo o homogenní výběr, tedy výběr úzce specifické skupiny respondentů (respondentek) - manažerů firem v sektoru služeb. Také kvalitativní část výzkumu se skládá ze tří částí - sběr dat, jejich zpracování a prezentace. Sběr dat proběhl v měsíci březnu 2018. Osloveno ke spolupráci bylo konkrétních 10 manažerů sektoru služeb.

Kvalitativní přístup představuje v sociálních vědách nejpoužívanější výzkumnou metodu, což lze odůvodnit jednak otevřeností tohoto druhu výzkumu (Flick, 2005) a jednak možnosti získání hlubšího a komplexního pohledu na zvolenou problematiku (Creswell, 2012).

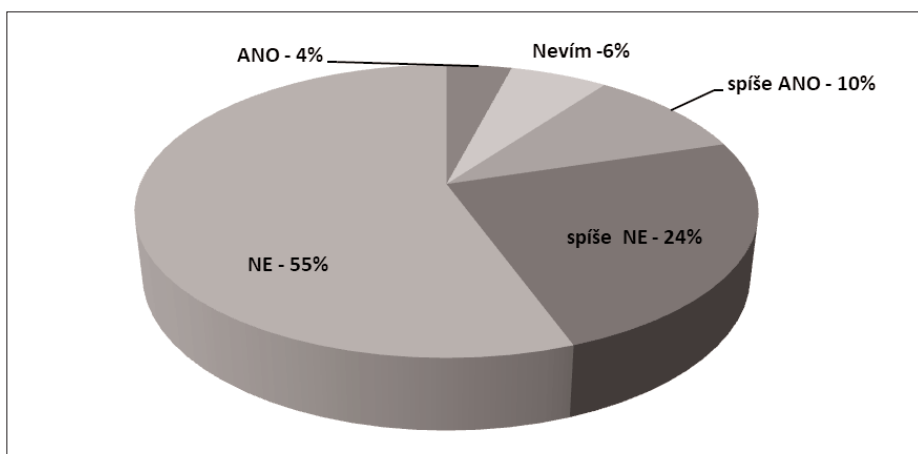
Data v tomto konkrétním výzkumném šetření byla získána prostřednictvím rozhovoru - od rozhovoru s pevně danou strukturou otázek, po rozhovory nestrukturované, mající spíše podobu volného vyjadřování respondenta. Pro účely toho-

Graf 1: Zájem osob propuštěných z výkonu trestu o práci v sektoru služeb

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 2: Využití možnosti klást si podmínky při nástupu do zaměstnání

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 2: Zájem OPVT o konkrétní pozice v oboru gastronomie a hotelnictví

	5	4	3	2	1	
Povolání	ANO	spíše ANO	NEVÍM	spíše NE	NE	Ø
kuchař	37	5	2	3	2	4,5
barman	18	16	14	0	1	4,0
číšník	12	23	5	4	5	3,7
recepční	11	19	12	5	2	3,7
pomocník v kuchyni	8	17	2	19	3	3,2
pokojský	2	5	8	26	8	2,3
nosič zavazadel	1	2	15	19	12	2,2

Zdroj: Vlastní zpracování.

to výzkumu byl zvolen rozhovor s jasně danou strukturou otázek. I když se tato varianta využívá spíše v kvantitativních dotazníkových výzkumech, i jeho kvalitativní verze jeho použití nevylučuje, naopak - přisuzuje mu několik výhod, jako je například získání mnoha skutečně důležitých odpovědí v relativně krátkém čase nebo plynulý průběh procesu získávání důležitých dat.

V případě kvalitativního výzkumu se jedná o nestatistické zpracování získaných dat, které umožňují nahlédnout hlouběji do zkoumané problematiky. Aby bylo možné výsledky kvalitativních výzkumů prezentovat, je třeba je analyzovat prostřednictvím kódování. Hendl popisuje kódování v kvalitativních výzkumech jako „stále srovnávání fenoménů, případů, pojmů atd., a formulaci otázek ohledně textu. Přitom se k částem empirického materiálu přiřazují označení neboli kódy, které jsou nejdříve pojmově velmi blízké textu a později se stávají stále abstraktnější“ (Hendl, 2008). Rozhovory byly nejprve přepsány, vytištěny a až následně analyzovány. Tento proces se nazývá otevřené kódování, které Strauss a Corbin (1999) popisují jako „část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podrobnosti a rozdíly a také jsou kladeny otázky o jevech údajů reprezentovaných“.

Po procesu otevřeného kódování tedy byly vytvořeny následující kategorie:

- možnosti, výhody a nevýhody zaměstnávání;
- podmínky manažerů z oboru gastronomie a hotelnictví při zaměstnávání OPVT;
- možnosti plnění požadovaných pracovních podmínek OPVT v oboru gastronomie a hotelnictví.

Tak, jak jsou stanoveny výše uvedené kategorie, tak jsou také prezentována data. V rámci prezentace výsledků jsou místy citovány vybrané odpovědi respondentů, které dokreslují pohled na danou problematiku.

Zájem osob propuštěných z výkonu trestu o práci v sektoru služeb

V grafu 1 jsou zaneseny odpovědi na otázku: Kdyby Vám někdo nabídl práci ve službách, konkrétně v hotelu nebo v restauraci, uvažovali byste o tom, že takovou nabídku přijmete?

Většina OPVT pracovat v oboru gastronomie a hotelnictví zájem má. Zcela jisto si je tím 22 respondentů (45%), odpověď spíše ANO uvedlo 16 respondentů (33%), odpovědi si není jistých 7 respondentů (14%), tři respondenti (6%) uvedli odpov-

věď spíše NE a jeden respondent (2 %) by v oboru gastronomie a hotelnictví pracovat rozhodně nechtěl (odpověď NE).

Čtyři respondenti, kteří uvedli na otázku záporné odpovědi (NE a spíše NE), měli uvést také důvod. Mezi důvody nezájmu o práci v oboru gastronomie a hotelnictví patří:

- domněnka o nedostatečné kvalifikaci (1 odpověď);
- přesvědčení, že by respondenta obor nebavil (1 odpověď);
- přesvědčení, že by respondenta do oboru nepřijali z důvodu, že je OPVT (2 odpovědi).

OPVT se vyjadřovaly také k oblíbě určitých profesí v oboru gastronomie a hotelnictví. Jejich odpovědi jsou uvedené v tabulce 2.

Z odpovědí respondentů vyplývá, že největšímu zájmu se mezi OPVT těší povolání kuchař a barman. Nadprůměrný zájem projevují respondenti také o povolání číšníka, recepčního a pomocníka v kuchyni. Naopak podprůměrný zájem vyjadřují respondenti směrem k výkonu povolání pokojského a nosiče zavazadel.

Respondenti měli v rámci diskuse o konkrétních pozicích v oboru gastronomie a hotelnictví možnost uvést vlastní pozici a vlastní míru zájmu o ni. Této možnosti nikdo z nich nevyužil.

Následně byli respondenti tázáni, zda by si při nástupu do zaměstnání (v oboru gastronomie a hotelnictví) kladli nějaké podmínky. Odpovědi na tuto otázku jsou zaneseny v grafu 2.

Z uvedeného grafu je patrné, že většina respondentů (55 % odpovědi NE a 24 % spíše NE, celkem 39 odpovědí) by si žádné podmínky při nástupu do zaměstnání v oboru gastronomie a hotelnictví nekladla. Tři respondenti (6 %) si s odpovědí nevěděli rady, uvedli odpověď NEVÍM. Podmínky při nástupu do zaměstnání by si kladlo pouze 7 respondentů. Dva z nich odpověděli ANO (4 %) a 5 spíše ANO (10 %).

Ti respondenti, kteří uvedli, že by si žádné podmínky při nástupu do zaměstnání v oboru gastronomie a hotelnictví nekladli (odpovědi spíše NE a NE), sdělovali také důvody. Patří mezi ně:

- přesvědčení, že OPVT si žádné podmínky klást nemohou, aby vůbec získaly práci (odpovědi, které svým charakterem vystihovaly tento názor, bylo 26 z celkového počtu 39, tedy 67 %);
- nevědomost, že lze nějaké podmínky při nástupu do zaměstnání klást (odpovědi, které svým charakterem vystihovaly tento názor, bylo 7 z celkového počtu 39, tedy 18 %);
- nejasnost podmínek, které by mohly být požadovány (odpovědi, které svým charakterem vystihovaly tento názor, bylo 6 z celkového počtu 39, tedy 15 %).

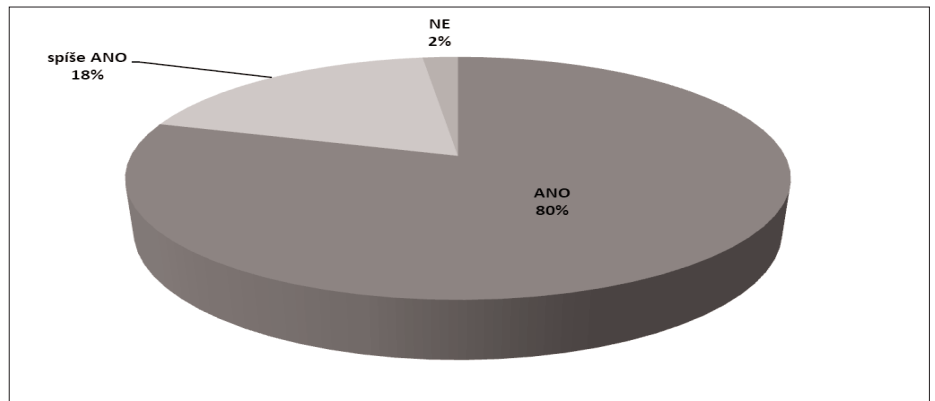
Nehledě na to, jak respondenti na otázku, zda by si kladli při vstupu do zaměst-

Tabulka 3: Kladené podmínky při nástupu do zaměstnání

	5	4	3	2	1	
Podmínka	ANO	spíše ANO	NEVÍM	spíše NE	NE	∅
finanční	2	8	28	4	7	2,9
délka dovolené	1	5	25	1	17	2,4
druh směny	0	0	2	12	35	1,3
druh úvazku	0	0	0	0	49	1,0

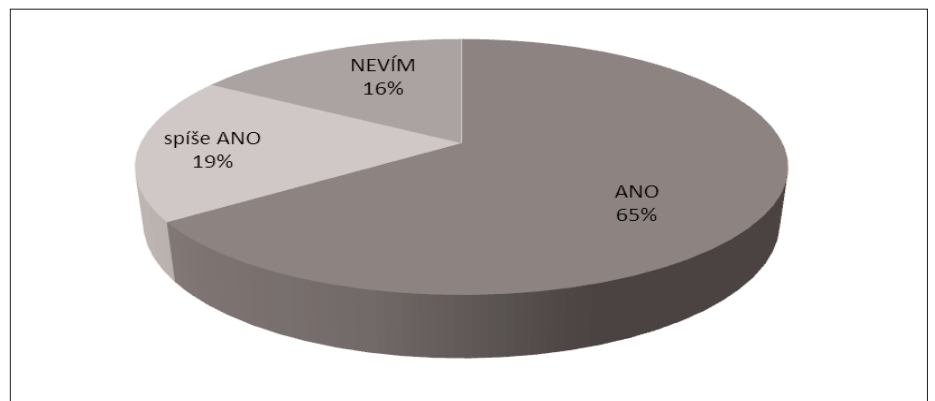
Zdroj: Vlastní zpracování.

Graf 3: Odpovědi na otázku: Přejete si, aby zaměstnavatel nebyl informován o vaší trestní minulosti?

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 4: Odpovědi na otázku: Přejete si, aby zaměstnavatel nebyl informován o druhu vámi spáchané trestné činnosti?

Zdroj: Vlastní zpracování

nání v oboru gastronomie a hotelnictví nějaké podmínky, odpovídali také na to, jakou váhu přisuzují podmínkám, které by si klást MOHLI. Odpovědi respondentů jsou uvedeny v tabulce 3.

Z odpovědí respondentů vyplývá, že největší váhu přisuzují finančním podmínkám, potom délce dovolené, druhu směny a nakonec druhu úvazku.

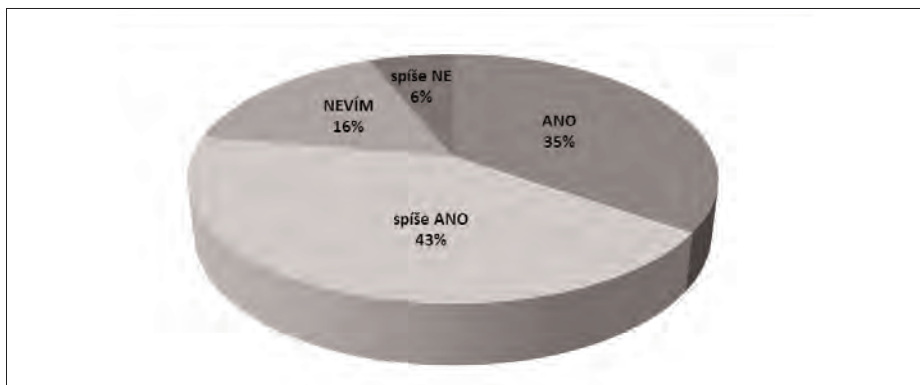
Respondenti měli v rámci diskuse o podmínkách kladených při nástupu do zaměstnání v oboru gastronomie a hotelnictví možnost uvést vlastní podmínky.

Tuto možnost využili dva z nich. Jeden uvedl, že by si přál dostávat od zaměstnavatele podporu na stravu v podobě stravenek, druhý by od zaměstnavatele žádal finanční příspěvek na dovolenou.

Respondenti byli také dotazováni, zda by si přáli, aby zaměstnavatel nevěděl, že jsou osobami propuštěnými z výkonu trestu. Jejich odpovědi jsou uvedené v grafu 3.

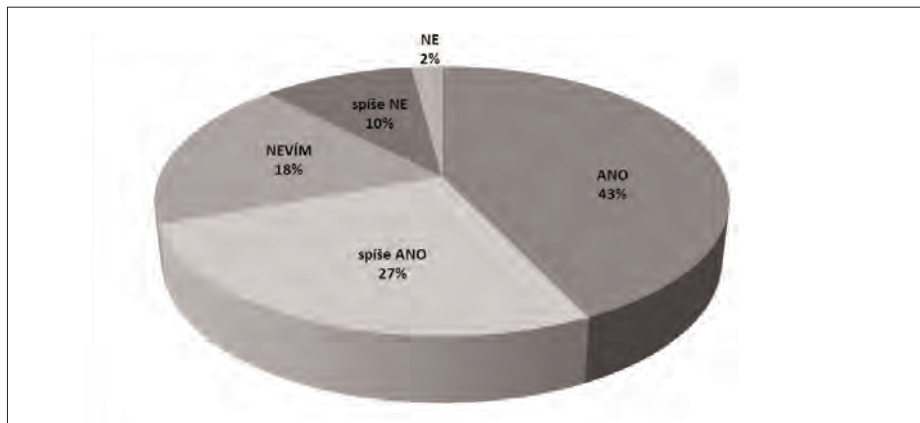
Z odpovědí respondentů na výše uvedenou otázku vyplývá, že téměř všichni (48 respondentů, tedy 98 % dotázaných) by si přáli, aby zaměstnavatel o jejich

Graf 5: Odpovědi na otázku: Ztíží vám nástup do zaměstnávání v oboru gastronomie a hotelnictví povinnost předložit výpis z rejstříku trestů?

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 6: Odpovědi na otázku: Pál byste si, aby zaměstnavatel neseznamoval třetí stranu s informací, že jste OPVT, ani s dalšími informací o vaší trestné činnosti?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 4: Podpurná opatření napomáhající OPVT obecně při vstupu na pracovní trh

Opatření	Počet odpovědí	
	Absolutní	Podíl
neodsuzování	42	86 %
pomoc při práci	15	31 %
dobré finanční ohodnocení	12	24 %
přátelský kolektiv	8	16 %
práce blízko domova	2	4 %

Zdroj: Vlastní zpracování.

Tabulka 5: Podpurná opatření napomáhající OPVT při nástupu do zaměstnání v oboru gastronomie a hotelnictví

Aktivita	Počet odpovědí	
	Absolutní	Podíl
pořádné zaučení, trpělivost personálu	27	55 %
rekvalifikace	13	27 %
šance pracovat v tomto oboru	12	24 %
jazykový kurz	5	10 %
brigády v restauraci	3	6 %

Zdroj: Vlastní zpracování.

trestní minulosti nevěděli. Obdobně jako na otázku týkající se možnosti nepátrat po trestní minulosti, odpovídali respondenti i v případě otázky týkající se možnosti nesdělování druhu spáchané trestné činnosti (při pohovoru při nástupu do zaměstnání).

Z grafu 4 vyplývá, že pokud by to bylo možné, pak by druh spáchané trestné činnosti, za kterou byla konkrétní osoba odsouzena, nesdělovala zaměstnavateli většina respondentů (41 odpovědí, tedy 83 %).

Osm respondentů (16 %) odpovědělo na dotaz, zda by si přáli, aby se zaměstnavatel neptal, za co jsou odsouzení, že neví.

Již z předchozího textu vyplývá přesvědčení respondentů, že uspět na trhu práce s trestní minulostí není jednoduché (viz odpovědi na otázku, zda si OPVT si mohou při nástupu do zaměstnání klást podmínky).

Obdobně smýšlení vyjádřili respondenti také v odpovědích na otázku, zda si myslí, že jim požadavek zaměstnavatele předložit výpis z rejstříku trestů může ztížit nástup do zaměstnání v oboru gastronomie a hotelnictví. Odpovědi na položenou otázku jsou zpracovány v grafu 5.

Většina respondentů (17 odpovědí ANO a 21 odpovědí spíše ANO, celkem 38 odpovědí, tedy 78 %) se domnívá, že požadavek zaměstnavatele předložit výpis trestního rejstříku (na základě čehož je odhalena trestní minulost respondentů) je při vstupu na pracovní trh přítěžující okolností.

Osm respondentů (16 %) s odpovědí váhá, uvedlo odpověď NEVÍM.

Pouze 3 respondenti (6 %) se domnívají, že požadavek výpisu trestního rejstříku při vstupu do zaměstnání v oboru gastronomie a hotelnictví překážkou spíš není (odpovědi spíše NE).

Připustí-li respondenti fakt, že výpis z rejstříku trestů jejich budoucí zaměstnavatel může vyžadovat, byla by většina z nich ráda, aby si skutečnost, že jsou OPVT, nechal pro sebe. Vyplývá to z odpovědí respondentů na otázku: Pál byste si, aby zaměstnavatel skutečnost, že jste osoba propuštěná z výkonu trestu, nechal pro sebe, nešířil ji mezi zaměstnanci a další osoby?

Z celkového počtu 49 respondentů si jich 70 % (21 odpovědí ANO, 13 odpovědí spíše ANO) přeje, aby zaměstnavatel o jejich trestné činnosti se třetími stranami nehovořil.

Devět respondentů (18 %) není schopných na tuto otázku odpovědět. Pět respondentů (10 %) zvolilo odpověď spíše NE a jednomu respondentovi (2 %) by skutečnost, že zaměstnavatel hovoří otevřeně o jeho trestní minulosti, nevadila vůbec (odpověď NE).

V rámci dotazníkového šetření se respondenti zamýšleli i nad otázkou, co dalšího (konkrétního) by jim při vstupu do zaměstnání (obecně), pomohlo. Odpovědi respondentů jsou zanesené v tabulce 4.

Respondenti na položenou otázku odpovídali různými slovy, jejich odpovědi se ale daly seřadit do pěti kategorií (viz tabulka 4). První místo pomyslného žebříčku podpůrných aktivit, které by OPVT pomohly při vstupu na pracovní trh, obsadila kategorie „neodsuzování“. V rámci této kategorie byla zmiňována absence předsudků, rovné jednání, nevysmívání se, nedívání se skrz prsty, nestrannost, absence diskriminace, neohodnocení trestní minulosti, nepovyšování se. Neodsuzováno by si přálo být 42 respondentů (86 %).

Seďm respondentů, kteří zmínili, že by jim při vstupu do zaměstnání pomohlo, kdyby je lidé neodsuzovali, projevíli ve svých výpovědích obavy. V jedné z odpovědí například stálo:

„Pomohlo by, kdyby se mě lidé nestrannili. Ale to se stejně nestane.“

Jiný respondent uvedl: *„Lidi se tě vždycky budou stranit, i když budou dělat, že ne. A budou se povyšovat. Stejně nakonec zůstaneš v práci na samotáře (sám).“*

Patnáct respondentů (31 %) zmínilo, že by jim při vstupu do zaměstnání obecně pomohlo, kdyby jim kolegové pomáhali při práci. Konkrétně bylo v této kategorii zmiňováno: ochota při zaučování a dostatek času na zaučení. I při sdělování tohoto požadavku vyjádřili některé OPVT obavy.

Jeden z nich například uvedl: *„Bylo by dobré, kdyby se na mě nespěchalo. Abych měl čas. Abych nebyl za toho, kdo seděl - za nemakačenka. Ale to stejně budu.“*

Jiný respondent projevil obavu, aby práci vůbec zvládnul (obava z přehnaných nároků).

Dvanácti respondentům (24 %) by při vstupu na trh pomohlo, kdyby je zaměstnavatelé náležitě finančně odměnili.

„Nechci práci pro práci, jasně, budu makat, ale rád bych, abych za to dostal peníze jako ostatní,“ vyjádřil jeden z respondentů obavu, že OPVT zaměstnavatelé dávají podřadnou práci, která je málo placená.

Osm respondentů (16 %) by ocenilo a při vstupu na pracovní trh by jim pomohlo, kdyby je v zaměstnání, do kterého nastupují, přijal vlídný a přátelský kolektiv.

Pro 2 respondenty (4 %) je důležité, aby byla jejich práce blízko domova. Delší dojezdová vzdálenost do práce by pro ně zřejmě byla bariérou pro vstup do zaměstnání obecně.

Konkrétní požadavky pro obor gastronomie a hotelnictví, které by respondentům pomohly při nástupu do zaměstnání, jsou uvedené v tabulce 5.

Z tabulky 5 vyplývá, že 27 respondentů (55 %) by ocenilo, kdyby se jim při nástupu do oboru gastronomie a hotelnictví, někdo rádně věnoval, zaučil je a byl trpělivý.

I zde se v odpovědích respondentů objevovaly náznaky obav: *„V životě jsem v restauraci nepracoval, nevím, jestli bych to zvládnul. Musel by mě někdo pořádně*

Tabulka 6: Kódování k oblasti Možnosti, výhody a nevýhody zaměstnávání OPVT

Použitý pojem	Četnost
Gastronomie a hotelnictví jako VHODNÝ obor pro zaměstnávání OPVT	
druhá šance OPVT	17
pomoc společnosti	12
bourání mýtů a předsudků	9
ano - určité pozice	8
prevence recidivy	8
pomocná síla	13
dle povahy trestného činu	9
údržbář	7
kuchař	6
kancelářská práce	2
Gastronomie a hotelnictví jako NEVHODNÝ obor pro zaměstnávání OPVT	
nereprezentativní/nevhodné chování	16
práce s penězi	6
nutná zvýšená kontrola	6
možnost recidivy	5
nesouhlas zaměstnanců, nepřijetí OPVT	2
ztráta dobrého jména restaurace	1
narušení provozu restaurace	4
drogy, alkohol	3

Zdroj: Vlastní zpracování.

zaučit a být trpělivý,“ uvedl například jeden z respondentů.

Jiný napsal: *„Kdyby mi někdo pomohl, možná bych to zvládnul.“*

Třináct respondentů (27 %) se v kontextu zjednodušení nástupu do zaměstnání v oboru gastronomie a hotelnictví odvolávalo na možnost rekvalifikace. Dvanáct respondentů (24 %) potom obecně sdělovalo, že pracovat v oboru gastronomie a hotelnictví by znamenalo, že jim někdo šanci zde pracovat musí nejprve dát (také obava). Pět respondentů (10 %) by zjednodušila vstup na pracovní trh ve jmenovaném oboru možnost absolvovat jazykové kurzy. Tři respondenti (6 %) zmínili, že by jim při zaměstnání v oboru gastronomie (konkrétně v restauraci) pomohlo, kdyby zde mohli být ze začátku pouze na brigádě. Je to pro ně bezpečnější forma zaučování - zjistili by, zda na práci tzv. „mají“, teprve poté by se odhodlali k podepsání pracovní smlouvy na hlavní pracovní poměr.

Sektor služeb, konkrétně tedy obor gastronomie a hotelnictví je vhodným oborem pro zaměstnávání OPVT. Není však možné zaměstnávat OPVT na všech pozicích. Manažeri gastronomických a hotelových zařízení musí přihlížet k podstatě trestné činnosti, za kterou byla OPVT původně k odnětí trestu svobody odsouzena. Za závažnou trestnou činnost, která byla zmiňována

jako bariéra zaměstnávání OPVT patří: loupeže většího rozsahu, deviantní vraždy a násilí na ženách a na dětech.

Příklad odpovědi jednoho z manažerů: *„Rozhodně záleží na tom, jaký trestný čin by měl daný uchazeč za sebou. Rozhodně bych nepřijal nikoho, kdo byl odsouzen za větší krádeže, či závažnější trestné činy, třeba vraždu dítěte nebo násilí na ženě.“*

Z podstaty toho, že se jedná o zaměstnávání OPVT, vyplývá, že mezi nevýhody jejich zaměstnávání patří obavy z nereprezentativního či jinak nevhodného chování (např. nedostatek pracovní morálky, nedostatek disciplíny, nerespektování autorit nebo vyvolávání konfliktů).

„Ať se říká cokoli, ať se hovoří o tom, že předsudky jsou zlé, já se domnívám, že ve věznicích si lidé udělají naprosto jiné návyky. Konflikty řeší hrubou silou. Jsou také ke konfliktním situacím méně odolní,“ uvádí se v jedné z odpovědí, která demonstruje obavy z nevhodného chování a zároveň uvádí i důvod, proč jsou tyto obavy namístě.

Vedle nereprezentativního chování, které by mohlo gastronomickému či hotelovému zařízení způsobit újmu v podobě ztráty dobrého jména restaurace, patří mezi nevýhody zaměstnávání OPVT nutnost zvýšení kontroly při práci.

„Musel bych pravděpodobně ustanovit nějakého dozorce, osobu, která by neustále

Tabulka 7: Kódování k oblasti Podmínky manažerů z oblasti gastronomie a hotelnictví při zaměstnávání OPVT

Použitý pojem	Četnost
Gastronomie a hotelnictví jako VHODNÝ obor pro zaměstnávání OPVT	
stejně podmínky jako ostatní	10
možnost spolupráce OPVT s podpůrnou organizací	7
speciální podmínky	7
hodnotící setkávání	1
zvýšená kontrola pracovních povinností	1

Zdroj: Vlastní zpracování.

kontrolovala, jestli se něco neztratilo,“ uvádí se v jedné z odpovědí na otázku týkající se nevýhod zaměstnávání OPVT.

V další výpovědi se uvádí: „Jsem pro dát těmto lidem šanci na normální zaměstnání, ale nedovedu si představit, jak by probíhala jejich kontrola. Myslím, že by to celou situaci ztěžovalo.“

Mezi obavy, které manažeři zmiňovali v kontextu nevýhod zaměstnávání OPVT, patří také obava z možné recidivy trestné činnosti. Ta by podle výpovědi mohla vést právě k již zmiňované ztrátě dobrého jména zařízení.

Velký problém lze při zaměstnávání OPVT spatřovat ve spolupráci s ostatními zaměstnanci. Jejich nesouhlas s přijetím OPVT do kolektivu by znamenalo závažnou překážku, která je dávana do kontextu s narušením provozu zařízení a je opět poukazováno na ztrátu dobrého jména.

Při zaměstnávání OPVT je dle výpovědi manažerů nevýhodou i skutečnost, že mohou užívat ve zvýšeném množství drogy a alkohol.

„Zaměstnávat závislého člověka v oblasti, kde přichází dennodenně do styku s látkou, na které je závislý, není moc dobré. Na druhou stranu uznávám, že ne všichni OPVT jsou závislí,“ vysvětlil důvod svého tvrzení, že užívání drog a alkoholu představuje jednu z nevýhod zaměstnávání OPVT, jeden z manažerů.

Z dosud uvedeného vyplývá, že manažeři gastronomických a hotelových zařízení by OPVT zaměstnali na pozicích, na kterých by nepracovali s penězi, na pozicích eliminujících výše uvedená rizika (např. užívání návykových látek na pozici barmana nebo nevhodné chování odrážející hosty v pozici číšníka). Nabídl by jim tedy pozice pomocné pracovní síly, údržbáře, kuchaře či nějakou pozici v kanceláři. Nabídkou těchto pozic by dali OPVT druhou šanci zařadit se do života mimo vězeňské zařízení.

„Myslím si, že to musí mít tihle lidé hodně těžké a že si každý zaslouží druhou šanci,“ vysvětluje jeden z manažerů, proč jako výhodou zaměstnávání OPVT spatřuje právě možnost druhé šance.

Zaměstnáváním OPVT by manažeři gastronomických a hotelových zařízení sledovali také pomoc společnosti.

„Při zaměstnávání těchto lidí je rozhodně výhodou, že by se snížil počet osob po výkonu trestu, které nemohou najít práci a bral bych to osobně jako takový malý dobrý skutek někoho takového zaměstnat. Navíc bych tím udělal službu společnosti,“ potvrdil jeden z manažerů.

Nezanedbatelnou výhodou při zaměstnávání OPVT je podle výpovědi manažerů také pomoc při bourání mýtů a předsudků. Přímou to potvrdil jeden z nich, když uvedl: „Výhodou je určitě to, že pokud by s danou osobou problém nebyl, dokázal bych ve spolupracovnících vzbudit dojem, že není čeho se u těchto lidí obávat.“

Nepřímo to, že je třeba v případě zaměstnávání OPVT bourat mýty, potvrdil ve své výpovědi další z manažerů, když uvedl: „Myslím si, že kolem zaměstnávání osob po výkonu trestu existuje řada mýtů. Z toho plynou i ty nevýhody. Nelze ale zvažovat pouze ty, to bychom potom osoby po výkonu trestu nikde nezaměstnali.“

Se zaměstnáváním jakýchkoliv osob, tedy i OPVT, jsou spojeny určité podmínky. Manažeři gastronomických a hotelových zařízení jsou v obecné rovině ochotní OPVT poskytnout stejné podmínky jako ostatním zaměstnancům. Přidávají k tomu však ještě možnost zavedení speciálních podmínek, a to v návaznosti na trestnou činnost, kterou OPVT v minulosti spáchala.

„Kladl bych takové podmínky, abych předešel možným problémům,“ uvedl neurčitě jeden z manažerů, aby později své tvrzení specifikoval: „Například bych promluvil se zaměstnanci o tom, že budeme osoby propuštěné z výkonu trestu zaměstnávat, aby se mi později nestalo, že to někdo zjistí dodatečně a bude si stěžovat. Takto bych to sdělil i OPVT. Jednání by muselo být naprosto transparentní, přímé.“

Jinou specifickou podmínkou, kterou by si zaměstnavatel při nástupu OPVT kladl, kterou však lze považovat pro OPVT za výhodou, je častější setkávání se zaměstnavatelem. „Nejspíše bych ze začátku s danou osobou prováděl nějaká krátká sezení, řekněme po týdně, kde by mi on sám říkal své poznatky, připomínky a názory. Nebral bych to jako něco dehonestujícího, normálně bych se na tom se zaměstnancem domluvil. Bylo by to ku prospěchu obou - jeho i mému.“ Tuto speciální podmínku, pouze

jinými slovy, formulovali i další manažeři v souvislosti s potřebou kontroly OPVT při práci.

Další podmínku, na které by ovšem striktně netrval, uvedl jeden z manažerů následujícími slovy: „V našem hotelu mají zaměstnanci možnost využívat služeb psychoterapeuta. Předcházíme tak u nich hlavně vyhoření. Možná by bylo vhodné dohodnout se s osobou, která k nám přichází pracovat po výkonu trestu, že by pár sezení u psychoterapeuta také absolvovala.“ Ani v tomto případě se tedy stejně, jako v případě častějšího setkávání, nejedná o podmínku, kterou by mohly chápat OPVT jako diskriminaci, a to i s ohledem na skutečnost, že se jedná o aktivitu, která je nabízena všem zaměstnancům hotelu.

Při formulaci specifických podmínek provázejících nástup OPVT do zaměstnání v oboru gastronomie a hotelnictví se objevila i spekulace o prodloužení zkušební lhůty. Po upozornění na nezákonnost tohoto kroku byla podmínka upravena na zaměstnání OPVT na dobu určitou.

Při výkonu zaměstnání v oboru gastronomie a hotelnictví by se mohly OPVT setkat i s další specifickou podmínkou - musely by po určitou (nespecifikovanou dobu) strpět, že nemají ihned přístup ke všemu, jako ostatní zaměstnanci. „Nedal bych jim například ihned klíče od skladu s potravinami. Nebo bych jim nepovolil samotným vstup do objektu, vždy by s nimi musel někdo být, alespoň na začátku, než bych se přesvědčil, že fungují. Samozřejmě bych jim to sdělil citlivě, zaobalil bych to například tak, že to tak děláme u všech nováčků,“ uvedl jeden z manažerů na otázku, zda by mohl specifikovat, co podle něj znamená tvrzení: „Nějaké specifické podmínky bych asi stanovil.“

Manažeři byli v rámci zjišťování podmínek, za kterých by byli ochotni zaměstnávat OPVT, dotázáni na podmínku spolupráce OPVT s nějakou provázející organizací (která může velmi posílit činnost OPVT v mnoha psychosociálních oblastech). Ohledně této podmínky mezi nimi panoval ambivalentní přístup. Jako striktní podmínku přijetí OPVT do pracovního poměru v oboru gastronomie a hotelnictví, by ji žádný z manažerů nekladl. Některé výpovědi manažerů svědčí o důvěřivosti. Příklad: „Pokud bych osobu po výkonu restu zaměstnal, dala bych jí šanci dokázat, že pracuje dobře, chová se podle pravidel a zákonů. Nechala bych to na ní, nezatěžovala bych jí podmínkou docházet do nějaké organizace.“

Z jiných odpovědí je patrné, že podmínka spolupráce s provázející organizací by manažery potěšila. Jako příklad lze uvést následující výpověď: „Určitě bych proti tomu, kdyby chtěl zaměstnanec spolupracovat s nějakou takovou organizací, nic neměl. Možná bych byl i klidnější.“

Objevil se ale i názor zcela opačný, tedy názor jednoho z manažerů, který se domní-

vá, že člověk, který by potřeboval podporu provázející organizace, by nebyl vhodným kandidátem na pracovní pozici v zařízení v oboru gastronomie a hotelnictví. Konkrétní sdělení jednoho z manažerů k této problematice zní: „Člověka, který potřebuje takový druh dohledu, bych nezaměstnal.“

Při rozhovorech s manažery nezazněla nikdy přímo podmínka předložení výpisu z rejstříku trestů ze strany OPVT. Tento požadavek se ale často v diskusi objevoval nepřímo. Například při výkladu výběru vhodných pracovních pozic OPVT bylo několikrát zmíněno, že musí být „přihlédnuto k podstatě trestné činnosti“. Zmíněna byla také mnohokrát nutnost kontroly při práci. Jedním z tvrzení, které dokazuje, že podmínku výpisu z rejstříku trestů (na jehož základě se zaměstnavatel oficiální cestou dozvídá, že uchazeč o zaměstnání je OPVT) považují manažeři za automatickou, je například tvrzení deklarující potřebu obeznamit ostatní zaměstnance s tím, že se zaměstnavatel chystá zaměstnat OPVT (prevence možných budoucích konfliktů mezi zaměstnanci navzájem). Tato formulace poukazuje i na fakt, že zaměstnavatelé nemohou OPVT vyjít vstříc v oblasti mlčenlivosti směrem k zaměstnancům (zatajení skutečnosti, že jejich kolega je OPVT). Ostatně tyto skutečnosti vyplynuly i z diskuse nad podmínkami kladenými ze strany OPVT.

Zhodnocení provedeného empirického šetření

Z dotazníkového šetření realizovaného mezi potenciálními OPVT vyplynulo, že pokud by jim někdo nabídl práci v hotelu nebo v restauraci, většina z nich (78 %) by ji přijala. Mezi důvody k nepřijetí nabídky patří domněnka o nedostatečné kvalifikaci, neatraktivnost oboru a přesvědčení, že by zaměstnavatel do tohoto oboru OPVT nepřijal.

Nejatraktivnějším povoláním v oboru gastronomie a hotelnictví je pro OPVT kuchař a barman. Nadprůměrný zájem mají OPVT ale i o pozice číšníka, recepčního nebo pomocníka v kuchyni. Nejméně přitažlivé je pro ně povolání pokojského a nosiče zavazadel.

Většina OPVT (79 %) by si při nástupu do zaměstnání v oboru gastronomie a hotelnictví nekladla žádné podmínky. Důvodem je přesvědčení, že OPVT si žádné podmínky, aby vůbec práci získaly, klást nemohou. Dalším důvodem je nevědomost, že lze nějaké podmínky při nástupu do zaměstnání vůbec klást. Dalším důvodem je také neznalost OPVT, jaké podmínky by mohly být vlastně z jejich strany (v roli uchazeče o zaměstnání), kladený.

Po seznámení s možnými podmínkami, které mohou uchazeči o zaměstnání po zaměstnavateli žádat, se ukázalo, že největší váhu přisuzují OPVT podmínkám finančním, na druhém místě dále dovolené, na

Tabulka 8: Kódování k oblasti Možnosti plnění požadovaných pracovních podmínek OPVT v sektoru služeb se zaměřením na obor gastronomie a hotelnictví

Podmínka	Četnost
zjišťování trestní minulosti jako nutná podmínka	27
zjišťování důvodu odnětí svobody jako nutná podmínka	19
trestní činnost jako překážka nástupu do zaměstnání	17
nemožnost mlčenlivost o předchozím výkonu trestu před ostatními zaměstnanci	15
možnost neodsuzování/minimalizace předsudků	14
stejně finanční ohodnocení jako u ostatních zaměstnanců	14
vhodná volba zařazení na pracovní pozici	14
pomoc při práci/zpracování se	13
záruka přátelského kolektivu	12
snazší začlenění do kolektivu	12
spokojenost zákazníků	12
rozdíly mezi OPVT a stávajícími zaměstnanci	11
samozřejmý přístup	9
minimalizace konfliktů	9
diskuse se zaměstnanci	8
fluktuační	8
možnost mlčenlivosti o předchozím výkonu trestu před třetími osobami	7
adaptace	7
zájem zaměstnavatele	6
spokojenost zaměstnanců	6
možnost vyzkoušet si práci 'nanečisto'	5
odstranění předsudků	5
transparentní jednání	5
presumpce nevinny	5
etika jednání	2

Zdroj: Vlastní zpracování.

třetím potom druhu směny a na posledním druhu úvazku. Všem uvedeným podmínkám však OPVT přisuzují váhu podprůměrnou.

Většina OPVT (98 %) by si přála, aby zaměstnavatel nevěděl, že nějakou dobu trávili ve výkonu trestu, nepřejí si, aby zaměstnavatel věděl o jejich trestní minulosti. Většina z nich (83 %) si také nepřeje, aby zaměstnavatel věděl, za co byli odsouzení, tedy jakou trestnou činnost spáchali. Většina OPVT (78 %) se domnívá, že žádost zaměstnavatele o výpis z trestního rejstříku jim může ztížit nástup do zaměstnání v oboru gastronomie a hotelnictví. Pokud by to bylo možné, uvítala by většina OPVT (70 %) zcela opatření, v rámci kterého by zaměstnavatel o jejich trestní minulosti nehovořil se třetími stranami.

Vyjádření managementu k dané šetřené problematice

Obor gastronomie a hotelnictví manažeři spatřují jako vhodný obor pro zaměstnává-

ní OPVT, ovšem za určitých podmínek. Existují obavy o dobré jméno a nerušený provoz restaurace spojené s možností recidivy trestné činnosti OPVT, s jejich případnou závislostí na drogách a alkoholu a s nevhodným chováním (nedostatek pracovní morálky, nedostatek disciplíny, nerespektování autorit nebo vyvolávání konfliktů), což by mohlo vést ke konfliktům mezi OPVT a ostatními zaměstnanci. Komplikací při zaměstnávání OPVT je podle manažerů také potřeba jejich neustálé kontroly. Manažeři jsou si ale zároveň vědomi, že OPVT zaměstnání potřebují, a že společnost má vůči těmto osobám předsudky, které je třeba eliminovat. Proto se zaměstnávání OPVT zcela nebrání. Nabídlí by jim ale takové pozice, na kterých by minimalizovali nevýhody jejich zaměstnávání. Jedná se především o pomocné síly, kuchaře, údržbáře a zaměstnance v kanceláři. Zaměstnáváním OPVT manažeři chtějí dát OPVT druhou šanci, možnost k úspěšnému sociálnímu začlenění, pomoc společnosti a bourání mýtů a předsudků.

OPVT, kteří by se chtěli zaměstnat v oboru gastronomie a hotelnictví, by zaměstnavatelé nabídli stejné podmínky, jako ostatním zaměstnancům. Mohli by se u svých zaměstnavatelů setkat i se specifickými podmínkami, a sice s tím, že si zaměstnavatel bude přát předem zaměstnanec informovat o jejich trestní minulosti nebo že mu nařídí pravidelná setkávání (častější, než je obvyklé u ostatních zaměstnanců), na kterých si spolu OPVT a zaměstnavatel budou vyjasňovat pracovní postupy, hodnotit práci (úspěchy a neúspěchy).

OPVT může být dále nabídnuta možnost absolvování psychoterapie v rámci firemní zaměstnanecké strategie (péče o zaměstnance), kterou by ale neměly OPVT vnímat apriori negativně. Ze strany zaměstnavatele může být formulována také specifická podmínka v podobě pracovního poměru na dobu určitou. Upřena mohou být OPVT na počátku také jistá privilegia v podobě vlastních klíčů od zařízení nebo samostatného vstupu do objektu. Manažeři naopak netraví na tom, aby OPVT, které zaměstnávají, spolupracovaly s podpůrnými organizacemi. Tuto záležitost nechávají na uvážení samotných OPVT. Jsou ochotní vyjít vstříc OPVT v oblasti mlčenlivosti o předchozím výkonu trestu před dalšími třetími stranami (hosté, odběratelé, dodavatelé apod.), v oblasti potírání předsudků o zaměstnávání OPVT, v oblasti pomoci při zaučování a v oblasti finančního ohodnocení. Naopak ochotní nejsou vyjít OPVT vstříc v případech nezjišťování trestní minulosti, důvodu odnětí svobody, mlčenlivosti o předchozím výkonu a práce na zkoušku. Problematickou se jeví v kontextu splnění podmínky oblast přátelského přijetí OPVT kolektivem. Tuto podmínku zaměstnavatelé v oboru gastronomie a hotelnictví nedokážou logicky naplnit sami, zavazují se ale pokusit se udělat vše pro to, aby byly OPVT přijaty v kolektivu dobře. Do jaké míry je jejich vyjádření pravdivé, nelze posoudit.

Závěr

Z provedeného empirického šetření vyplynuly následující poznatky. Pokud by měli manažeři do řad svých zaměstnanců při-

jmout osoby propuštěné z výkonu trestu, žádali by od nich informace o trestní minulosti, zajímali by se o to, jakou trestnou činnost spáchaly, a s těmito skutečnostmi by seznámili pracovní kolektiv. Manažeři nejsou ochotní nechat své zaměstnance vyzkoušet práci nanečisto. Pracovní pozice, které osobám po výkonu trestu nabízejí, jsou kuchař, údržbář, pomocná pracovní síla či kancelářská práce. Osoby propuštěné z výkonu trestu by kromě kuchaře ale raději pracovaly na pozicích barman, číšník nebo recepční. Raději by také před zaměstnavatelem pomlčely o své trestní minulosti a o druhu spáchaného trestného činu, chtějí, aby jejich trestní minulost zůstala utajena i před ostatními zaměstnanci. Pomlčet o jejich trestní minulosti jsou zaměstnavatelé ochotní pouze v případě třetích osob. Jakožto svým zaměstnancům jsou manažeři ochotní vyjít osobám propuštěným z výkonu trestu i v dalších bodech - pomoci při zapracování a zajištění vhodného finančního ohodnocení. Jsou ochotní pokusit se v řadách všech svých zaměstnanců minimalizovat předsudky o práci osob propuštěných z výkonu trestu, stejně jako zajistit jejich přátelské přijetí do kolektivu. Pro efektivní práci mezi oběma stranami je doporučeno transparentní jednání, důraz je kladen také na otevřenost komunikace.

Použitá literatura

- ARMSTRONG, M. - TAYLOR, S. *Řízení lidských zdrojů: moderní postupy*. 13. vyd. Praha: Grada Publishing, 2015. 928 s. ISBN 978-80-247525-8-7.
- BAREŠ, P. - J. MERTL. *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí: Přehled hlavních poznatků z výzkumu: Možnost zaměstnání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody*. 2016 [cit. 2018-06-02]. Dostupné z: <http://kzps.cz/wp-content/uploads/2016/12/3-prehled-poznatku.pdf>
- CRESWELL, W. J. *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Nebraska: Sage Publications, 2012, s. 33.
- ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů*. In: Sbirka zákonů České republiky, částka č. 58/2009, ustanovení § 6 a 7.
- DUBSKÝ, J. - URBAN, L. *Sociální deviace*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005, s. 47.
- FLICK, U. *Qualitative Forschung: Ein Handbuch*. Rowohlt: Taschenbuch Verlag, 2005, s. 218.

- HASMANOVÁ, L. - MUSÍLKOVÁ, M. *Záznam v rejstříku trestů? Nemusí být překážka*. HR Fórum. 2012. 9(1), 24–26.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008, s. 195.
- HENDRYCH, I. *Vybrané kapitoly z penologie*. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě. 73 s. ISBN 978-80-724857-4-1.
- HRČKA, M. *Sociální deviace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, s. 155–157.
- IDNES.CZ. *Trh práce 2018: rvačka o lidi, váhavé přidávání a čekající cizinci*. [cit. 2018-06-02]. Dostupné z: https://finance.idnes.cz/prognoza-trhu-prace-2018-mzdy-nezaměstnanost-cizinci-automatizace-pyt-podnikani.aspx?c=A180108_131219_podnikani_kho
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Mezi vězením a komunitou: sborník příspěvků k problematice sociální reintegrace vězněných osob*. Praha: Sdružení pro probaci a mediace v justici, 2008, s. 63.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pomoc v hmotné nouzi*. 2018 [cit. 2018-06-01]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/5>
- MORIARTY, M. *Barns to Freedom. Rural Cooperatives*. 2016, 83(1), s. 14–18.
- MOTEJL, O. a kol. *Vězeňství: sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 185.
- NOVOTNÝ, O. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2008, s. 122.
- PERUSEK, M. a kol. 1996. *Velký sociologický slovník (Díl 1, A-O)*. Praha: Univerzita Karlova; Karolinum, 1996, s. 181.
- ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti: Obor v pohybu*. 9. revidované a doplněné vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 208 s. ISBN 978-80-247-3133-9.
- SDRUŽENÍ PRO PROBACI A MEDIACI V JUSTICI, O. S. (SPMJ) *Kroky*. 2. upravené vyd. Praha: Sdružení pro probaci a mediace v justici, o. s., 2012. 32 s. ISBN 978-80-904116-2-3.
- STRAUSS, A., CORBIN, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999, s. 33.
- TREVINO, A. J., *History, Theory, and Method*. USA: Taylor & Francis Ltd., 2006.

Autorka Ing. Eliška Suchá je absolventkou oboru Management destinace cestovního ruchu Vysoké školy hotelové v Praze 8 (graduate of the Tourism Destination Management, The Institute of Hospitality management in Prague), Svidnická 506, 181 00 Praha, Česká republika.

Autor PhDr. Marek Merhaut, Ph.D., MBA (merhaut@vhs.cz) je tajemníkem katedry marketingu Vysoké školy hotelové v Praze 8 (The Institute of Hospitality management in Prague), Svidnická 506, 181 00 Praha, Česká republika.

Odborné konference Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR

11. 9. 2018 Praha Konference služeb sociální prevence

Konference nazvaná „Co řešíme ve službách sociální prevence?“ se bude věnovat službám, které nejsou „na výsluní“, a přesto mají svou nezastupitelnou roli v systému sociálních služeb každé vyspělé společnosti.

Přednášející seznámí účastníky s tématy, která poskytovatelé těchto služeb musejí každodenně řešit vč. např. aktuální legislativu nebo práce odborné sekce, která v rámci APSS tuto konferenci připravila.

11.–12. 10. 2018 Tábor X. výroční kongres poskytovatelů sociálních služeb

Kongres je vyvrcholením rámcového projektu Týden sociálních služeb České republiky, který APSS každoročně vyhlašuje ve spolupráci s MPSV ČR. Kongres je příležitostí pro setkání poskytovatelů sociálních služeb s odborníky, politiky, spolupracovníky i obchodními partnery. Na dvoudenní jednání přijede, podobně jako v letech minulých, více než 600 zástupců poskytovatelů sociálních služeb, ředitelů, manažerů, sociálních a zdravotnických pracovníků, zástupců akademické sféry, státní správy i samospráv.

Více informací o obou akcích naleznete na www.apsscr.cz, menu „Konference & Kongresy & Semináře“

Čtyřčata

Klára Vítková Rulíková

V pondělí dne 11. 6. 2018 se v motolské porodnici narodila po patnácti letech čtyřčata. Holčičky Anežka, Monička, Klárka a chlapeček Ondra se narodili ve 32. týdnu těhotenství s váhami od 1400 do 1620 g. Děti jsou v pořádku, o maminku se stará tým odborníků. Mladá rodina bydlí v bytě 3+1 v Hostivících a kromě čtyřčátek má ještě dvouletého synka Vojtáška.

Poslední česká čtyřčata Zdeněk, Anne Mary, Martin a Denisa se narodila v lednu 2003 rodině Janušových z moravských Blišic, kteří doma také už měli starší dítě, dcerku. Jejich finanční situace nebyla nejlepší. Ale na jednu stranu měla tato rodina štěstí - čtyřčata se jim narodila ještě před přijetím zákona o sociálních službách. Do jeho přijetí platilo, že jako „pomocnice“ s vícčraty se zaměstnává dětská sestra, která pomáhá právě tam, kde to maminka nejvíc potřebuje - tedy s dětmi.

Současná rodina, které se narodila čtyřčata (a také mají další o něco málo starší dítě) je v podobné situaci, ALE - rodina patří ke střední třídě, nikdy nepobírala žádné sociální dávky a neumí si o pomoc říci. Uvědomuje si, že jsou potřebnější rodiny. Tatínek i maminka se snažili (před narozením dětí) zvládat vše sami a na narození čtyřčátek se připravit. Teprve po narození jistě zjistí, že jejich představy se budou od reality lišit - už jen počet plenek pro tolik dětí (cca 30 plenek za den, což je skoro celé balení plenek pro novorozence), umělé mléko pro novorozence, nutnost koupě většího auta, kam se vejde pět dětí, dětské sedačky do auta a další potřeby. Protože rodina nechce nikde „žebrot“, nabídl jí **Klub dvojčat a vícčrat pomocí formou veřejné sbírky pro vícčata v krizi** (www.vicercata-v-krizi.cz), kam mohou případní **dárci posílat finance na pomoc rodině se čtyřčaty** pod variabilním symbolem 4 nebo s poznámkou „čtyřčata“ (č. ú. 215252811/0600).

Trocha historie a statistiky

Na území republiky jde o dvaadvacátá čtyřčata od roku 1950, odkdy se vede statistika vícečetných porodů. V roce 1974, který byl nejsilnějším ročníkem takzvaných Husákových dětí, se narodila čtyřčata dokonce čtyřikrát. Po dvou čtyřčatech se narodilo v letech 1959, 1987 a 2001. Od roku 2013 má Česko také svá první paterčata.

Mezi první mediálně známá (a první živě narozená poválečná) čtyřčata patří čtyřčata Hourova, která se narodila v roce 1959 v Kutné Hoře. Vašík, Jana, Ivan a Mirka už doma také měli staršího sourozence, sestřičku Marušku. Kočárek, který tehdy pro rodinu vyrobili v Továrně dětských vozidel v Mělníce, vážil 36 kg a rozchod kol měl 1,35 m, tedy jako automobil.

Maminka se samozřejmě nevešla s kočárem na chodník, takže jezdila po silnici. Na to získala od tehdejší Veřejné bezpečnosti „potvrzení účastníka dopravního provozu“, aby ji nikdo nemohl pokutovat.

V roce 1979, dvě desetiletí po čtyřčatech Hourových, se v dubnu narodila manželům Špačkovým ve Dvoře Králové čtyřčata Kateřina, Michaela, Petra a David. Přes minimální zájem médií i sponzorů rodina péči o (dnes již skoro čtyřicetiletá) čtyřčata zvládala s přehledem, v klidu a s rozvahou.

Dalšími mediálně známými čtyřčaty jsou děti herečky Lorny Vančurové, která se narodila v lednu 1983. Také tato maminka už měla doma staršího synka Matěje. Čtyřčata Anička, Jakub, Lukáš a Vojta se narodila ve 36. týdnu těhotenství s porodními váhami od 1690 do 2390 g.

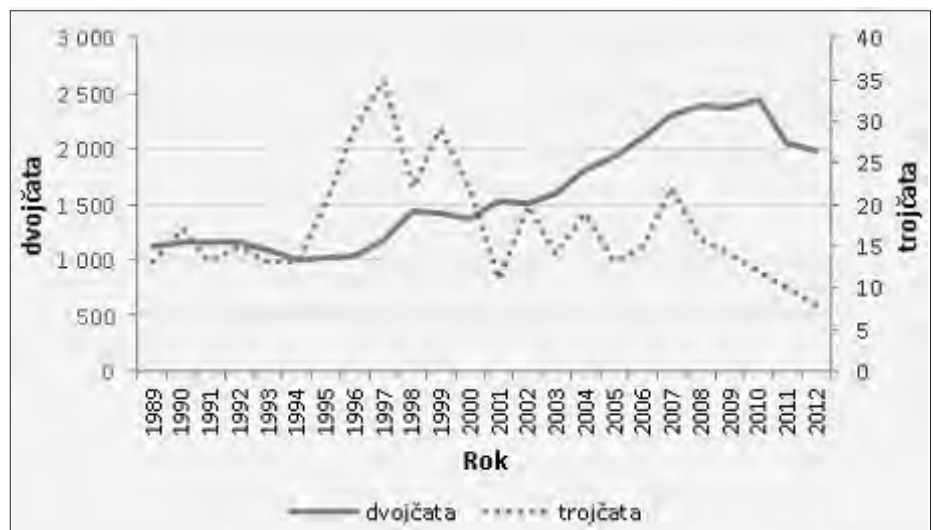
Prvními českými čtyřčaty (která se narodila rok po rozdělení republiky) se v lednu roku 1994 stala čtyřčata Lucie, Lenka, David a Štěpán Ondráčkovi z Havlíčkova Brodu. Narodila se v pražské porodnici u Apolináře mamince Jitce, které v té době bylo pouhých dvacet let a tatínkovi Štěpánovi. Na svět přišla čtyřčata ve 26. týdnu těhotenství a vážila od 700 do 830 g. Všechny děti bojovaly o život v inkubátorech, neměly vyvinuté plíce a prodělaly řadu infekcí. Domů si je maminka mohla odnést až po sedmi měsících.

V roce 2002 se manželům Klosovým z Rožnova pod Radhoštěm zcela neoče-

kávaně narodila čtyřčata. Rodina celé těhotenství čekala „pouze“ trojčata, a to ještě s rizikem, že jedno z nich se nepodaří donosit. Tricetiletá Ivana nakonec rodila předčasně císařským řezem v Ostravské fakultní nemocnici a na svět přivedla Dorotu, Ottu, Helenu a nečekaně i Viktora. Oproti očekávání byly všechny děti naprosto zdravé a vážily od 1050 do 1150 gramů. V té době se ještě občas stávalo, že vícčata nebyla na ultrazvuku rozpoznána, protože byla tzv. v zákrytu (jeden plod zakrývá druhý). V současnosti k takovýmto omylům již nedochází.

Zprávy o mnohočetných těhotenstvích bývají často nadsazené, ale obvykle se udává, že od roku 1900 se ve světě narodila dvakrát devaterčata, pětkrát osmerčata a 18x sedmerčata. V těchto číslech jsou ovšem započítány i děti, které záhy po porodu zemřely. Pravděpodobnost, že se ženě s normálním, tedy spontánním menstruačním cyklem narodí dvojčata, se podle tzv. Hellinsova pravidla rovná 1 : 97, u trojčat 1 : 97 na druhou, u čtyřčat 1 : 97 na třetí atd. S tímto pravidlem v posledních letech mocně zahýbala asistovaná reprodukce. Porodů dvojčat a vícčrat v Česku podle statistik v posledních letech ubývá. Zatímco před deseti lety jich na tisícovku porodů připadaly dvě desítky, předloni jich bylo patnáct. Stále je to ale výrazně víc než před dvěma či třemi desetiletími.

Statistika porodů dvoj- a trojčat

Rodiče dvojčat a víceračat mají od letošního roku vyšší rodičovskou. Dříve dostávali stejně jako matka či otec jednoho dítěte, nyní mohou vyčerpat místo 220 tisíc korun celkem 330 tisíc korun.

Čtyřčata v zahraničí

V květnu 2016 se v kanadské provincii Alberta narodila jednovaječná čtyřčata Abigail, Emily, Grace a McKayla. Rodiče Tim a Bethani Webbovi se se svými děvčátky rázem stali raritou, pravděpodobnost narození jednovaječných čtyřčat je jedna ku 67 milionům. Čtyřčata byla počata přirozeně a v rodině se nikdy nenarodila ani dvojčata. Jak je v Kanadě běžné, pomoc rodina získala ze svého blízkého okolí - místní komunita pro rodinu uspořádala sbírku finanční i materiální a s péčí o děti pomáhali místní dobrovolníci.

Předchozí narození jednovaječných přirozeně počatých čtyřčat - také holčiček -

znamenali v Lipsku. Čtyřčata se narodila v lednu 2012 jednatřicetileté matce o deset týdnů před plánovaným termínem porodu. Všechny děti se narodily zdravé, jen jedna z holčiček musela být dočasně napojena na přístroje. Do roku 2016 bylo na celém světě evidováno pouze 65 jednovaječných čtyřčat, z toho 43 ženského pohlaví.

Poslední čtyřčata, o kterých bych se ráda zmínila, jsou čtyřčata narozená v červenci 2016 v Buikwe v Ugandě. Narodila se v České nemocnici, která v Buikwe vznikla v roce 2007 a provozuje ji Arcidiecézní charita Praha ve spolupráci s tamními partnery. Čtyřčata (holčičky) se narodila císařským řezem, vážila od 1,4 do 1,7 kg a jsou zdravá. Pomoc rodině opět poskytli lidé z blízkého i vzdálenějšího okolí zejména s materiální pomocí, ale i s finančními příspěvky, rodina má se čtyřčaty celkem devět dětí. Celé těhotenství si maminka myslela, že čeká dvojčata. Okamžitá pomoc přišla

od České nemocnice sv. Karla Lwagy, která ze svého sociálního fondu uhradila léčebné výlohy a najala pečovatelku, která matce pomáhala s péčí o novorozence.

Jak je vidět z výše uvedeného, narození čtyřčat je výjimečné všude na světě. Ale to, s čím se rodiny musejí vyrovnat, je zpravidla všude stejné - finanční náročnost, náhle velká rodina, fyzické i psychické vyčerpání zejména v prvních letech a často i sociální izolovanost.

Autorka Mgr. Klára Vítková Rulíková (rulikova@dvojcata.cz) se dlouhodobě věnuje problematice rodinné politiky, vícečetných porodů, výchově a vývoji dvojčat a víceračat, je autorkou několika publikací na tato témata a zakladatelkou prvního Klubu dvojčat a víceračat v ČR. V letech 2008–2018 působila na Ministerstvu práce a sociálních věcí a na Ministerstvu zdravotnictví.

Informační servis čtenářům

Workshop: Systém hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací a jejich využití při odměňování a ochraně zaměstnanců

Lenka Říhová

Dne 25. 5. 2018 uskutečnil Výzkumný ústav práce a sociálních věcí workshop realizovaný v rámci dlouhodobého projektu *Hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací a jejich využití při odměňování a ochraně zaměstnanců*. Jeho hlavní obsahovou náplní bylo seznámení s cíli a významem projektu, s poznatky a zkušenostmi získanými z jeho dosavadní realizací a získání zpětné vazby, názorů a připomínek účastníků workshopu k dosavadním výstupům a dalšímu zaměření výzkumu. V rámci workshopu byli účastníci seznámeni s významem klasifikací prací a činností podle hledisek složitosti, odpovědnosti a namáhavosti a s jejich úlohou a využitím ve státní politice ochrany mzdy, při tvorbě systémů odměňování zaměstnanců v pracovním poměru a dalších skupin osob v obdobných vztazích. Workshopu se účastnili zástupci celé řady institucí, například: MF ČR, MV ČR, MŠMT ČR, MPSV ČR, Kancelář veřejného ochránce práv, MHMP, ale i zástupci akademické sféry z ČVUT či VŠE.

Úvodní slovo a moderace workshopu náležela Ing. Lence Říhové (vedoucí projektu *Hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací*), která představila cíl / vize projektu, a to v podobě vytvoření nástroje rovného odměňování a dodržení principu spravedlivé odměny za práci pomocí relevantního ohodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací.

Klasifikace prací a činností podle hodnoty dané jejich složitostí, odpovědností a namáhavostí

Klasifikace prací a činností podle hodnoty dané jejich složitostí, odpovědností a namáhavostí je základem všech regulovaných systémů odměňování i způsobů ochrany mzdy uplatňovaných v České republice. Ne-

závislé, transparentní a objektivní odstupňování prací a činností podle těchto hledisek má v našich podmínkách hlubokou tradici a snad je možné konstatovat, že je širokou veřejností i respektované. Vzhledem k tomu, že se prostřednictvím klasifikace prací a činností diferencuje zpravidla největší část výdělků nebo zaručuje právo na minimální vyšší odměny, vnáší tato klasifikace do systémů odměňování i ochrany žádoucí stabilitu. Na kvalitě klasifikačních systémů a procesů hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti jsme proto osudově závislí. Zároveň je nutné konstatovat, že specifikace hledisek hodnocení a jejich udržení ve stavu odpovídajícím aktuálním současným, příp. mírně budoucím potřebám, určení jejich správné váhy, jejich odstupňování a vyvážení do uceleného systému vůbec není

jednoduchá věc a vždy byl tento proces předmětem poměrně náročného výzkumu spojeného se zcela pragmatickým ověřením výsledků v praxi. Jedná se o proces komplikovaný o to víc, že jeho uvedení v život není možné ověřovat na zkoušku v laboratoři, ale pouze naostro přímo v praxi s veškerou odbornou věcnou i politickou odpovědností za úspěch či neúspěch.

Výstupy projektu

Výstupy, které jsou zároveň podmínkou úspěšného fungování tarifních soustav lze vymezit následovně:

1. Certifikovaná metodika: Objektivní, transparentní a odladěný nástroj hodnocení, jehož prostřednictvím bude možné

posoudit složitost, odpovědnost a namáhavost jakékoliv práce a činnosti. Požaduje se vyvážený a srozumitelný soubor aktuálních hledisek pro ohodnocení všech aspektů složitosti prací a činností. Hlediskům musí být přiznána odpovídající váha a musí být zároveň logicky a srozumitelně odstupňována od nejnižší do maximální míry jejich působení. Nazýváme tento nástroj metodou hodnocení.

2. Nezávisle a nestranně zhodnocený soubor reprezentativních prací a činností, který bude základem pro tvorbu konkrétních nástrojů mzdové a platové politiky. Pracovně označujeme tento soubor etalonem nebo sborníkem prací a činností.
3. Navržení systému objektivního, nestranného, soustavného a transparentního hodnocení. Rozumíme tímto systémem proces a postupy uplatňování zásad tvorby příslušných nástrojů mzdové a platové politiky. Od způsobu formulace prací a činností, jejich ověřování až po postupy hodnocení.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR ani žádný jiný exekutivní orgán nemá možností vlastními silami zkoumat aspekty společenského vývoje, které ovlivňují hodnotu práce, rozebírat jejich vliv na jednotlivá hlediska hodnocení a jejich váhu a utvářet odpovídající nástroje hodnocení. Na druhé straně je však z hlediska své působnosti za jejich kvalitu odpovědné. Lze tak považovat za příznivou shodu okolností, že může využít kapacit svého rezortního výzkumného pracoviště, které je schopné a ochotné se tvorbou a aktualizací nástrojů hodnocení zabývat a zajistit.

Pro pochopení komplexnosti problematiky byla následně věnována pozornost historickému kontextu hodnocení prací na území dnešní České republiky od 1. pol. 20. století po současnost a deskripci současně využívané analytické metody hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti práce. Dále následovaly výstupy analýzy současného využití metody hodnocení prací u nás i v zahraničí, především ve Velké Británii.

K osvětlení zkušeností s hodnocením složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací vystoupil Ing. Miroslav Mačuha (Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky). Obzvláště přínosná se jevila slovenská zkušenost při samotné aplikaci analytické metody. Ovšem zároveň sám Ing. Mačuha připomenul důležitost vědeckého zkoumání v této oblasti, která, na rozdíl od situace v České republice, na Slovensku chybí.

Průběh realizace projektu a diskuse workshopu

V druhé polovině workshopu bylo příslušným výzkumným týmem Výzkumného

ústavu práce a sociálních věcí, v. v. i. představeno samotné testování současné analytické metody hodnocení prací a její možné úpravy na základě zjištěných společenských i technologických trendů.

Během workshopu zazněla celá řada otázek, připomínek a nápadů, přičemž za obzvláště cenné připomínky z řad účastníků workshopu lze vymezit především následující:

František Alinče velice uvítal přínosy současného výzkumu v projednávané oblasti a doporučil řešit hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti jednotlivých prací v návaznosti na zařazování do tarifních tříd a podnítil další diskuzi k vazbě systému hodnocení a počtu platových tříd.

Mgr. Michaela Komanická (MHMP) navázala na podnět pana Alinče k aktivnímu řešení vhodnosti současného počtu tříd a přispěla poznatky z praxe pro oblasti zařazování prací do platových tříd v rámci okresů/krajů. Na závěr vyjádřila plnou podporu prezentovanému výzkumu.

Ing. Vladimíra Špetová (MHMP) Velmi pozitivně vítala, že probíhá osvěta v oblasti hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací spolu s vyjádřeným přáním realizace většího množství osvětových akcí nejen odborné, ale i širší veřejnosti.

JUDr. Jiřina Castorena Sanchez Vrábková (Projekt 22 % k rovnosti, MPSV ČR) potvrdila důležitost osvěty v oblasti hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací široké odborné veřejnosti i z důvodu značného významu hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací pro otázky rovného odměňování mužů a žen.

Ing. Miroslav Jeník (MV ČR) stejně jako další účastníci workshopu velmi pozitivně hodnotil výstupy i cíl výzkumné činnosti v diskutované oblasti a potvrdil, že vhodně nastavená certifikovaná metodika, stejně tak jako poznatky z daného výzkumu mají význam i pro hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací ozbrojených složek.

JUDr. Eva Rottová (MPSV ČR) poděkovala za veškeré činnosti realizované v rámci projektu a mimo jiné podotkla, že pro úspěšnou aplikaci výsledné certifikované metodiky pro hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací je naprosto nezbytná osvěta veřejnosti, která nyní chybí a dochází tak v praxi k nepochopení samotné podstaty složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací. Dále upozornila na navazující problém hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací, kterým je odměňování zaměstnanců, a to obzvláště problematika nastavování odměň a příplatků.

Mgr. Zuzana Brücknerová (MV ČR, sekce za státní službu) představila typické problémy z praxe, které úzce souvisí se spravedlivým ohodnocením složitosti, odpovědnosti a namáhavosti práce, a to především v oblasti návaznosti hodnocení prací a zařazení do příslušné platové třídy. Na základě svých zkušeností proto vyjádřila podporu výzkumné činnosti v diskutované oblasti. Dále upozornila na důležitost celospolečenské shody nad přístupem k hodnocení prací, který úzce souvisí s informováním a diskuzí nad průběžnými výsledky výzkumu.

Závěry

Sumarizace přednesených příspěvků, stejně jako zpětná vazba účastníků workshopu potvrzuje nezbytnost výzkumu vlivu současných společenských a technologických změn v oblasti hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací, stejně jako vytvoření certifikované metodiky pro spravedlivé hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti práce.

Mimo vyslovené podpory a užitečnosti projektu bylo možno formulovat tyto další závěry:

1. Zvýšit povědomí o objektivitě, transparentnosti a aktuálnosti metod a procesů hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací.
2. Zapojit širší uživatelskou veřejnost do typování aspektů ovlivňujících hodnotu lidské práce.
3. Zapojit širší uživatelskou veřejnost do utváření reprezentativního výčtu prací a činností k ověřování metod hodnocení a k utváření konkrétních nástrojů odměňování a ochrany (katalogů, seznamů).
4. Zapojit zástupce jednotlivých oblastí, odvětví a oborů do procesu hodnocení prací a činností s cílem vytvoření jednotného hierarchického systému hodnocení, zajišťujícího uplatňování jednotných zásad hodnocení a zároveň zpětnou vazbu za všechny oblasti, ve kterých se práce a činnosti vykonávají.

Afilace:

Příspěvek byl vytvořen v rámci projektu Hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací, který je realizován díky institucionální podpoře Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Autorka Ing. Lenka Říhová, Ph.D. (lenka.rihova@vupsv.cz) působí jako výzkumná pracovnice Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v. v. i. (Research Institute for Labour and Social Affairs - RILSA), Dělnická 213/12, Praha 7, Česká republika.

V České republice vznikají první Centra pro rodinné pečující. Městům a obcím mohou ušetřit finanční prostředky a rodinám usnadnit orientaci v nabídce sociálních a zdravotních služeb

Jana Tihan Wojtoňová

Probíhající profesionalizace sociálního i zdravotního sektoru, realizovaný výzkum i vývoj s sebou nese i problémy, na něž je potřeba reagovat v systému sociální i zdravotní péče. Prodlužování délky života a nárůst počtu osob starších 80 let má za důsledek, že současné kapacity ústavní péče nejsou schopny adekvátně v čase a místě flexibilně reagovat. Dalším významným problémem je opomíjení potřeb rodinných pečujících. Tuto skutečnost potvrzuje i přehled vyplácených příspěvků na péči (PnP). V roce 2016 bylo vyplaceno celkem 349,7 tis. příspěvků na péči, z toho 252,3 tis. příjemců PnP nemělo uvedeného registrovaného poskytovatele sociálních služeb, pouze 28 % příjemců PnP využívá registrovanou sociální službu. Rodina zabezpečuje péči až v 72 % případů.¹

Právě Česká asociace pečovatelské služby ve spojení s významnými partnery realizuje projekt „**Systém sociálně-zdravotní péče o osoby 50+ s využitím inovativního komunitního modelu**“, kterým reaguje na současnou situaci rodin pečujících o své blízké.

Ze stávajícího systému služeb získává pečující rodina jen dílčí poznatky, které neřeší všechny aspekty jejich problému, který má mnohdy multikauzální příčiny (současně změny zdravotního stavu pečované osoby i nepříznivou sociální situaci celé rodiny). Sociální a zdravotní služby jsou poskytovány nezávisle, neexistuje propojení sociální a zdravotní péče na celostátní, ani na místní úrovni. V momentu, kdy chce rodina zabezpečit trvalou péči o nemocného rodinného příslušníka, musí se sama zorientovat v nabídce služeb. Rodinný pečující je zahlcen řadou informací od jednotlivých poskytovatelů sociální i zdravotní péče. Často si neví rady, jak vhodně celou péči organizovat, usměrňovat, a přitom si zachovat dostatek fyzických i duševních sil.

Chybí zde tzv. Poradce pro rodinné pečující, který by ukázal cestu, jak o člena rodiny správně pečovat. Případně pomohl rychle najít řešení a umožnil jim propojit laickou domácí péči s oficiálně poskytovanou registrovanými poskytovateli sociálních i zdravotních služeb.

Výstupem projektu je ověření činnosti zcela nové a unikátní služby, a to Centra pro rodinné pečující.

Centra pro rodinné pečující

Aktivity Centra budou sestaveny na základě výsledků dotazníkového šetření, které pomůže zmonitorovat aktuální situaci v rodinách a lépe sestavit konkrétní služby pro rodinné pečující. **První dvě Centra již zahájila svou činnost v Havířově a Uherském Brodě. Finanční prostředky na jejich vybudování v celkové výši 9 629 605 Kč jsou čerpány z Operačního programu Zaměstnanost (OPZ) Evropské**

ho sociálního fondu (ESF) a státního rozpočtu (SR).

Snahou je udržet pečované osoby v jejich domácím prostředí a propojit péči rodiny s formální péčí sociálního a zdravotního sektoru za účelem nejefektivnějšího řešení situace, což v důsledku samém vytváří nižší finanční náklady, než u klientů v zařízeních pobytových služeb. A současně vytváří vysokou míru efektivity tím, že směřuje a využívá prostředky pro skutečné potřeby klienta pojmenované zejména v rámci konání případových konferencí, čímž zamezuje překrývání služeb z různých zdrojů u jednoho řešeného případu.

Služby Centra pro rodinné pečující nabízí:

- poradenský servis;
- vzdělávací kurzy, díky nimž rodiny získají teoretické i praktické znalosti pro řešení jejich problému. Lektory kurzů budou odborníci s dlouholetou praxí, celkem proběhne 54 vzdělávacích kurzů, jejichž součástí bude také e-learning;
- poskytnutí podpory pro zvládnutí náročných životních situací;
- sdílení zkušeností či starostí s jinými rodinnými pečujícími prostřednictvím svépomocných skupin pod vedením psychologa.

Doprovodné aktivity projektu spočívají ve vytvoření podpůrných mechanismů v podobě Metodiky práce a Studie úspor, které se mohou plošně uplatnit v rámci celé České republiky:

- „**Metodika aplikace sociálně zdravotní péče realizované prostřednictvím Centra**“, pro organizace poskytující sociální služby a pro zástupce obcí (specifikace vymezení nástrojů, metod a technik pomoci včetně modelů fungování Centra);
- „**Studie úspor sociálně zdravotní péče založené na komunitním modelu Centra**“,

která je určená především pro zástupce obcí (představitel místních samospráv, manažery v oblasti sociálního plánování) spočívá ve vytvoření nástroje pro udržitelné financování sociálně zdravotní péče na úrovni územních celků.

V závěru projektu budou pořádány konzultační workshopy ve vybraných krajích. Smyslem je podrobit výstupy metodiky připomínkování odborných zástupců dotčených stakeholderů projektu na širších odborných fórech. Otevřená platforma diskusních workshopů pomůže k další konkretizaci, zpřesnění, nebo úpravě výstupů z realizace projektu. Na ně navážou odborné workshopy, které proběhnou ve 13 krajích, jejichž cílem bude představení výstupů projektu včetně představení základních kazuistik. Aktivita bude dále věnována proškolení zástupců obcí a poskytovatelů sociálních služeb v aplikaci finální Metodiky Centra a seznámení s konkrétními ekonomickými dopady při zřízení této služby.

Finanční úspora pro města a obce

Zřízením Center pro rodinné pečující, v nichž budou k dispozici vyškolení Poradci pro rodinné pečující, mohou městům a obcím ušetřit finanční prostředky z rozpočtu na sociální a zdravotní péči. V roce 2016 bylo v pobytových zařízeních pro seniory 55 031 lidí, přičemž náklad na jedno obsazené lůžko činí průměrně 26 810 Kč měsíčně. Jedním z hlavních cílů Center je poskytnout maximální péči lidem v rodinném prostředí, v důsledku čehož dojde ke snížení finanční zátěže na rozpočty měst a obcí.

¹ Zdroj: IS o příspěvku na péči MPSV

Partneři projektu:

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí - VÚPSV, v. v. i.

Sociální služby města Havířova
Město Uherský Brod

Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016–2025

Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016–2025 je základní rámcový dokument sociální politiky České republiky, který navazuje na Národní strategii rozvoje sociálních služeb na rok 2015 a přináší střednědobý výhled na systém sociálních služeb v širším kontextu. Strategie vznikla v průběhu roku 2015 za účasti široké skupiny expertů v gesci Ministerstva práce a sociálních věcí. Zadavatelem tvorby této strategie je vláda ČR.

Vytvořená strategie reaguje na dlouhodobou vizi sociálních služeb v ČR, stanovenou v Národní strategii rozvoje sociálních služeb na rok 2015.

Na základě aktuálních analytických podkladů je tato vize rozpracována do podoby cílů a opatření, kterých je možné prostřednictvím působení sociálních služeb v horizontu let 2016–2025 dosáhnout. Účelem je nastavit systém sociálních služeb, tak aby odpovídal potřebám lidí v nepříznivé situaci a následně uživatelům sociálních služeb, a umožnil jim žít v jejich přirozeném prostředí.

Realizace strategie by měla do roku 2025 nastavit dlouhodobě udržitelný systém dostupných sociálních služeb a podpory neformální péče pro osoby v nepříznivé sociální situaci. **Globální a strategický cíl by tedy měl vést k tomu, že v ČR budou poskytovány kvalitní a dostupné sociální služby, které budou řešit individuální potřeby klientů sociálních služeb, popř. jejich rodinných či blízkých příslušníků.** Národní strategie na základě analýz, řízených rozhovorů, výstupů pracovních skupin a zadání řídicí skupiny identifikovala několik fundamentálních oblastí, které se v ČR dlouhodobě systémově neřešily. Zejména se to týká oblastí pečujících osob, sociálně-zdravotního poměří, kvality sociálních služeb a zajištění následné kontroly, víceletého financování sociálních služeb, podmínek vstupu sociálních služeb do systému a potlačování nelegálních sociálních služeb, poddimenzovanost a profesionální výkon sociální práce na obcích či oblast plánování a tvorby sítě sociálních služeb. Na základě analýzy současné situace v těchto oblastech a předpokládaného vývoje vnějšího prostředí byly pro každý z těchto segmentů definovány strategické a specifické cíle, které byly následně rozpracovány do podoby opatření, činností, úkolů a indikátorů jejich plnění.

Z těchto analýz vyplynulo, že:

- činnost pečujících osob je pro osoby závislé na péči druhých **nepostradatelná**;
- **proces deinstitucionalizace a transformace je různými aktéry rozdílně chápán a následně realizován v praxi**;
- **mzdy pracovníků působících v sociálních službách jsou nižší, než je republikový průměr, a jejich prestiž je také nízká**, to může spolu s neustále se zvyšujícími požadavky na tyto pracovníky vést k destabilizaci tohoto sektoru;

- **více zdroje financování** při nevhodně nastavených řídicích a kontrolních procesech komplikuje činnost poskytovatelů sociálních služeb;
- **nedostatečně ošetřené financování poskytování zdravotní péče v sociálních zařízeních a sociálních služeb ve zdravotnických zařízeních** vede ke zhoršení kvality péče;
- **chybějící metodika, resp. legislativní úprava** (prováděcí vyhláška k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, do níž budou hlavní zásady z metodiky zakomponovány) **pro střednědobé plánování** na krajské úrovni, vede k rozdílnému přístupu k budování sítě sociálních služeb;
- **kapacita a kvalita inspekce nejsou dostatečné, aby byla zajištěna** adekvátní a pravidelná kontrola u současného množství poskytovatelů sociálních služeb. Stát díky tomu není schopen plně garantovat klientům sociálních služeb náležitou kvalitu;
- **nejednoznačná pravidla státní kontroly** vedou k různorodým závěrům inspektorů v různých regionech či družích sociálních služeb.

Oblast sociálních služeb je poměrně obsáhlá a zároveň částečně souvisí i s dalšími obory, jako jsou např. zdravotnictví a školství.

V rozvinutém sociálním státě by měl systém sociálních služeb plnit zejména tyto funkce:

- **aktivizační** (podpora k převzetí odpovědnosti za řešení sociální situace);
- **ochranná** (zejména ochrana práv uživatelů);
- **koordináční** (zajištění informovanosti, dostupnosti, poradenství v řešení sociální situace);
- **kompensační** (vyrovnání nerovností);
- **preventivní** (předcházení vzniku či prohloubení stavu sociálního vyloučení);
- **rehabilitační** (kdy prostřednictvím činnosti sociální služby dochází k nápravě nepříznivé sociální situace a člověk se navrácí k běžnému způsobu života, který vedl před jejím vznikem).

Vytvořený systém by měl respektovat tyto principy a hodnoty odpovídající evropskému prostoru: **rovnost, důstojnost, svoboda, solidarita, participace.**

Deinstitucionalizace a transformace v oblasti sociálních služeb

Proces transformace sociálních služeb se týká zejména domovů pro osoby se

zdravotním postižením. Oblast transformace není vhodné vnímat tak, že dochází k rušení kapacit např. v oblasti sociálních služeb pro seniory. Nicméně jako vhodný způsob řešení této situace je plánování nových kapacit služeb komunitního charakteru. **Lidé v nepříznivé sociální situaci nemají možnost žít (případně „nežijí“) nezávislým způsobem života.** Proces deinstitucionalizace se v oblasti sociálních služeb prosazuje od 70. let minulého století a je spojený se zásadní transformací systému sociální péče/pomoci, jejímž cílem je zajištění poskytované podpory nesoběstačným osobám v jejich přirozeném prostředí (byť z důvodu potřeby podpory služeb pobytového charakteru, avšak komunitního typu). Hlavním cílem procesu deinstitucionalizace a transformace je *„podpořit proces zkvalitňování životních podmínek uživatelů současných pobytových zařízení sociální péče a podpořit naplňování lidských práv uživatelů sociálních služeb a jejich práva na plnohodnotný život srovnatelný s vrstevníky žijícími v přirozeném prostředí“.*

Podpora procesu deinstitucionalizace a transformace je v současné době zaměřená zejména na domovy pro osoby se zdravotním postižením a služby, které s nimi sdílejí zázemí pobytové služby (zejména chráněná bydlení, ale i ambulantní služby). Navazuje na povinnosti dané v Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením. **Na podporu transformace sociálních služeb byly od roku 2007 realizovány dva projekty na úrovni MPSV:** Podpora transformace sociálních služeb a Transformace sociálních služeb (konec v roce 2015), financovány z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR. Průběžně je také realizována či podporována některými kraji (např. Moravskoslezský, Karlovarský) a nestátními neziskovými organizacemi. **Transformace sociálních služeb byla přímo podpořena 1,6 mld. Kč z fondu EU v celkem 72 zařízeních sociálních služeb.** Téměř všechna zařízení jsou stále v procesu transformace a činí postupné kroky k přípravě uživatelů, pracovníků i nových prostor a služeb na změnu.

Deinstitucionalizace se dotýká zásadně kromě dospělých osob se zdravotním postižením také dětí, které v pobytových službách žijí. Přes snižování počtu dětí v těchto službách a snahu o oddělení péče

o děti od podpory dospělých přesto zůstává nemalý počet dětí v zařízeních.

Osoby se sníženou soběstačností jsou při svých rozhodnutích značně ovlivňovány vlastními individuálními možnostmi či možnostmi rodiny a omezovány nabídkou podpory, které se jim dostává. Služby pobytového charakteru jsou v ČR z převážné většiny ústavní (velkokapacitní a vícelůžkové), ale i přesto je jejich kapacita nedostatečná. V roce 2013 např. z 639 registrovaných pobytových sociálních služeb pro osoby se zdravotním postižením jich 544 mělo ústavní charakter. A právě z tohoto důvodu je nutné se zaměřit na transformaci, komunitní služby a humanizaci těchto ústavních zařízení, aby se mohla zlepšit kvalita služeb a současně byly upřednostňovány potenciál a možnosti či individuální potřeby. Služeb zajišťujících podporu v domácím prostředí jejich uživatelů či v pobytových službách komunitního charakteru v ČR není dostatečné množství, zejména na maloměstech či v málo osídlených místech ČR. Kvůli koncentraci pobytových služeb do jednoho místa a nedostatku terénních služeb nemají lidé se sníženou soběstačností možnost zvolit si místo pobytu, ani zvolit si či udržet styl života, na který jsou zvyklí.

Neukončený proces deinstitucionalizace a transformace sociálních služeb vede k pokračujícímu trendu spoléhání se na poskytování péče v rezidenčních typech zařízení a k celkovému snižování kompetencí lidí žijících ve svém domácím prostředí. V některých případech dochází k jevu, kdy uživatel je příjemcem služeb, které nepoptával nebo absolutně neodpovídají jeho stavu (např. jsou uživateli poskytnuté služby určené pro osoby s vyšším stupněm závislosti). Nedostatečná nabídka a dostupnost terénních služeb a nízká kvalita sociálních služeb vedou ke snižování kvality života lidí se sníženou soběstačností a k omezování jejich svobody při volbě místa k životu, ale i v dalších rozhodnutích.

Očekávaný budoucí vývoj

Na proces transformace je nutné dívat se komplexně, nikoliv odděleně. Pokud zůstane zachován současný model financování a legislativní úpravy sociálních služeb, bude velmi obtížné podpořit lidi se sníženou soběstačností v jejich nezávislém životě. Lidé se sníženou soběstačností mají k dispozici sociální dávky na financování potřebné péče (zejména příspěvek na péči) a pomoci (dávky pro osoby se zdravotním postižením), invalidní či starobní důchody. Záleží na jejich vlastním rozhodnutí, jakou formu péče (formální či neformální) si zvolí. Nabídka sociálních služeb je velmi závislá na finančních prostředcích, které mají poskytovatelé služeb k dispozici (příjmy od uživatelů a dotace).

Kraje mají za povinnost nastavit dostatečnou síť sociálních služeb, kterou budou financovat pomocí dotací. Současné střednědobé plány rozvoje sociálních služeb příliš nerozvíjejí možnosti jiné podpory lidí se sníženou soběstačností a počítají (až na výjimky) stále s velkou podporou pobytových služeb sociální péče.

Podpora vzniku menších pobytových zařízení sociální péče pro osoby se zdravotním postižením a seniory je plánována prostřednictvím úpravy legislativy a dále realizace projektů krajů, nestátních neziskových organizací či samotných transformujících se zařízení. Tyto kroky však mohou vést pouze k dílčím změnám. Je nutné připravit systémové změny, které podpoří komunitní, terénní i ambulantní služby, budou rozvíjet neformální péči a podporovat klienta, aby mohl dále rozvíjet svoje schopnosti a možnosti v přirozeném prostředí.

Revize současných opatření

Pro transformaci pobytových zařízení na služby komunitní péče jsou v současné době využívány pouze zdroje z EU, nikoliv systémově také prostředky ze státního rozpočtu. Vhodné by bylo nastavit podporu transformace sociálních služeb v dotčených zařízeních na víceleté období, aby bylo zařízení, respektive jeho uživatelé, dostatečně podpořeno a připraveno na změny a také aby se uživatelé dobře adaptovali v novém prostředí. Finanční prostředky by také měly více směřovat na podporu života lidí v běžném prostředí (a na podporu neformální péče), tak aby se další institucionalizaci předcházelo.

Je zapotřebí položit větší důraz na využití transformovaných ústavních zařízení pro jiný účel, než jsou služby péče pobytového charakteru. V případě, že je objekt dopravně, veřejně a místně dostupný, lze opuštěné objekty využít pro jiné veřejně prospěšné služby. MPSV bude revidovat metodiky související s procesem deinstitucionalizace, respektive transformace a podporujících poskytování sociálních služeb v přirozeném prostředí. Financování těchto metodik je možné jednak z fondů EU, připravit je může MPSV ve vlastním projektu, kraje či poskytovatelé. Procesy transformace a deinstitucionalizace se v současné době zaměřují pouze na skupinu lidí se zdravotním postižením (převážně mentálním) a na děti. Jsou to ovšem jen dvě z možných cílových skupin. Do budoucna by se proto měly uvedené procesy zaměřit také na další cílové skupiny, které jsou institucionální péčí výrazně zasaženy, zejména seniory. Podstatné je také, aby se sami tito lidé zapojovali do plánování služeb v přirozeném prostředí či do procesu deinstitucionalizace. Za tímto účelem se musejí vytvořit adekvátní nástroje na národní úrovni, ale i úrovni

krajské, obecní a v samotných zařízeních sociálních služeb.

Financování sociálních služeb včetně příspěvku na péči a služeb v obecném hospodářském zájmu (SGEI)

Jde o klíčovou oblast, která pokrývá celkovou problematiku financování sociálních služeb. Současný systém financování sociálních služeb není s ohledem na demografický vývoj a rostoucí nároky uživatelů dlouhodobě udržitelný.

Nutností bude upravit způsob financování sociálních služeb, tak aby odrážel individuální potřeby klientů a byl dlouhodobě udržitelný a stabilní. Základní parametry financování sociálních služeb jsou nastaveny v § 101a až 105 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Finanční prostředky na sociální služby z veřejných zdrojů mohou být poskytnuty následujícím způsobem:

- stát poskytuje prostřednictvím MPSV krajům účelovou dotaci ze státního rozpočtu k financování běžných výdajů spojených s poskytováním základních druhů a forem sociálních služeb (§ 101a odst. 1 zákona o sociálních službách);
- stát poskytuje dotace přímo poskytovatelům sociálních služeb poskytujících služby celostátního či nadregionálního charakteru (§ 104 odst. 1, 3a zákona o sociálních službách);
- prostřednictvím dalších zdrojů se stát podílí na financování dalších specifických služeb, např. služby pro drogově závislé;
- z prostředků Evropské unie a EHS jsou poskytovány dotace poskytovatelům sociálních služeb na rozvojové služby, zejména vzdělávání pracovníků v sociálních službách, na podporu kvality sociálních služeb a zpracování střednědobých plánů krajů a plánů obcí v oblasti sociálních služeb (§ 104 odst. 3b zákona o sociálních službách) a dále na oblasti transformace a deinstitucionalizace pobytových sociálních služeb, rozvoj nových služeb komunitního typu, rozvoj a rozšiřování systému kvality, standardizace činnosti v sociálních službách, systémová, koncepční, strategická, osvětová a metodická opatření v oblasti soc. služeb, poskytování služeb v návaznosti na krajské střednědobé strategie, realizace strategií na úrovni místních samospráv a další;
- z rozpočtu územních samospráv pak mohou další finanční prostředky na financování sociálních služeb uvolnit kraje a obce ze svého rozpočtu (§ 105 zákona o sociálních službách);
- u pobytových služeb dochází ke spolufinancování nákladů sociální služby ze zdrojů veřejného zdravotního pojištění.

Dalším významným finančním zdrojem pro oblast sociálních služeb je **poskytování příspěvku na péči** (§§ 7–31 zákona o sociálních službách), který je vyplácen přímo osobám závislým na pomoci druhých, a to ve čtyřech různých úrovních podle míry závislosti. Příspěvky na péči jsou vypláceny prostřednictvím krajských poboček úřadu práce. Pouze přibližně třetina osob, které příspěvek na péči pobírají, jej také využívá k nákupu služeb u některého z registrovaných poskytovatelů sociálních služeb.

Další prostředky plynou do systému **ze soukromé sféry** formou darů, příspěvků a doplateků za některé poskytované služby.

Celkový objem veřejných prostředků vynaložených na podporu poskytování sociálních služeb a sdílené péče v ČR činí ročně **cca 30 mld. Kč**. Dalších cca deset miliard tvoří soukromé výdaje, které pokrývají zejména ubytování a stravu v bytových zařízeních.

Mezi služby, které v rámci celkového objemu finančních prostředků představují největší podíl, patří domovy pro seniory, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy se zvláštním režimem, naopak mezi služby s nejnižším podílem patří průvodcovské a předčitatelské služby, tlučnické služby a tísňová péče, což vyplývá z charakteru těchto služeb.

S ohledem na legislativu EU je v současné době způsob vyplácení dotací poskytovatelům sociálních služeb postupně převáděn na systém financování služeb v obecném hospodářském zájmu (SGEI), tj. přechází se na formu tzv. vyrovnávací platby. Kromě příjmů ze státního rozpočtu pak jednotliví poskytovatelé sociálních služeb usilují o další finance ze strany obcí, krajů, soukromých dárců a jiných zdrojů. Další důležitý aspekt, který je spojený s postupným vývojem demografické křivky, je skutečnost, že v této situaci nelze přijmout pravidlo, které by představovalo fixaci financování bez zřetele k nárůstu počtu osob v dané cílové skupině osob. Je proto nutné vycházet prvotně z potřeby financování na úrovni roku 2015, a to v rozsahu požadavku, tj. cca 10 mld. Kč, následně po dosažení hranice požadavku z roku 2015, např. v horizontu tří let, pak je třeba počítat i s fixním nárůstem odvislým právě od počtu osob v potenciální cílové skupině, popř. s nějakým fixním meziročním nárůstem daným pevným koeficientem (inflace, nárůst cen v oblasti financování státních systémů sociální ochrany, apod., např. 5 %), neboť nelze očekávat, že by demografické ukazatele měly odlišný vývoj než dosud.

V současné době nastavený přístup státu, založený na principu formalizované a institucionální solidarity spolu s využitím přirozeného potenciálu rodin osob

v nepříznivé sociální situaci, naráží na limity státního rozpočtu. Nedostatečné vymezení role rodiny a neformálně pečujících osob klade vysoké nároky na státní rozpočet a spolu s nejednoznačným vymezením kompetencí jednotlivých akterů způsobuje neefektivní vynakládání veřejných zdrojů. V některých oblastech dochází k překryvům, některé činnosti nejsou financovány ze žádného zdroje.

Nejednotnost systémových strategií vede k nedostatečně metodicky uchopenému sběru dat týkajících se financování služeb (různé subjekty mají rozličnou metodiku výpočtu sledovaných ukazatelů, což znemožňuje relevantní srovnání a neumožňuje vytvářet hodnověrné sumární analýzy). To neumožňuje jednoznačné stanovení míry a objemu potřebných výkonů na daném území a nedává podklady pro vypovídající vyhodnocování účelnosti, efektivnosti a hospodárnosti poskytovaných služeb. Nedostatek validních dat také snižuje schopnost stanovovat trendy.

Vícezdrojové financování sociálních služeb (MPSV, kraje, obce) bylo zamýšleno jako vhodný nástroj pro efektivní financování sociálních služeb, praxe však ukazuje, že při nevhodném nastavení systému tento způsob přináší spíše komplikace a překryvy financování, tj. vede k neefektivitě.

Pro poskytovatele sociálních služeb je značně nejistá roční forma financování, což omezuje investice do rozvoje a dalšího zkvalitňování sociálních služeb.

Zvláště u vyšších stupňů závislosti neodpovídá výše příspěvku na péči reálným potřebám souvisejícím s péčí o takové osoby. **To sice odpovídá koncepci tohoto příspěvku, který je vytvořen skutečně jako „příspěvek“, nikoliv dávka, která by hradila celou péči, ale tento koncept se v současné době ukazuje jako nedostačující. Neexistují účinné nástroje, které by zajistily, aby došlo k dorovnání reálných nákladů, jež klientovi vznikají s poskytnutím sociální služby, a stejně je tomu i u poskytovatelů sociálních služeb.**

Výše uvedené příčiny způsobují přetrvávající rozpory v chápání míry spolufinancování sociálních služeb jednotlivými segmenty veřejné správy a rozdílných přístupech k financování různých skupin sociálních služeb, např. nízká úroveň podpory neformální péče. Roztříštěnost a nízká věrohodnost vykazovaných výkonů systému (z důvodu nejednotné metodiky vykazování) mohou způsobovat také nezajištění některých potřebných služeb na určitých územích.

Jednoleté a nenárokové financování neumožňuje systém sociálních služeb ze strany poskytovatelů dlouhodobě plánovat, kultivovat a rozvíjet a celkově způsobuje nejistotu poskytovatelů sociálních služeb, což opět zvyšuje náklady systému.

Očekávaný budoucí vývoj

Pokud nenastane žádná změna v systému financování sociálních služeb, budou v dalších letech požadavky na státní rozpočet dále narůstat bez možnosti adekvátní zpětné vazby o účelnosti a efektivitě takto vynaložených prostředků, aby mohly být naplněny potřeby klientů (občanů ČR). Systém vyrovnávací platby tyto problémy zcela nevyřeší, i když alespoň nastaví rovné podmínky pro poskytovatele sociálních služeb bez rozdílu právní formy organizace.

Nadále zůstane nevyužitý potenciál rodiny, která je pro většinu obyvatel ČR prvním přirozeným subjektem pomoci a jejímž prostřednictvím je péče poskytována finančně neefektivnějším způsobem.

V tomto kontextu je nutné se zaměřovat na další postupné kroky, jak stabilizovat objem finančních prostředků ze státního rozpočtu a zajistit dlouhodobou udržitelnost.

Revize existujících opatření

Současný objem prostředků ze státního rozpočtu pro systém sociálních služeb bude nutné navýšit, a to především z důvodu zvyšujícího se podílu osob ve vyšším věku, u nichž je pravděpodobnost potřeb různých druhů sociálních služeb poměrně vysoká. Do budoucna bude nutné více využít potenciál soukromých zdrojů formou povinných odvodů, např. pojištění sociální péče nebo zřízení nového účinnějšího nástroje pro financování sociálních služeb, který bude zejména dlouhodobě udržitelný.

Dosavadní systém analýz finančních prostředků přicházejících do systému sociálních služeb je nedostačující, a proto je nutné jej změnit, aby bylo možné vyhodnotit, zda některé finanční zdroje nelze využít efektivněji. Pak bude možné poskytovat jasně identifikované transfery v nižším objemu, a to bez dopadu na omezení či zhoršení kvality poskytovaných služeb. Další možnou změnou je zavedení majetkového/příjmového testování klientů a podle finanční situace klientů pak navýšovat příspěvek na poskytnutí péče, který by odrážel reálnou potřebu péče.

V současné době není přímá vazba mezi kvalitou poskytovaných služeb a objemem poskytovaných prostředků. Zohlednění kvality služeb ve vztahu k použitým finančním prostředkům by vedlo jak k vyšší efektivitě vynakládání prostředků (srážky při nižším standardu služeb), tak k vyšší kvalitě služeb.

Současný systém financování je ve velké míře zaměřen na potřeby poskytovatelů sociálních služeb. Jeho přesměrování na větší zohlednění potřeb klienta by vedl k další úspoře finančních prostředků, např. omezení některých služeb poskytovatelů, které si klient zajistí prostřednictvím vlast-

ni rodiny. S tím souvisí výraznější podpora neformální péče, respektive přesunutí části prostředků od formalizovaných institucí k neformálním pečovatelům.

I přes snahy posledních let vázat financování sociálních služeb na plánování jejich dostupnosti prostřednictvím krajských střednědobých plánů není toto opatření stále efektivní. Je nutné zajistit provázanost krajských plánů na plány měst (např. na principu spolupráce obcí a krajů - viz § 94a, § 95 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů) a posílení principu subsidiarity v systému financování.

Bude nutné změnit systém financování (dotace ze státního rozpočtu) z nenáročných na mandatorní výdaje. Tato změna je podmíněna rozhodnutím vlády. Stát v tomto případě plní úlohu hlavního zadavatele, který přenáší odpovědnost na nižší územněsamosprávné celky, ale tím se nezbavuje odpovědnosti za plnění své odpovědnosti, kterou mu stanovují ústava a další legislativní normy. V opačném případě nebude plnit státní svou hlavní úlohu v systému sociálních služeb a bude podporovat nestabilitu.

Dosavadní státem legislativně garantovaná ochranná opatření v oblasti dostupnosti vybraných služeb (bezplatné poskytování pečovatelské služby vybraným skupinám uživatelů, garantovaný minimální zůstatek při stanovování úhrad uživatelů pobytových sociálních služeb u nízkopříjmových skupin obyvatelstva) jsou realizována v rámci rozpočtu jednotlivých poskytovatelů sociálních služeb bez jistoty nahrazení takto vzniklých nákladů z veřejných zdrojů. Je proto nutné přijmout taková opatření, aby poskytnuté sociální služby uspokojující potřeby chráněných uživatelů byly poskytovatelům plně hrazeny v nově nastaveném (nastavovaném) systému financování sociálních služeb a služeb v obecném hospodářském zájmu.

Sociálně-zdravotní pomezí

Jde o oblast, která se silně prolíná s většinou ostatních tematických oblastí. Pro řešení problémů z tohoto segmentu je nutná součinnost s ministerstvem zdravotnictví.

Problémem je **nepropojenost systémů zajišťujících sociální a zdravotní potřeby klienta**. Osoby závislé na dlouhodobé péči mají různé potřeby, jejichž naplňování si vyžaduje formální (příp. neformální) sociální i zdravotní péči. Např. **klienti pobytových sociálních služeb často potřebují i zdravotní péči, jejíž poskytování je specifikováno zdravotnickými právními předpisy**. Zatímco v případě krátkodobého zhoršení zdravotního stavu jim je poskytována intenzivní akutní zdravotnická péče, při zhoršení zdravotního stavu je třeba dlouhodobější hospitalizace v lůžkovém

zdravotnickém zařízení. Zdravotní systém poskytuje zejména služby ošetrovatelské (ve zdravotnických zařízeních, v pobytových sociálních zařízeních nebo v domácnostech klientů), rehabilitaci, paliativní a psychiatrickou péči atd. Známý je také problém s poskytováním drobných ošetrovatelských úkonů (podání léků, aplikace léčiv apod.) - pokud to osoba nezvládá nebo nemá nikoho blízkého, kdo by to mohl pravidelně zajistit, poskytovatel sociálních služeb toto vykonávat nesmí a home care to není hrazeno.

V rámci současného nastavení systému dlouhodobé péče v ČR pacienti či klienti s podobným zdravotním stavem mohou být umístěni jak v zařízeních zdravotnických, tak v sociálních, jež jsou však financována odlišným způsobem. **Ze způsobu financování zdravotních úkonů v zařízeních sociálních služeb je patrná disproporce mezi poskytováním a financováním ošetrovatelské péče v lůžkových zdravotnických zařízeních a v pobytových zařízeních sociálních služeb**. Zdravotnická zařízení poskytující sociální služby obdržela v přepočtu na jednoho klienta za poskytování ošetrovatelskou a rehabilitační péči úhradu cca 3,5x vyšší než domovy pro seniory. **Financování zdravotních úkonů na základě výkonového hodnocení je výrazně nižší než skutečné náklady ošetrovatelské péče**. Vykazování zdravotních úkonů prostřednictvím výkonového hodnocení a následná komunikace se zdravotními pojišťovnami jsou vysoce administrativně náročné.

Z institucionálního hlediska jsou kompetence za dlouhodobou péči na národní úrovni rozděleny mezi Ministerstvo zdravotnictví a Ministerstvo práce a sociálních věcí, na regionální a lokální úrovni mezi kraje, obce, zdravotní pojišťovny a v neposlední řadě samotné domácnosti. Institucionální rozdrobenost vede ke vzniku značných nerovností v péči o klienty se srovnatelnými potřebami, která je poskytována ve zdravotních a v sociálních službách. **Rovněž nedochází ke koordinovanému kontinuálnímu přechodu uživatele mezi systémem poskytování zdravotnické péče a sociální péče**. Rozdílný vývoj zdravotní a sociální péče (řízení dvěma ministerstvy, odlišný systém financování, nedostatečná koordinace) byl identifikován jako klíčová hrozba. Z uvedených důvodů je nezbytně nutné reflektovat nedostatečný počet zdravotně-sociálních pracovníků a uceleně podporovat jejich zapojení v rámci případových multidisciplinárních týmů, a to v rámci zdravotnických zařízení, ale i napojení na sektor sociálních služeb a neformální pečovatele. Podpora spolupráce musí fungovat (být nastavena) oboustranně, tj. směrem „od“ i „k“ sociálním pracovníkům působícím ve zdravotnictví.

Oba dva systémy dlouhodobé péče, sociální a zdravotní, nejsou v současné době

dobře propojené, což může vést k neaplňování sociálních i zdravotních potřeb klientů dlouhodobé péče. Současný problém je způsoben především nejednoznačnou legislativou, která nedostatečně vymezuje kompetence jednotlivých aktérů. **Odlišné způsoby financování zdravotní i sociální péče deformují systém poskytování dlouhodobé péče** a do jisté míry mohou ovlivňovat rozhodování klientů o podobě této péče. Zatímco zařízení sociálních služeb jsou financována ze státního rozpočtu, krajských, příp. obecních rozpočtů a prostředků klientů (příspěvek na péči, část invalidního, příp. starobního důchodu), zdravotnická zařízení jsou financována z prostředků zdravotního pojištění. Umístění nesoběstačné osoby do zařízení pobytové služby sociální péče vyžaduje výrazně vyšší finanční spoluúčast klienta, příp. jeho rodiny, zatímco hospitalizace ve zdravotnickém zařízení je pro klienta mnohem levnější, bez přímé úhrady. Tato situace ve svých důsledcích vede k tomu, že pro nesoběstačnou osobu a její rodinu je nejvýhodnějším řešením co nejdéle setrvání ve zdravotnickém zařízení, které je finančně nákladnější.

Potřeby dlouhodobé (zdravotní i sociální) péče klienta, který žije ve svém domácím prostředí, nemusejí být naplňovány i z důvodu nejednoznačně definované role rodiny a neformální péče s chybějící edukací pečovatelů. Sociální pracovníci nemají zákonem dané možnosti a kompetence v rámci sociálních šetření u poskytovatelů příspěvků na péči posuzovat kvalitu poskytované péče.

Nedostatečné zakotvení case managementu jako přístupu a nedostatek case manažerů jako pracovníků, kteří zabezpečují komplexní přístup ke klientovi, zhodnocení a uspokojování jeho specifických potřeb s ohledem na zdravotní i sociální služby, spolupráci programů různých typů na řešení situace klienta, předávání do péče apod., je další příčinou současného neuspokojivého stavu v této oblasti.

Důsledkem je **absence klientského přístupu**, který by řešil potřeby nesoběstačného člověka komplexně a celostně, což může vést k nedostatečnému saturování veškerých jeho potřeb. To v některých případech může vést i ke zhoršování zdravotního stavu, příp. dalším zvýšeným nákladům, které by nemusely být vynakládány, kdyby byly předchozí potřeby klienta za daleko nižších finančních nákladů uspokojeny. Nedostatek finančních prostředků na pokrývání služeb naplňujících sociální i zdravotní potřeby klientů dlouhodobé péče může být zapříčiněn jak špatně nastaveným způsobem financování (různé finanční zdroje), tak nestejným oceňováním výkonů sociálních pracovníků ve zdravotnických zařízeních a naopak.

Nedostatečně ukotvené postavení neformálních pečovatelů, kteří mnohdy po-

krývají služby na zdravotně-sociálním pomezí, vede k vyřazení rodinných příslušníků z vlastního společenského života a profesního uplatnění.

Očekávaný budoucí vývoj

Pokud nedojde k žádné významnější změně, lze očekávat pokračování neefektivního vynakládání finančních prostředků, postupné zhoršování celkové situace v poskytování sociálních i zdravotních služeb a v konečném důsledku také ke zhoršování zdravotního stavu osob závislých na dlouhodobé péči.

Revize existujících opatření

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, definuje v oblasti ústavních sociálních služeb domovy pro seniory a tzv. domovy se zvláštním režimem, které jsou určeny lidem se zvláštní zdravotní problematikou (např. klienti trpící Alzheimerovou chorobou). Uvedený zákon také definuje poskytování sociálních služeb ve zdravotnických zařízeních. Chápe však poskytování sociálních služeb ve zdravotnických zařízeních jako oblast sociálních služeb, nikoli jako vytvoření integrované zdravotně-sociální péče, která by byla zapotřebí. Současná právní úprava nepředstavuje přínos ani pro pacienty ani pro zařízení, spíše jde o administrativní komplikaci. Léčebny pro dlouhodobě nemocné a psychiatrické léčebny této možnosti nevyužívají a nadále pokračují v dlouhodobých hospitalizacích lidí se zdravotně-sociální problematikou, i když to není nutné. Analogicky musíme přijmout i podstatné změny v oblasti zákona o zdravotních službách.

Je paradoxní, že ve vztahu k cílové skupině dochází k integrativnímu pojetí politiky, ovšem na úrovni poskytovatelů je zdravotní a sociální péče i nadále oddělována. Snahy o přesnější definování, co je zdravotní a co již sociální, se vzhledem k velké šíři specifických individuálních potřeb v praxi ukazují jako nereálné a neúčelné a nová opatření by měla vést jiným směrem.

Vzhledem k povaze problému, který překračuje rámec jednoho institucionálního systému (sociálních služeb nebo zdravotnického systému), je nutné do jeho řešení zapojit i ministerstvo zdravotnictví a zástupce zdravotních pojišťoven.

Z hlediska výše uvedeného bude nutné připravit legislativní opatření, která upraví poskytování zdravotních a sociálních služeb, zajistí dostatečné materiální a technické prostředí, personální zajištění, standard péče a transparentní financování.

Pečující osoby a neformální péče

Problémem je nejisté postavení a nedostatečná podpora pečujících osob. Nefor-

mální péče je péče poskytovaná osobě závislé na podpoře, pomoci a péči jejími blízkými rodinnými příslušníky, příbuznými nebo známými. **Počet neformálních pečovatелů v České republice se odhaduje na 250 tisíc.** Jiné prameny uvádějí až téměř 300 tis. osob. Polovinu osob pečujících tvoří osoba blízká. Téměř dvě třetiny dlouhodobé péče je u nás poskytováno ženami ve středním nebo raném důchodovém věku, mezi 35 a 64 rokem. Tato forma bezplatné péče je mimořádně důležitou součástí systému dlouhodobé péče, podle kvalifikovaných odhadů 70–90 % veškeré sociální a zdravotní dlouhodobé péče je poskytováno rodinnými příslušníky nebo jinými pečujícími. Neformální péče má významný jak ekonomický, tak společenský přínos. Zásadně přispívá k rodinné soudržnosti a mezigenerační solidaritě, v oblastech s vysokou mírou nezaměstnanosti může snižovat tlak na trhu práce.

I když je role neformální, ve většině případů rodinných pečovatелů je v systému dlouhodobé péče velmi významná. Český sociální i zdravotní systém ji příliš neocenuje, ani ji neulehčuje. Existující formy institucionální podpory (např. právního nároku na zkrácení pracovní doby, pobírání příspěvku na péči považovaného za určitou formu náhrady příjmu z placeného zaměstnání) se jeví být nedostačující. **Rovněž podpora ze strany obce a komunity je minimální, chybí poskytování základních informací o způsobu adekvátní péče, vzdělávání pečovatелů a psychologické poradenství či péče.** Pečující osoby narážejí na mnohé deficity v oblasti současné politiky sociálních služeb a dlouhodobé péče. Nevhodně nastavený systém dlouhodobé péče, resp. její právní neexistence v ČR (financování, nedostatek terénních sociálních i zdravotních služeb určených pro nesoběstačné osoby, ale také veřejných služeb pro samotné pečující, nedostatečná sociální práce včetně edukace a poradenství pro pečující osoby atp.) **nevede k potřebné komplementaritě a sdílení péče mezi formálními i neformálními poskytovateli sociální i zdravotní péče.** Nedostatečně rozvinutá síť podpůrných služeb (např. krizová odlehčovací služba) a chybějící další výhody pro pečovatele oslabují motivaci a sociální jistoty neformálních pečovatелů.

Pečující osoby se ocitají v nejistém postavení, obtížně kombinují péči a zaměstnání vzhledem k neochotě českých zaměstnavatelů nabízet zkrácenou pracovní dobu, příp. její flexibilní organizaci. S nárůstem potřeby a intenzity péče neformální pečovatелé často opouštějí svá zaměstnání a jsou zpravidla odkázáni na odměnu, kterou jim poskytne osoba závislá z příspěvku na péči. Návrat do zaměstnání je pro pečující poměrně obtížný i po ukončení péče. V souvislosti s poskytováním dlouhodobé péče dochází k propadu cel-

kových příjmů pečujících, a to jak z ekonomické činnosti, tak sociálních dávek. **Pečující osoby tak čelí zvýšenému riziku chudoby v produktivním i postproduktivním věku.** Poskytování neformální péče (především v případě vysokých stupňů závislosti) dále zvyšuje riziko vzniku disfunkčních rodinných vztahů pečujících osob (partnerských, rodičovských, příbuzenských).

V důsledku prodloužení délky a náročnosti péče pečovatелům také hrozí zhoršování jejich (fyzického i psychického) zdravotního stavu. Nejisté postavení neformálních pečujících, jejich zhoršené sociálně-ekonomické postavení, nedostatečná informovanost a edukace se mohou výrazným způsobem promítnout do poskytování neadekvátní péče o osoby závislé.

Očekávaný budoucí vývoj

Demografické prognózy předpokládají, že v České republice se během příštích dvaceti let počet seniorů ve věku nad 75 let přinejmenším zdvojnásobí. Odhaduje se přitom, že přibližně čtvrtina až třetina z nich bude ve špatném zdravotním stavu, a bude tedy vyžadovat nějakou formu dlouhodobé péče. Zároveň pokles podílu osob v produktivním věku a prodloužení věku odchodu do důchodu mohou vést ke zužování souboru možných poskytovatelů péče.

Z hlediska poskytování neformální péče lze očekávat, že její význam v oblasti dlouhodobé péče bude i nadále velmi velký, příp. se bude i zvyšovat. Rodinní příslušníci často chápou péči o své blízké jako práci z lásky nebo povinnosti v rámci mezigenerační solidarity bez ohledu na existenci institucionální podpory či pomoci.

Revize existujících opatření

Dosavadní vývoj v oblasti neformální péče nedostatečně řeší postavení pečujících osob v systému dlouhodobé péče, jejich příjmovou situaci v období poskytování intenzivní péče či po jejím ukončení (návrat na trh práce, starobní důchod). Podpora neformální péče a pečujících osob je víceméně deklaratorní a formální povahy. Aby došlo k reálné změně, bude nutné legislativně změnit současné parametry sociálního zabezpečení, zejména v oblasti dávek či jiné finanční podpory, ale i v oblasti pracovního práva, doprovodných a vzdělávacích služeb.

Současně bude třeba vytvořit nové nástroje, které pomohou osobám pečovat, např. může jít o specifické poradenství, bezplatné vzdělávání, odlehčovací služby, popř. další formy pomoci.

Zdroj: MPSV

Dostupné: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/29624/NSRSS.pdf>

*Srdečně vás zveme
do historického města Tábora na
jubilejní*

10.

výroční kongres
sociálních služeb
11.–12. října 2018

Hotel Palcát,
9. května 2471/2
Centrum Univerzity Tábor,
Výštinova 20/9

10.

výroční kongres
sociálních služeb

čtvrtek 11. října

V rámci společného programu vystoupí např. ministryně práce a sociálních věcí, ministr zdravotnictví **Adam Vojtěch**, hejtmanka Jihočeského kraje **Ivana Stráská**, náměstkyně pro řízení sekce správních činností a sociální politiky MPSV ČR **Jana Hanzlíková** či Miss World 2006 a předsedkyně správní rady Nadace Taťány Kuchařové Krása pomoci **Tatána Gregor Kuchařová**.

Z odpoledního programu:

Stav Českého školství – **Václav Klaus ml.**, předseda Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu **PS PCR** a další

Galavečer

pátek 12. října

Odborné sekce

Ekonomicko-provozní sekce
Sekce sociální práce se seniory
Sekce zdravotní
Sekce děti a mládež

Workshopy

Přihlášky: www.apsscr.cz, Konference & Kongresy & Semináře

Z domácího tisku

Dlouhodobé ošetřovné - nová dávka nemocenského pojištění / Jan Přib.

In: Práce a mzda. ISSN 0032-6208. Roč. 66, č. 5 (2018), s. 21–24.

Informace o nové dávce - dlouhodobém ošetřovném, které se zavádí v oblasti nemocenského pojištění s účinností od 1. června 2018. (zákon č. 310/2017 Sb.)

Dlouhověkost jako nová otázka sociálních věd / Michaela Honelová, Marcela Petrová Kafková.
In: Sociální studia. ISSN 1214-813X. Roč. 14, č. 2 (2017), s. 9–15.

Cílem textu je podnítit diskusi o dlouhověkosti v kontextu České republiky. Zabývá se délkou lidského života, dlouhověkostí, aktivním stárnutím a konceptem houževnatosti (schopnost řešit aktuální události, problémy a krize) v pokročilém věku.

Zaměstnanec versus neplátcí zaměstnavatel / Richard W. Fetter.

In: Národní pojištění. ISSN 0323-2395. Roč. 49, č. 6 (2018), s. 27–30.

Jsou uvedeny možnosti, jak řešit situaci, kdy zaměstnavatel nevyplatí mzdu nebo plat zaměstnanci po určitou dobu: Okamžitě zrušení pracovního poměru, nárok na odškodnění při insolvenční, možnost získat dlužnou mzdu a náhradu mzdy na úřadu práce.

Jednočlenné domácnosti mladých lidí v České republice / Michaela Kvapilová Bartošová, Petr Fučík.

In: Sociální studia. ISSN 1214-813X. Roč. 14, č. 2 (2017), s. 49–72.

Studie se zabývá problematikou samostatných domácností mladých lidí ve věku 18–35 let. Prostřednictvím deníkové metody a sledováním vybraných aspektů životního stylu se snaží nalézt specifika tohoto fenoménu. Zaměřuje se na pozici těchto lidí na trhu práce a na jejich životní styl. Pro kvantitativní sekundární analýzu využívá dva zdroje dat - českou verzi šetření EU-SILC (EU-Statistics on Income and Living Conditions) a rozsáhlého panelového výzkumu CHPS (Czech Household Panel Survey).

Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/8953

Makroekonomické dopady rozšiřování sociálních služeb pro stárnoucí populaci České republiky / Jitka Langhamrová, Martina Šimková, Jaroslav Sixta.

In: Politická ekonomie. ISSN 0032-3233. Roč. 66, č. 2 (2018), s. 240–259.

Článek přispívá do diskuze o důsledcích stárnutí populace v jedné z nejdůležitějších oblastí sociální péče, a sice v problematice národohospodářských nákladů na uspokojení požadavků na umístění seniorů v sociálním zařízení. Jsou prezentované odhady na úrovni regionů. Cílem článku je odhad dopadů rozšiřování sociálních služeb na krajské ekonomiky, který je založen na modelu regionální input-output analýzy a o vyčíslení nákladů na uspokojení poptávek všech žadatelů o pobytové sociální služby.

Dostupné z: <https://www.vse.cz/polek/1186>

Ze zahraničního tisku

The EU-wide income distribution: inequality levels and decompositions [Distribuce příjmů v celé EU: úrovně nerovností a rozložení] / Stefano Filastro.

Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2018. 26 s. ISBN 978-92-79-85626-6.

Tato studie analyzuje distribuci příjmů v EU-28 a na úrovni eurozóny. Konkrétněji ukazuje vývoj nerovnosti v oblasti čistých disponibilních příjmů v období před a po krizi (2006–2014). Analýza ukazuje, že příjmová nerovnost v EU jako celku klesala až do krize a následně se stabilizovala. V eurozóně se ve stejném období mírně zvýšila.

Responding to child maltreatment: Comparison between the USA and China [Reakce na týrání dětí: Srovnání mezi USA a Čínou] / Yanfeng Xu, Charlotte Lyn Bright, Haksoo Ahn.

In: International Journal of Social Welfare. ISSN 1369-6866. Roč. 27, č. 2 (2018), s. 107–120.

Odhaduje, že více než jedna čtvrtina dětí v Číně trpí špatným zacházením. Cílem této studie bylo analyzovat americkou a čínskou politiku péče o děti, identifikovat mezeru v oblasti syndromu týraného a zanedbávaného dítěte a vydat doporučení pro zlepšení péče o děti v Číně na základě kulturních hodnot a stávajících politických struktur.

Dostupné pouze na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/ijsw.12287>

The employment of socially disadvantaged workers - the conditions under which persons released from serving a sentence of imprisonment can be employed in the service sector

This article addresses the issue of the employment of socially disadvantaged workers, in particular the question of the conditions under which persons released from serving a sentence of imprisonment can be employed in the service sector so as to ensure their complete reintegration into working life. The article employs a theoretical interpretation of social deviation. Securing a job is one of the most important factors determining the quality of the future lives of those released from imprisonment. The article answers the questions: What exacerbates the situation for persons released from prison with respect to entering the labour market? At the current time, what are the conditions in the labour market for the employment of persons released from prison?

Quadruplets

On Monday 11 June 2018, for the first time in fifteen years in the Czech Republic, quadruplets were born at the Motol maternity hospital in Prague. Little girls Anežka, Monička, Klárka and baby boy Ondra were born in the 32nd week of pregnancy and weighed from 1400 g to 1620 g. All the children are doing well, and the mother is being cared for by a team of experts. The young family live in an average-sized apartment in Hostivice and, in addition to the quadruplets, have a two-year-old son Vojtěšek.

Workshop: System for the assessment of the complexity, responsibility and difficulty of work and its application with respect to the remuneration and protection of employees

On 25 May 2018, the Research Institute for Labour and Social Affairs hosted a workshop in the context of a long-term project on the theme of the assessment of the complexity, responsibility and difficulty of work and its application with respect to the remuneration and protection of employees. The main purpose of the workshop was to acquaint attendees with the objectives and importance of the project, as well as with the knowledge and experience gained from the project to date, and to elicit feedback, opinions and comments from the participants of the workshop on past outputs and the further focus of the research. Participants were acquainted with

the importance of the classification of work and work activities in terms of complexity, responsibility and difficulty and the role and utilisation thereof in the state remuneration protection policy, in the creation of remuneration systems for workers in an employment relationship and other groups of persons in similar relationships. The workshop was attended by representatives of a wide range of institutions, such as the Ministries of Finance, Interior, Education and Labour and Social Affairs, the Office of the Public Ombudsman and Prague City Hall, and representatives of the academic sphere, i.e. the Czech Technical University and the University of Economics, Prague.

The first Centres for Family Carers are established in the Czech Republic. Local municipalities will both reduce spending and help families to orient themselves with respect to the availability of social and health services

The research and development being performed in the context of the ongoing professionalisation of the social and health sector has revealed a number of problems that need to be addressed in the social and health care system. Enhanced life expectancy and the increase in the number of people aged over 80 years in the population has led to the fact that currently available institutional care capacity is unable to respond flexibly enough with respect to time and place. A further important issue concerns the neglecting of the needs of family carers, a fact that has been confirmed following an overview of the payment of the Care Allowance. A total of 349,700 instances of the Care Allowance were paid out in 2016 of which 252,300 allowance recipients did not receive support from registered social service providers, i.e. only 28% of allowance recipients received such support. Consequently, the family provides care in up to 72% of all cases.

The National Strategy for the Development of Social Services for the period 2016–2025

The National Strategy for the Development of Social Services for the period 2016–2025 is a basic framework document of the Czech Republic's social policy, which builds on the National Strategy for the Development of Social Services 2015. The strategy was set up in 2015 with the participation of the experts in charge of the Ministry of Labor and Social Affairs.

Hlavní náplní ústavu je aplikovaný výzkum v oblasti práce a sociálních věcí na regionální, celostátní i mezinárodní úrovni formulovaný podle aktuálních potřeb orgánů státní správy, popřípadě neziskových či privátních subjektů. Ústav vykonává konzultantskou činnost pro uživatele výsledků výzkumů a organizuje semináře a konference. Výzkumné projekty se každý rok připravují ve spolupráci se zainteresovanými subjekty s ohledem na kontinuitu vývoje vědy a výzkumu v předmětných oblastech. Mezi hlavní výzkumné zájmy ústavu patří:

- trh práce a zaměstnanost,
- sociální dialog a pracovní vztahy,
- sociální ochrana,
- rodinná politika,
- příjmová a mzdová politika,
- rovné příležitosti,
- teorie sociální politiky.

Významnou činností ústavu je poskytování komplexních knihovnických a informačních služeb z oblasti práce a sociálních věcí, které zajišťuje oddělení knihovnicko-informačních služeb. V rámci jeho činnosti je kontinuálně budován a zpracováván fond domácích a zahraničních informačních pramenů z uvedených oblastí, ale i z příbuzných oborů a průřezových vědních disciplín.

The RILSA's main role is applied research on labour and social affairs at regional, national, and international levels, formulated in accordance with the current needs of the state administration, and in some cases the non-profit sector and private clients. The Institute provides consultancy for the users of research results and organizes seminars and conferences. Research projects are prepared each year in collaboration with interested parties, with regard to the continuity of science and research in the areas in question. The Institute's main research interests include:

- labour market and employment,
- social dialogue and labour relations,
- social security,
- family policy,
- wages and income policy,
- equal opportunities,
- social policy theory.

An important activity of the Institute, essential for carrying out its research objectives, is the provision of comprehensive library and information services in the field of labour and social affairs. This is done by RILSA's library and information services department.

Kontakt

Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7, Czech Republic, tel. +420 211 152 711, <http://www.vupsv.cz>

FÓRUM sociální politiky

